

1932
3-85

детектив-саргузашт қиссалар

Ўткир сюжет

Кизиқарли воқеалар

Ечимини қутаётган жумбоқ

“

Энди унинг қўлида пул бор,
лекин у бошқа одамга айланган,
бутунлай бошқа одамга...

ХИЕНАТ

Тоҳир Малик мақтаган китоб

АБРОР ЗОҲИДОВ

Детектив-саргузашт қиссалар

АБРОР ЗОҲИДОВ

Ўткир сюжет

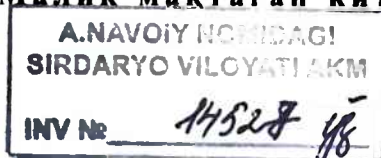
Қизиқарли воқеалар

Ечимини қутаётган жумбок

«
»
Энди унинг қўлида пул бор,
лекин у бошқа одамга айланган,
бутунлай бошқа одамга...

ХИЕНАТ

Тоҳир Малик мактаган китоб

Тошкент
«Янги китоб»
2017

УЎК: 821.512.133-312.4
КБК: 84(5Ў)6
3-85

3-85 Зоҳидов, Аброр.

Хиёнат [Матн]: детектив-саргузашт қиссалар / А.Зоҳидов. –Тошкент: Yangi kitob, 2017. – 128 б.

ISBN 978-9943-4804-9-0

УЎК: 821.512.133-312.4
КБК: 84(5Ў)6

Детектив китоб ўқишга нима етсин! Боши берк кўчага кириб қолган қаҳрамонларнинг тақдиридаги чигалликлар саргузашт ишқибозларини қизиқтирмай қолмайди. Кескин воқеалар, қутилмаган ҳодисалар китобхонни ўзига жалб этади. Айниқса, зиддиятли, тўқнашувларга бой сюжет китобга бўлган қизиқишни янада кучайтиради. Устоз адиб Тохир Малик айтганидек, сюжет топиш мумкин, лекин уни ишонарли қилиб баён этиш муҳимроқ. Мазкур асарларда ана шу икки жиҳат ҳам мужассам. Буни китобни ўқиб чиқиб ўзингиз амин бўласиз.

Истеъдодли қаламкаш Аброр Зоҳидовнинг саргузаштбоп ва марокли китоби сизларга манзур бўлади, деган умиддамиз.

Китобни чоп этишда ёрдамини аямаган дўстим Отабек Чориевга ўз миннатдорчилигимни билдираман.

Муаллиф

ISBN 978-9943-4804-9-0

© Аброр Зоҳидов.
«Хиёнат»
© «Янги китоб» МЧЖ, 2017

МУНДАРИЖА

Бутун умр 4

Азамат эски кийимларини ахлат кутисига ташлаб янгиларини кийди. Сумканинг тагидаги бир боғлам АҚШ долларини олди-да, узоқ вақт ўйла-ниб қолди. Энди кўлида пул бор, ле-кин Азамат бошқа одамга айланган, бутунлай бошқа одамга айланган...

Хиёнат 75

У қишлоққа қандай етиб борди, билмайди. Ўсар сарикни қандай топ-ди, билмайди. Билгани етиб боргуни-ча Ўсарни хаёлан минг бор ўлдирди... Ўсар ҳам шу онларни кутиб юргандек «нега унақа қиялпсан?» демади... Фа-қат ўткир тиғ бўйнига қадалганда хи-риллаб гапирди...

Устомон детектив 87

«Сен у болакай билан қонуний никоҳдан ўтишинг, бу оила ичига ки-риб боришинг керак. Акциялар! Ма-на бизнинг мақсадимиз! Отахоннинг бойлиги кўп, улар эртами-кечми ўғ-лига қолади. Мухими, ўша оила аъзо-си бўлсанг бас, қолгани хамирдан қил суғургандек битади. Ҳаммасини ўй-лаб куйганман».

БУТУН УМР

Узоқ юришди. Азамат совуқ рус ўлкасининг бепоёнлигини яна бир бор ҳис қилди. Унинг икки ёнида жипслашиб ўтирган икки милиционернинг юзидаги ифодани зонадаги энг ваҳший ээкларда ҳам кўрмаган эди. Ваҳшийлик қилмайди, лекин қарашлари шунчалар совуқки... Кишан қўлни буришга имкон бермайди. Ҳаракатсизликдан суюклар оғрийди. Ҳамма томони жипс ёпилган бўлса-да, темирлардан сингиб ўтиб этни жунжиктираётган совуқ забтига олади.

Қаергадир етганларида Азаматнинг кўзини боғлашди. Бу чоранинг сабабини у кейин билди: маҳбус йўлни эслаб қолиши учун ҳеч қанақа имконият қолмаслиги шарт. Лекин кўз очик бўлганда ҳам автозак (маҳбуслар ташиладиган махсус машина) бортини темир деворларидан бошқа ниманиям кўриш мумкин бўларди? Мантиқсизлик сабабини кўп ўтмай билиб олди, бу масалаларда қоидаларга бўйсунуш ҳамма нарсадан устун туради.

Турманинг махсус қисмига киргунларига қадар Азаматнинг кўзини ечмадилар. Ечганларида эди, Азамат «Қора дельфин»га хуш келибсиз», деган ёзувни ўқиб яна энсаси қотган бўларди. Сенинг хуш келишингни кутганлар-у мулозамат қиладиганлар, шундай Худо қарғаган жойга беозор бир ҳайвоннинг номини қўйганлар ҳам бор экан... Яна Азамат ўзларига қадрдон бўлиб қолган совуқдан танаси-ю шохлари бўй қизларнинг билакла-

ридек тирсиллаб турган руснинг чексиз ўрмонидаги минглаб оққайинларни, шамол уйиб ташлаган қор тоғларни кўрмади.

Азамат бетон ўриндиқда бир соатча ўтирди. Эшик шарақлаб очилди. Кимдир Азаматнинг кўзларини ечди. Тўладан келган кўккўз киши икки аскар куршовида кириб келган эди. У Азаматнинг кўзига тикилди. Афтидан кўккўз Азаматнинг ички дунёсини ўрганишга ҳаракат қиларди. Ўн сонияча ўриснинг кўк ва ўзбекнинг қора кўзлари уришиш ўйнаганидан сўнг ҳарбий ундан кўзларини узмай гапирди:

– Мен майор Никитинман. Ҳозир қўлларингни ечамиз. Сен қафтингни юқорига қилиб деворга тирайсан, тушунарлими?!

– Тушунарли...

– Лагердаги итдан тортиб лагерь бошлиғигача мурожаат қилганда «гражданин начальник» деб мурожаат қилиниши шарт, тушунарлими?!

– Тушунарли... гражданин начальник.

– Энди ҳуқуқларинг ва умумий қоидалар билан таништираман.

Азаматнинг яна энсаси қотди. Бундай жазога ҳукм қилинганларда қандай ҳуқуқлар бўлиши мумкин? Йўқ, бор экан. Никитин йигирматача ўқиди. Азаматнинг эсида қолганлари этни жунжиктирарди:

«Ҳар куни ярим соатдан радио эшитиш имконияти берилди. Лекин назоратчи бу имкониятни бермаса эътироз билдирилмайди...»

«Ўн йил давомида намунали хулқ кўрсатсанг, ўн йилдан кейин ҳар куни ярим соатдан телевизор кўриш ҳуқуқи берилди...»

«Йигирма беш йилдан сўнг оқлашларини сўраб ариза беришинг мумкин...»

Йиллар Никитиннинг оғзининг бир чеккасидан худди ёш болага тушгача ўйнаб тур, кейин онанг келиб сени олиб кетади, дегандек чиқиб кетарди. Ўн, йигирма беш...

Ҳуқуқлар арзимасдай туюлгани билан тартиб-қоидалар анчагина экан. Никитин умумий қоидаларнинг ўзини ўн дақиқача ўқиди:

«Назоратчи туйнукни очиши билан қафт тескари қилиниб, деворга тиралади ва исми шариф айтилиб, «шу ердан, гражданин начальник» дейилади. Назоратчи ҳар беш дақиқада туйнукни очган тақдирда ҳам...»

«Ҳеч қандай шароитда, ҳеч ким билан учрашувга рухсат берилмайди...»

«Савол бор-йўқлиги сўралмагунча савол бериш тақиқланди...»

«Ҳар қандай кичик айб ҳам лагерь миқёсида энг оғир жазога ҳукм қилиниши мумкин...»

Азаматнинг кўзлари тиниб кетди. Очлик ва совуқдан силласи қуриди. Унга кийимлар беришди. Махсус кийимнинг елка қисмига отнинг калласидек қилиб «ПЗ» деб ёзилганди. Бу ҳарфларнинг маъноси чақилганда «Пожизненно заключенный», яъни «Бутун умрлик қамоқ жазосига ҳукм қилинган маҳбус» деган маъно келиб чиқарди...

* * *

Азамат бир кишилик камерада уч кун ётди. Ҳар куни ўз вақтида овқат беришар, куннинг аниқ бир пайтида майор Никитин у билан суҳбат ўтказарди. Бунинг сабабини ҳам кейин билди. Маҳбуснинг руҳий ҳолатига кўра келгуси тақдирини белгилайдиган майор уни обдон ўрганаётганди. Учинчи куни майор Азаматни бутунлай лол қолдириб ўзбекча салом берди. Кейин анграйиб турган Азаматга қараб яна русча гапира кетди:

– Ҳайрон бўляпсан-а?! Сенинг ўзбек эканлигингни эшитиб ишингни ўзим олдим. Ўзбеклар менинг кадрдонларим. Менинг отам Термиз гарнизонида хизмат қилган. Бағрикенг юртдошларинг орасида эсимни танидим. Ўзбекнинг сенинг ҳолингга тушиши мени жуда ажаблантиряпти. Миллатингга ҳурматим баландлиги сабаби сени қизиқтирса, сўзлаб бераман.

Никитин Азаматнинг жавобини ҳам эшитмай ҳўрсиниб давом эттирди:

– Етти ёшимда ота-онам автоҳалокатда ҳалок бўлишди. Бизнинг у томонларда ҳеч қандай қариндошимиз йўқ эди. Мен кўшни ўзбек кампирнинг қўлида қолдим. Сора хола фарзандсиз эди, ёлғиз яшарди. У бор меҳрини менга берди. Болалар уйига олиб кетишларига йўл қўймади. Лекин тақдир менга бу меҳрибонни ҳам кўп кўрди. Сора хола кўз олдимда тўсатдан вафот этганида ўн яшарлик бола эдим. Ҳеч ким йўқ уйда кампирни кучиб ярим кун йиғлаб ётаверганман... Кейин воқеадан хабар

топган қўшнилари киришди. Менга ўзбекча чопонча кийдиришди ва бошимга дўппи қўндириб, белимни боғлашди. Сора холани кўмиб келдигу қайтиб уйга киролмадим. Ота-онамнинг ва Сора холанинг расмини кучиб йиглаб кетавердим. Москва поездига осилиб катта шаҳарга келиб қолдим. Тақдиримга барибир болалар уйида тарбияланиш ёзилган экан. Мактабни битираётганимда ота касбига қизиқишимни ҳисобга олиб, ҳарбий билим юртга йўлланма беришди. Мана, ўзбекчасига айтганда, шу томонларга ҳам ризқимиз сочилган экан, териб юрибмиз...

Бу маскандаги энг даҳшатли жазо шафқатсиз ўтаётган вақт экан. Лекин уни ҳисоблашда мантиқ йўқ эди. Хўш, бир йил ўтар, ўн йил ўтар, лекин нима ўзгаради? Ўлимингни кутишдан ортиқ азоб борми?!

Россия дунёнинг ривожланган давлатлари тажрибасидан келиб чиқиб ўлим жазосини бекор қилганидан сўнг энг олий жазо (бу соҳа тили билан айтганда – вишка) бутун умрлик қамоқ жазосига алмаштирилди. Лекин бу алмаштириш кимга енгиллик берди, буни энди гўё қатор мантиқсизликларнинг каттаси! Бундай маҳбуслар сақланадиган тўртта қамоқхона ичида энг машҳури бўлган «Қора дельфин»даги маҳбусларнинг аксарияти ўлимни орзу қилади, сўрайди, илтимос қилади, илтижо қилади... Лекин кўплар номини эшитгандаёқ даҳшатга тушадиган ажал ҳар қадамда бу маҳбусларни кузатиб турса-да, «ўз марҳамати»ни раво кўрмайди. Бунда маҳбуснинг ўлимини маҳбус ҳам, назоратчилар ҳам хоҳлашади. Лекин иложи йўқ, ҳукм шунақа, қонун бор...

Мазкур қонуннинг асл сабабини бунда ётганлар ҳам, уларни қўриқлаётганлар ҳам тўла англаб етавермайдилар. Бегуноҳ инсонга имконият берувчи ушбу қонун Азаматга ҳам нажот бўлиши мумкинлигини ўзи тушунмайди. Зеро бу каби ва бундан ҳам оғирроқ жазоларга лойиқ инсонларнинг энг доврўқлиси, одамхўр Чикатило қўлга олингунга қадар тўққиз нафар бегуноҳ инсон унинг жиноятларида айбланиб, суд ҳукми билан отиб ташланган... Ва ҳар сафар орган ходимлари шунча хунрезликларни амалга ошираётган айнан «Ўша» қотилни қўлга тушириб жазолашаётганларига амин бўлишган...

Азаматни уч кишилик камерага киргизишганда дастлаб бу хонадаги тартиб, шароит уни лол қолдирди. Зонада уч кишилик камерага камида ўн кишини тикишар, битта матрас, яримта ёстик учун ўзаро муштлашув бўлиб кетарди. Ҳожат учун мўлжалланган хона бурчагига яқинлашиб бўлмайти, ўта ёқимсиз тер иси, пайтавалардан келган «тароват» билан араллашиб кўзни ачитади. Бу ердаги учта каравотнинг иккитасига оппоқ чойшаблар, ёстик-матраслар шундай тахланганки, кир-раси нон кесадигандек. Бироз зах бўйини айтмаса ёқимсиз ҳид ҳам сезилмайти. Эшик очилиши билан ичкаридаги икки нафар маҳбус сакраб туриб, қўлларнинг кафтини юқорилатиб деворга тирадилар ва навбат билан баланд овозда гапирдилар:

- Маҳбус Николай Иванович Козак шу ерда.
- Маҳбус Леонид Петрович Свиридов шу ерда.

Азаматнинг икки қўлини қайириб бошини эгиб келаётган аскарлардан бири унинг қўлини ечди, лекин бошини кўтаришга рухсат бермади. Иккинчи аскар хонага кўз югуртирди ва эълон қилди:

– Сизларга янги ҳамхона олиб келдик. Азамат Сагатов. Саволлар борми?

Икки маҳбус баравар қичқиришди:

- Йўк, гражданин начальник.
- Яхши.

Эшикдан кирган учинчи аскар матрас, чойшаб ва кўрпа-ёстик келтириб, бўш каравотга ташлади. Кейин учовлашиб чиқиб кетишди. Эшик ёпилиб туйнук беркитилгандан сўнг маҳбуслар кўз қири билан яна бир бор назоратчилар чиқиб кетганига ишонч ҳосил қилгач, қадларни ростлашди. Азамат бошини кўтарганида биринчи маҳбус ерда тиззасини кучоклаб ўтирар, иккинчиси унга тикилиб турарди. Азамат қўл узатиб ўзини таништирди:

- Азамат.
- Лёня.

Азамат деворга суяниб ўтирган маҳбуснинг ёнига борди ва унга ҳам қўл узатди:

- Азамат.

Маҳбус ўгирилиб қаради. Азамат умри бино бўлиб бу қадар ғалати нигоҳга дуч келмагани. Ҳиссиз, совуқ, жон аломати йўқ.

Лекин нимасидир борки, одамга қаттиқ таъсир қилади. Маҳбус деярли пичирлаб гапирди:

– Начальник таништирди-ку, яна нима дейсан?!

Азамат ўсал бўлиб қўлини туширди. Уларни кузатиб турган Леонид Азаматга қаради:

– Қўявер, ўзи бугун файласуфнинг кайфияти йўқ.

Азамат каравотга жой солди ва унинг четига ўтирган ҳам эдики деворга тикилиб турган «файласуф» ўзига-ўзи гапиргандай деди:

– Рухсат йўқ.

Азамат унга ўгирилиб қаради.

– Нима?

– Уйқу вақти эълон қилинмагунча каравотдан фойдаланишга рухсат йўқ. Бунинг устига ёстиғингни бундай тахлаганинг учун уч кун «меҳмонхона»да ётасан. Камига бизни ҳам балога қолдиришинг мумкин.

Азамат шериклариникидек учли қилиб тахланган ёстиғига тикилди. Унинг чоки кўринадиган томонга қилиб қўйилган экан. Азамат тесқари қилиб бошқатдан тахлади. Уни кузатиб турган Лёня оёғи билан ёғоч курсини сурди.

– Мановинга ўтир.

Азамат келиб ўтирди. Лёня унинг қаршисига курсисини қўйди ва ўтириб деди:

– Бошла.

Азамат ҳайрон бўлиб сўради:

– Нимани бошлай?

Лёнянинг кўзлари совуқ чакнади. У Азаматнинг тиззасига кафтини қўйиб фикимлади ва секин жавоб берди:

– Ҳаммасини! Ҳаммасини бир бошдан бошла!

«Талабларига биноан» ўз тақдирини сўзлаб бераётган Азамат кираётганида қадди эгик бўлганлиги учун эшик ташқарисига ёпиштирилган қоғоздаги матнни кўрмаганди. Унда қуйидаги қисқа маълумотлар битилган эди:

1. «Маҳбус Леонид Петрович Свиридов. Лақаби «Бубон». 1993 – 1996 йилларда ўн бир нафар нафар кишининг жонига қасд қилган. Ваҳшийликка мойил».

2. «Маҳбус Николай Иванович Козак. Лақаби «Файласуф». Умумий қотилликлари сони номаълум. Еттитаси исботланган. 2000 йилда келтирилган. Қочишга ва одамхўрликка мойил».

Бир ойдаёқ Азамат даҳшатли ҳақиқатни англаб етади. Ҳуқуқлар зиғирдек, қоидалар ҳукмидан маҳбус итдек эди. Итларни хафа қилмайлик, қайси ит бу маҳбуслар қилган ишни қилибди?!. «Файласуф» деганлари Николай Козак навбати билан етти аёлни зўрлаб ўлдирган, учтасининг этини...

Ит ҳам ўзи каби жонзотнинг этини ер, лекин очликдан ўлмаслик учун ейди. Ўзи каби жонзот ўлиб ётган бўлса гўшtidан бир парча ейди ва тўйса қаноат қилади. Тиригини ўлдирмайди. «Файласуф»га ўхшаганларни инсонга минг йиллар давомида садоқат билан хизмат қилиб келаётган итдек бир жониворга ўхшатиш бўлмас. Лекин бир жиҳатдан бу маҳбуслар ва итларнинг ўхшаш томони бор эди. Бу назоратчиларга бўйсунишда яққол намоён бўларди. Буйруқни бажаришда ит ҳам, манови маҳбуслар ҳам бирдек. Буйруқ сўзсиз адо этилмоғи шарт. Ёт деса ётасан, тур деса, турасан. Лекин бунда ҳам итларнинг ҳуқуқлари кўпроқ. Буйруқни бажармаса нари борса тепки ейди. Лекин маҳбуснинг буйруқдан бўйин товлаши бу «зона»да ақл бовар қилмас ҳодиса...

Бу маҳбусларнинг йўқотадиган ҳеч нарсаи йўқ. Азамат эшитгани Сунгоркин деган маҳбуснинг қизиқ тақдири бўлди. Аллақачон ўлимни бўйнига олган Сунгоркин назоратчининг милтиқ кўндоғи билан туртишига қўл-оёғи кишанланганлиги боис тиши билан жавоб беришга ҳаракат қилди. Кўзлари ёниб, сўйлоқ тишлар назоратчининг гарданига чанг солганида лагерда тўполон бўлиб кетди. Тўрт нафар соқчи югуриб келиб, Сунгоркинга ташланишди ва уни ерга ётқизишди. Шу ондаёқ жазо тури ўйлаб топилди. Қўл-оёқлар бақувват кирза этиклар билан босиб турилди ва автомат кўндоғи билан Сунгоркиннинг тишлари қоқиб ташланди. Шундан кейин маҳбусни канализациянинг мустаҳкам қувирига боғлаб қўйишди. Сунгоркин дастлаб оғриқдан азобланди. Иккинчи куни очлик оғриқни енгди-ю тунука товоқда олиб келинган ёвғонга ташланди. Шу жойда яна итга ўхшади. Сунгоркин қўли боғлиқлиги боис юзини идишга босди. Лаблари куйса ҳам шўрвани хўриллатиб ича бошлади. Идиш ағдарилиб, шўрва оқиб кета бошлади. Бетон полни ялаётган Сунгоркин маҳбусларнинг ёдидан чиқмас бир сабоқ бўлди...

Бу воқеани ўз кўзи билан кўрган ёки ҳеч бўлмаганда эшитган маҳбуслар ҳар қанча ботир бўлишмасин попуқлари паса-

йиб қоларди. Ҳали Азамат бу гаплардан беҳабар. Уни ҳозир бир савол қийнайди. Кўзлари совуқ чақнаб саволига жавоб кутиб турган Лёняга нима десин? Бор гапни айтса, бу азобларга бегуноҳ ҳукм қилинганини сўзлаб берса ишонармикан? Ёки борига барака деб бўйнига қўйилган айбларни тасдиқлаб тураверсинми? Лекин вақти келиб бир куни унга қуйилган айбловдаги жиноятларга қодир эмаслиги, бегуноҳлиги-ю ёлғон гапиргани билиниб қолса, зонанинг темир қонунларига қатъий бўйсунадиган ҳамхонаси уни тинч қўярмикан? Қамоққа илк бор тушган маҳбусларнинг аксарияти ўзининг бегуноҳлигини таъкидлайди. Янги маҳбус келгунига қадар унинг қайси жиноятга қўл урганлиги-ю қандай жазога ҳукм қилинганлиги бўйича аниқ маълумотга эга бўладиган, бу маълумотлар бўлмаган тақдирда ҳам кўзга бир қараб инсоннинг ички дунёсини-ю унинг нималарга қодир эканлигини аниқ биладиган зонанинг «маҳаллий фуқаро»лари бегуноҳларнинг сафсаталарини эшитиб энсалари қотади. Янги маҳбус эса шунча босқичларда бўйнига «жиноятчи» деган тамға илинверганда тополмаган «ҳақиқат»ини келиб-келиб турмада топадигандек айбсиз қамалганини айтиб тиришаверади...

Шуларни ўйлаган Азамат бор гапни айтиб беришга қарор қилди...

* * *

Онасининг ёлғиз ўғли, отасининг ёдгори Азаматни ҳарбийдан қайтиши билан кўп ўтмай уйлантириб ҳам қўйишди. Бегонага эмас, ўзларига яқин шифохонада ишлайдиган оппоққина ҳамшира қиз Зарифага. Азамат Зарифани зимдан кузатиб, ёқтириб юрарди. Йигитдаги ҳисларни ҳам, қизнинг жилмайиб қўйишини ҳам катталардан кимдир сезган эканми, кўнгиллар очилмаёқ тўй бошланиб кетди. Ширингина оила қурилди. Азамат тўйдан кейин ҳам қизни ёқтиришини айтмади. Зарифа ҳам кўплаб келинлар каби янги оиласининг хизматига киришиб кетди. Йил ўтмай ҳаммани қувончга тўлдириб ўғилли бўлишди. Азизбек тетапоя бўла бошлаганида Зарифа боласини қайнонасига ташлаб ишга чиқиб кетди. Оддий кунларнинг бирида Азаматнинг ҳаётида туб бурилиш ясаган воқеа содир бўлди.

Азамат ўзларининг яқинидаги пойафзал фабрикасига ишга кирганди. Қизиқ-қизиқ замонлар эди. Давр ўтган, лекин ундан ёдгор «план»лар қолган. Азамат ишлайдиган фабрика нима бўлганда ҳам режани бажаришга тиришар, тайёр маҳсулот кимга кераклиги билан ҳеч кимнинг иши бўлмасди. Бу услуб кўп ўтмай ўз натижаларини бера бошлади. Маош олмаганларининг учинчи ойида ташкилот раҳбарияти маош аниқ бериладиган кунни белгилади. Шу куни Азамат яхши кайфиятда ўйфонди. Ишга кетиш олдидан ширингина ухлаб ётган Азизбекни ўлиб ўйғотди. Кейин оғзини тўлдириб ваъда берди:

– Ўғлим, бугун сенга шоколад олиб келаман!

Болакайнинг катта кўзлари чақнади. У анчадан буён ўйлаб юрган орзусига эришаётган эди.

– Вуй, соколадми, кани?

– Ҳозирмас, кечқурун ишдан қайтаётганимда олиб келаман, Яна-чи, яна сенга ўйинчоқлар ҳам олиб келаман.

Азизбек дадасининг бўйнига осилди. Ишхонага етиб келганида ҳали маош тўғрисида ҳеч гап йўқ, ҳамма ўзининг кундалик юмушини бошлаётган эди. Кечгача кутишди, кутилган янгилик бўлмади. Лекин раҳбарият ўз ишчиларини алдамади. Ўша куни, тўғрироғи, тунда, ишчиларга маош ўрнига йигирма жуфтдан ўзлари тиккан пойафзал тарқатилди. Азамат ҳамма кетганидан кейин ҳам узоқ ўтирди. Қўлидаги тумшуғи катта ботинкани, ҳатто биттагина шоколадга алмаштиришига кўзи етмай хўрлиги келди. Кейин «маош»ини қопга тиқиб, четга ирғитди-да, хотини ишлайдиган шифохона томон йўл олди.

Ўша куни Зарифа навбатчи эди. Азамат шифохонада хотини билан дардлашиш, рўзғор тебратишнинг йўлларини маслаҳатлашишни ният қилганди. У ҳамширалар хонасига томон йўл олди. Йўлак охиридаги хона эшиги ёпиқ, лекин кулфланмаган экан. Азамат эшикни очиб кирди. Киришдаги хонада ҳеч ким йўқ. Азамат ёндаги хонада атрофи тиббий мато пардадек қилиб ўралган каравотдаги ғичирлаш овозини эшитди. Гарчи ҳаққи ҳам, хоҳиши ҳам бўлмаса-да, Азамат беихтиёр унга яқинлашиб пардани сурди. Сурди-ю кўрди... Зарифани яқинда ишга келган ёш шифокорнинг қучоғида кўрди... Иккисининг бақрайган кўзларини кўрди...

Азаматни сочларининг учидан бошлаб товонигача куйдириб келган тўлқин яна қайтиб боши томон ўрмалаганида у гўёки энг тўғри қарорга келиб бўлганди. Ҳазабдан ёнаётган бўлса-да, ўзини тута билди. Қаҳр отини жиловлади. Одатда бундай вазиятларда келиб чиқадиган оғир жанжаллардан қочди. Орияти бунга йўл қўймади. У Зарифанинг сочидан тортиб пастга судради ва худди биров эшитиб қолишидан кўрққандек кулоғига шивирлади:

– Агар... агар Азизбекка яқинлашсанг сўйиб ташлайман! Ҳозироқ манови ҳароминг билан йўқоласан! Сир сирлигича қолсин, сен ифлосни деб болам айбордек вояга етмасин!

Азамат йигитга юзланди.

– Сен ёки манови ифлоснинг қораси шу атрофда кўринган куни икковинг ҳам ит ўлимини топасанлар. Бунини олу кўзимдан йўқол! Тез йўқол!..

Азамат уйига қандай етиб келганини билмайди. Сокин тунда бувисининг кучоғида ухлаб ётган Азизбек дадасининг уст-ма-уст ўпишидан чўчиб ўйғонди. Бемаҳалда қайтган ўғлининг бу қилиғидан ҳайрон бўлган Сабоҳат хола пайпаслаб топган рўмолини ўрашга улгурмади. Ёлғиз фарзандининг сўнги сўзлари уни буткул ҳайрат ва даҳшатга ботириб ташлади.

– Азизбекни ҳеч кимга, мутлақо ҳеч кимга берманг, ая. Айниқса Зарифага... Келса, дадаси олиб кетди, денг. Нимагалигини сўраманг, мен ҳам айтмай... Болани эҳтиёт қилинг. Мени кутманглар.

Азамат Сабоҳат холанинг ҳай-ҳайлашига ҳам, қоп-қора катта-катта кўзларидан шашқатор ёш оқизиб йиғлаётган ўғлининг кўл чўзиб талпинишига ҳам қарамай кўчага отилди. Дуч келган машинага ўтириб дуч келган томонга кетди. Унинг учун ҳозир шу ерлардан узоқроқ кетса бас эди.

Ун беш республика, юздан ортиқ халқнинг бошини бирлаштиришга роса уринган СССР деган давлат парчаланиб, мажбуран қовуштирилган оға-инилар бир-бирлари билан деярли юз кўрмас бўлиб кетган пайтлар эди. Уйини, оиласини тарк этган Азамат ҳарбийда орттирган дўстларини эслади. Гўё ўша оғайнилариинг олдига бориш ҳаммасини эсдан чиқарадигандек, барча муаммоларини ҳал қилиб юборадигандек туюлди. Азамат ҳам қарз-қавола қилиб бепоён юрт сари йўл олди...

* * *

Ҳарбийда алпкомат бўлиб юрган, Азамат худди десантда хизмат қилган пайтлардагидай тасаввур қилиб келган рус йигитларини ўтган йиллар билан ароқ анча тўкиб қўйган экан. Яқин дўсти, курулдош биродари Олег уни кутиб олиб уйига бошлади. Олег ундан оиласини сўрамади, нима ташвиш бу ерларга бошлаб келгани билан қизиқмади. Ўттизга етмаёқ сарик сочлари тўкилиб, пешанаси яланғочланиб қолган Олегнинг семиз хотини бизнинг ёвғонга қиёс қарам шўрва пиширди. Азамат ароқни қайтармай ичарди. Лекин унинг ичиши Олег ва узоқдан келган меҳмон шарафига кирган икки ўриснинг ичиши олдида татиб кўришдай бир гап экан.

Азамат уйғонганида соат ўнга яқинлашган, лекин ҳали уй эгалари туриш тўғрисида хаёлларига келтирмай ухлаб ётишарди. У шаҳар яқинидаги Олегнинг қайнонасига қарашли ёғоч уйдан ташқарига чиқиб керишди. Посёлкадаги одамлар энди-энди гимирлаб чиқа бошлаган эдилар. Азамат атрофни айланди. Бир уй наридаги ҳовлидан болтанинг овози эшитилди. Ёғоч панжара ортида ёшгина рус жувони қарсиллатиб ўтин ёрарди. Жувон Азаматга томон ўгирилиб жилмайиб қўйди. Завқи келган Азамат биринчи бўлиб гап бошлади:

– Ёрдам берайми?

Жувон саволга савол билан жавоб қайтарди:

– Меҳмонмисиз?

– Ҳа, Ўзбекистондан келганман. Қўшнингиз Олегнинг дўстиман.

– Ўзбекистон узоқ бўлса кераг-а?..

Азамат жувоннинг қўлидаги болтани олиб жавоб берди:

– Ҳа, анчагина йўл. Азамат.

– Лена. Танишганимдан хурсандман.

Олег уйғониб, Азаматни топиб келгунча ўтин ёриб бўлинган, Лена ёлғиз қизалоғини боғчага жўнатиб, Азаматни бир кружка сут билан сийлашга ҳам улгурган эди. Шу куниёқ Азамат Лена-никида қолди. Икки боласи, хотини-ю қайнонаси билан уйчасида қисилиб яшаётган Олег ҳам, умуман қишлоқдагилар ҳам буни айб қилишмади. Азамат шу яқин атрофдаги чўчка фермасига ишга жойлашди. Маҳаллий шароитга кўникиб, киришиб кетди. Энди аввалги Азамат кун сайин йўқолиб бораётганди.

Тайёр уй, тайёр хотин бўлгандан кейин ҳужжатларни тўғрилаш ҳам қийин кечмади. У тўла-тўқис фуқарога айланиб олди. Бу кунларнинг тамал тоши ўша пайтларда қўйилди. Чўчқалар билан ўтаётган оддий кунларининг бирида ишдан қайтган Азамат остонада турган эски ҳарбий ботинкани кўриб ҳайрон бўлди. Ичкарига кираётганида Лена куйиб-пишиб гапираётганди:

– Степан! Ҳаммаси тамом бўлган. Ирина энди сени ота ўрнида кўрмайди. Кет!

Стал муштланди. Ортидан хириллоқ овоз чиқди:

– Мен қизимни келгиндининг қўлида қолдирмайман!

Азамат фарзандига меҳри бунчалар кучли валломат отани кўришга қизиқиб эшикни очганида димоғига ароқ ва тамакининг хиди гуп этиб урилди. Телпагининг иплари осилиб ётган, эски пахталигининг яғири чиқиб кетган рус мужиги эшик томонга ўгирилди. Тикандек соқоллар заҳил тортган юзни қоплаб кетган, ўсиқ қошлар остидаги кўзлар «Сенмисан менинг ўрнимни эгаллаган?» дегандек тикилиб турарди. Тил кўзларни кувватлади:

– Ўзлари экан-да қаҳрамон?!. Таракандек босиб кетдиларинг, ҳаммангни қириш керак!..

Қиришни Азаматдан бошлашни ният қилиб ўрнидан турган Степан биринчи бўлиб қўл кўтарди. Жисмонан бакуват Азамат қизишиб кетиб унинг таъзирини бериб қўйди. Оғир жароҳатлар билан Степан касалхонага, Азамат патруль машинасида милицияга олиб кетилди. Кейин ҳаммаси одатдагидек прокуратура, суд... Азамат ҳамма босқичда айбдор деб топилди. Безорилик ёнига миллатлараро зиддиятни келтириб чиқаришга уриниш деган айблов қўшилиб ҳукм анча жонланди ва Азамат тўрт йилга кесилиб кетди. Уч йилда қайтиб чиққанида у ўз юртини, боласини эмас, шу кунларга тушишига сабаб бўлган Ленанинг қишлоғини қоралаб келди. Бу пайтда Азамат билан Степан талашган ўринни бир грузин эгаллаган, хотини билан ажрашган Олег номаълум жойларга равона бўлган эди.

Азаматнинг ҳикоясини тинглаётган Бубонни биргина жиҳат қизиқтирарди. Янги ҳамхонанинг қайси қаҳрамонликлари «Қора дельфин»га етаклаб келган? Умуман, бу одамдан нима-

ни кутиш мумкин? Зонадаги ҳар бир маҳбус ўзича бир олам. Девдек-девдек эзкар жимитдек маҳбуснинг пойини ўпишга тайёр туриши, соқоли кўксини қоплаган чоллар бунда ёшгина бўлса-да, озодликда ҳамманинг этини жунжиқтириб қамоққа тушиш бахтига муяссар бўлган йигитчаларнинг хизматини қилиши оддий ҳол. Битта лагерда, ҳатто битта бинода бирга бўлган, аммо бир-бирини умуман кўрмаган маҳбуслар бу ерда ғойибдан бўлса-да бир-бирларига бўйсунди, ўша кўрмаган, лекин қилган ишлари доғуғи темир панжаралар орқали етиб келган маҳбусларни ўзларига пирдай қабул қиладилар. Азамат ҳамманинг оғзидан тушмайдиган, «Грозный» лақабли маҳбусни кўриб энсаси қотганди. Жиккаккина «Грозный»ни Азаматларнинг хонасини шамоллатиш мақсадида панжара қолдирилиб, эшик очиб қўйилганда соқчилар бурнини ерга теккизгудай қилиб олиб ўтиб кетишганди. Кўрган одамга бу манзара ҳатто кулгили ҳам кўринади. Тўрт нафар бақувват соқчилар бир бурда маҳбусни худди йўлбарсни тутиб олиб кетаётгандек важохат билан судраб олиб ўтишди. Кейинчалик «Грозный»нинг жиноятларини эшитган Азаматнинг баданлари жунжиқиб кетди. Хотинини хиёнат устида ушлаб олган «Грозный» унга қўшиб ўзининг икки қизини ҳам чавақлаб ташлаган, кейин уйини ёқиб юбориб, қўлга тушгунга қадар яна тўққиз аёлни ваҳшийларча ўлдириб юборган экан. Бу ерда қилинган жиноятга кўра ҳам соқчиларнинг, ҳам маҳбусларнинг муомаласи белгиланади. Соқчилар қанчалар эҳтиёт бўлсалар, маҳбуслар шунчалик кўкка кўтардилар. Ҳали Бубон Азаматни бу ерга нима етаклаб келганини яхши билмайди. Азаматнинг ўзи ҳам қилган жиноятини тўла-тўқис англаб етмаган...

* * *

Ленанинг қишлоғидаги ўрнини буткул йўқотган Азамат шаҳарга кетди. Дуч келган ишни қилиб кун кўриб юрди. Юртига қайтиш хаёлига ҳам келмас, келганида ҳам унда на орият, на имконият бор эди.

Шундай кунларнинг бирида Азаматга яхши одамлар учради. Кўчада 600 рақамли «Мерседес»ининг балони қўйиб юбориб, нима қилишни ўйлаб турган, бу юртларда «Новый русский» деб улуғланадиган рус йигитга Азамат ёрдам берди. Бойвачча уни

дала ҳовлисига олиб кетди. Азамат Юраникида ҳам иссиқ ўринга, ҳам тўрт-беш тангага эга бўлди. Унинг вазифаси жуда осон, жуда оддий эди. Дачани кўриқлаш, кечаси кўйиб юбориладиган иккита немис овчаркасини боқиш, вассалом. Юра ҳафтада бир марта дачага қадам ранжида қиларди. Келганда ҳам ўзига ўхшаган икки-учта бадавлат ўртоқлари билан ёш-ёш қизларни етаклаб келишарди. Тонг отгунча базми жамшид давом этар, кейин тушгача ухлашарди. Бундай пайтларда Азамат Юранинг буйруғига кўра ҳовлига ҳеч кимни киргизмас, эшикларни тамбалаб ташларди. Юранинг яна бир қизиқ буйруғи бор эди: кетаётган пайтида Азаматга хонасига кириб туришни буюрарди. Машиналар чиқиб кетганидан кейингина Азамат ҳовлини супуриб кўяр, лекин уй ичига кирмасди. Уйни кейинроқ Юра юборган бир йигит келиб йиғиштириб кетарди. Миллион, ҳаттоки миллиардлаб ғофил бандалар сингари Азамат ҳам мана шу иссиқ ўрнини йўқотиб кўйишдан кўрқиб, келажагини ўйламай юрарди. Лекин бу дала ҳовлида бўлаётган ишлар бир кун уни шу куйларга солишини билганидами эди...

Уша кун ҳам Юра тикандек сочларини тикка қилиб, бошининг марказига қирра қилиб уйилган икки йигит билан бир қизни бошлаб келди. Қиз ҳали жуда ёш, нари борса ўн етти-ўн саккизга кирган. Азамат дарвозани ёпиб хонасига кириб кетди. Бугун бемалол ухласа ҳам бўлади, уй ичида одам бор, қаттиқ кўриқлашга ҳожат йўқ. Азамат буржуйканинг иссиғидан уйқу элтиб пинакка кетди. Тун ярмидан оққанда Юра уни туртиб уйғотди.

– Азик, тур. Қани юр, бугун менинг сахийлигим тутган кун. Сени бир меҳмон қилай. Баҳонада дўстларим билан ҳам ташиштириб кўяман.

Азамат Юранинг бу ғалати, кутилмаган таклифини мастликдаги тантиликка йўйди. Таклиф ўзига ҳам ёқиб тушди. Тайёр зиёфатни аҳмоқларгина рад этадилар. Баҳонада ўзи кўриқлаётган уйнинг ичини ҳам кўриб олади.

Муҳташам залнинг дастурхон тузалган стол ўрнатилган қисми театр саҳнасини эслатарди. Бахмал пардалар тутилган хона бурчаги кучли прожекторлар ёритилганди. Азамат

СИДДАР / С. ВИЛЛО / ШАКМ
INV № 14527 4

нима мақсадда бундай қилинганини ўйлаб ҳам кўрмади. Уни кўпроқ каттакон товук бутунича пишириб қўйилган, узун-узун шишалар жой олган дастурхон қизиқтирарди. Азамат ойна-ванд мебель ичига усталик билан ўрнатилган камераларни ҳам кўрмади. Юранинг бутун баданларини татиуровкалар босиб кетган икки дўсти дастурхон атрофида ўтиришар, «Гавана» деб аталмиш баҳайбат сигараларнинг тутунига тўлиб кетган хонада боя келган қиз кўринмасди. Юра қадахларга тўлатиб ароқ куйди. Ичдилар. Учинчи ё тўртинчи қадахдан сўнг Юра стол остидан битта шиша чиқарди ва Азаматнинг рюмкасига тўлатиб ароқ куйди ва шундай деди:

– Бу «особый»си, даврамызга кеч қўшилганинг учун штрафной.

Азамат уни ҳам ичиб юборганидан сўнг Юра қинга солинган, дастаси чиқиб турган пичоқни узатди.

– Қани, Азик, олмани арч.

Азамат пичоқни чарм кинидан чиқарди. Бу икки тиғи ялтираб турган ростакам ханжар эди. Олмани иккинчи қўлига олган Азамат кўз олди қоронғилашиб гурсиллаб йиқилди.

У даҳшатли оғриқдан ўзига келди. Кўзига тушган кучли ёруғлик, бутун танаси бўйлаб таралган ғалати ҳисдан боши айланди. Оғриқ қўлидан тарқалаётганди. Азамат қўлини бўшатмоқчи бўлди. Лекин қайириб турганлардан бири оёғидан чалиб йиқитди ва устига миниб олди. Кимдир унинг пешанасига тўппонча тиради:

– Қимирлама!

Азамат ўзининг қаердалиги, булар кимлар эканлигини англашга уринди. Жимирлаётган кўзларига деразадан таралаётган қуёш нурлари уриларди. Бир лаҳза воқеликни англолмай қарахт аҳволда турди. Кейин англагани бутун умр ёдидан чиқмайди... Бу даҳшатли манзара тушларига киради, ваҳимадан кўзлари чакчайиб сакраб туриб кетади...

Тақиқланганига қарамай кунда янги-янги номлар билан интернет сайтларида пайдо бўлаётган, кўча-кўйда ёмғирдан ке-

йинги кўзикоринлардек бош кўтараётган кичик дўконлардан тарқалаётган бу тахлит қисқа метражли фильмларга қарши бутун дунё афкор оммаси билан бир қаторда Россия ҳукумати ҳам курашмоқда эди. Аксариятининг сюжети бир хил: бир неча дақиқа мобайнида кўз кўриб қулоқ эшитмаган шафқатсизлик шахвоний кўринишда суратга олинади, ниҳоясида кимдир, одатда ҳеч гапдан беҳабар қиз ваҳшийларча ўлдирилади. Нон берма, томоша кўрсат дегувчилар истаганча топилади. Шундай экан, бундай фильмларга ҳам истаганча томошабин бор. Ҳафта ўтмай шундай «санъат асари» ишқибозларнинг компьютерлари-ю уяли телефонларини эгаллайди. Бу томошанинг орқасида минглаб-миллионлаб пул ўйнайди, бу йўналишдаги ижодкорларнинг ҳам ижодлари минг тақиқларга қарамай гуллаб яшнаверади.

Шаҳарларда назорат кучайиб, бу каби фильмларни суратга олувчиларнинг анчаси фош этилиши ва жазога тортилиши муаммога тўла-тўқис барҳам бера олмади. Жиҳозлаш ва керакли қаҳрамонларни топиш айтарли харажат ва ҳаракат талаб қилинмайдиган бу каби студияларнинг бири айнан Азамат кўриқлаётган дала ҳовлига усталик билан жойлаштирилган, «келгиндининг меҳрибони» Юра эса бу каби хунрезликлар ортидан дунё-дунё пул тўплаб, яна худди шу йўлдан қайтишни хаёлига ҳам келтирмаган инсон эди. Охириги фильмлари катта нархларда сотилиб, янги-янги буюртмалар туша бошлаганида унинг изидан тушишди. Лекин қисиб олиши мумкин бўлган ҳалқа торая борганида Юра ваҳимага тушмай ҳаммасини совуққонлик билан ҳал қилди. Воситачилар орқали ижарага олинган ҳовлига Азамат келтирилди...

* * *

Азаматнинг кўзлари ерда қип-яланғочлиги етмагандай бадани тилинган кечаги қизга тушганида сесканиб кетди. Энг даҳшатлиси, қизнинг бўйнида ғажилган каби из қолган эди. Азаматнинг тишлари ғижирлади, оғзидан ғалати таъм келди. Беихтиёр туфлаб юборганида оғзидан қотиб қолган қон лахталари тўкилди. Қон ўзиники эмаслигини билганида кўнгли ағдарилиб ўқчиб кетди. Унинг икки кўлини қайириб кўтаришаётганида кимдир қизнинг олдида ётган, тунги зиёфат чоғида Азамат олма артган ханжарни пакетга эҳтиётлик билан солаётганди...

* * *

Ҳаммаси Юра кутганидан ҳам силлиқ кечди. Азаматнинг муқаддам қамалганлиги, қолаверса, далилларнинг мутлақ рад қилиб бўлмас даражада эканлиги туфайли иш «муваффақият»ли яқун ясалаётганида Юра аллақайси денгизнинг қумли қирғоқларида офтобда тобланиб ётарди. Ҳамтовоқлари чўнтак телефонига кўнғироқ қилиб, ҳаммаси силлиқ кечаётганини айтишганида у мамнуният билан қўлларини бир-бирига ишқаб қўйди. Энди дам олишни кўнгилдагидек маромига етказиб, янги лойиҳага қўл уравериш мумкин...

* * *

Азамат дунё воқеаларига унчалик қизиқмасди. Лекин бутун дунёнинг оғзига тушган воқеалар унинг ҳам кулоғига кирмай қолмади. Тақдир шу масканни раво кўрганида Азамат даҳшат билан бирга ҳайрат ҳиссини туйди. Ҳайрат қандай инсонлар билан бир том остидалигида. Ҳар куни узун тор йўлак бўйлаб қисқа муддатли сайрга олиб чиқиб кетаётганларида у имкон қадар атрофни ўрганишга ҳаракат қиларди. Билганлари лол қолдирарди. Ўзларининг хонасидан кейинги учинчи хона эшигига ёзилган маълумотни ўқиш учун бир ҳафта вақт керак бўлди. Чунки соқчилар уни эшиклар олдидан жуда қисқа муддатда олиб ўтиб кетишар, яна ўгирилишга рухсат беришмасди. Бир ҳафтада ҳар куни ўқиб ўтилган икки-уч сўздан тугал маълумот ҳосил бўлди. «Андрей Чикатило. 30 кишининг қотиллигида айбланган. Ўзи 53 кишини ўлдирганлигини тан олган».

Азаматнинг этлари жимирлаб кетди. Кечкурун ҳамхоналари билан ёлғиз қолганида у Лёнядан секин сўради:

– Наҳотки ўша машхур Чикатило ҳам шу ерда бўлса?

Лёня ғалати кулди.

– Машхурлигини билибсану вишкани эшитмабсан-да. У бу ерда жуда қисқа вақт бўлган. Адашмасам ўн йилча бўлдиёв отиб ташлашганига. Эшиқдаги маълумотни ўқибсан, шекилли. Уни нега олиб ташламаганларини ҳеч ким билмайди. Балки бизга қарата «шу ифлос билан бир гўрсанлар» дегандек тегишмагандир.

Лёня бир лаҳза ўйга толиб секин қўшиб қўйди:

– Ўзи ҳаммамизнинг давомиз вишка. Лекин энди бунинг иложи йўқ...

Шу куни Лёня Азаматга ўзининг тақдирини, бу ерга тушиш тарихини сўзлаб берди.

* * *

Леонид Машага уйланиш ниятида эди. Маша ҳам кўзойнак тақиб юрадиган сал бадқовоқ, одамови йигитнинг ниятини билар, келтирган совға-саломларини олар, лекин тўйни орқага сурар, бу масалада сира гаплашгиси келмасди. Йигитнинг муҳаббати самимий, у оила қуриш, кўп-кўп фарзандларга ота бўлишни ният қиларди. Лекин қиз ҳали бундай нарсаларни ўйламас, уни кўпроқ тўкин зиёфатлару маишат қизиқтирарди. Шундай зиёфатлардан бирида қиз анча чегарадан чиқиб кетди. Ичкилик билан мусиқадан маст бўлиб, унга кўзини сузаётган келишган йигитни уйига судради. Лёня ҳам айнан шу куни қўлида гул билан Машанинг уйи олдида қизни кутаётганди. Бегона йигит билан қўлтиқлашиб кириб кетаётган Маша йигитни кўриб кўрмасликка олди. Лёня бир лаҳза қотиб қолиб, қўлидаги гул пастга тушиб сочилиб кетганида улар икковлашиб тўртинчи қаватдаги уйга кириб кетишга улгуришганди. Балки Леонид кўпчилик ошиқлар сингари бу вазиятда муҳаббатидан воз кечиб жўнаб қолганида тақдири миллионлаб инсонлар сингари кечармиди?.. Лекин Лёня бутунлай бошқа хулосага келди. Қиз адашган, ҳаммасига қизни судраб кетаётган анови йигит айбдор, Машани унинг қўлидан қутқариш лозим!

Эшик очик эди. Лёня ичкарига кирганида улар аллақачон ичкиликни бошлаб юборишган, қиз қиқирлаб куларди. Йигитнинг овози келди:

- Анови сўтакмиди кавалеринг?
- Ҳа. Лекин ўртамизда ҳеч нарса бўлмаган. Уйланармиш.
- Ва-ау! Қара-я, ҳалиям шундай яхши йигитлар бор экан.

Лёня уларнинг устига бостириб борди. Лекин кутилганидек у иккиси саросимада сакраб ўринларидан туриб кетишмади. Аксинча, Маша пинагини ҳам бузмай унга гапирди:

- Кет, Лёня.

Леонид қотиб қолди. Унинг бакрайиб қараб туришидан ғабланган йигит ўрнидан туриб елкасидан итариб эшик томон сура бошлади. Ғабланган Лёня йигитга қўл кўтарди. Лекин бир муштига бакувват йигит ўнта жавоб қайтарди. Кейин су-

лайиб қолган Леонидни судраб подъездга улоқтирди ва қайтиб келиб ҳаммасини бамайлихотир кузатиб турган қизнинг пинжига отилди.

Лёня бошини чангаллаб узоқ ўтирди. Ўрнидан турганида унинг вужудида ўйғонган нимадир туфайли қатъий қарорга келиб бўлганди...

Қўшнилар бир неча кун ўтиб бу квартирадан келаётган бадбўй ҳид туфайли милицияни чақиришганида Лёня бу юртлардан минглаб чақирим узоқлашиб кетган, энди у бутунлай бошқа одамга айланган эди. Йиллар ўтиб қўлга тушганида милиция фақат ўша иккисининг ўлимидаги Леониднинг қотиллигини тўлиқ исботлади. Далил сифатида кўрсатилган кичик ломга қараб Лёня ғалати кулиб қўйди. Бошқа қотилликларни ўзи тан олди. Бу қотилликларда мархумларнинг зиғирдек ҳам айблари йўқ эди. Улар фақат кераксиз вақтда кераксиз жойда бўлган эдилар, холос.

* * *

Азамат бешинчи эшикдаги маълумотни ҳам бир ҳафтада ўқиб тугатди. «Салман Радуев. Чеченистонда ҳукуматга қарши тузилган экстремистик гуруҳ етакчиси. Унинг буйруғи билан миллий адоват асосида юзлаб одамлар ўлдирилган».

Лёня машхур экстремистнинг тақдирини ҳам сўзлаб берди. Радуев бу ерда бор-йўғи уч ой бўлган. Уни маҳбуслар уриб ўлдиришган.

Икки ой ичида Азамат деярли барча тўғрисида эшитди. Бошқалар ҳам унинг тарихини билиб олишди. Лекин Азамат «Қора дельфин» шароитига сира кўника олмади. Гарчи ҳеч ким унга зуғум ўтказмаса-да, шароит ҳам қанчалик ғалати туюлмасин, оддий қамоқхоналардан анча яхши бўлса-да, кимдир унинг бўғзига пичоқ тираб тургандек эди. Энг ёмони, бу пичоқ на санчила қолади, на олинади. Уйқусиз тунларда Азамат юртини, боласини жуда кўп эслайдиган бўлди. Лекин бу хаёллар энди фақат ва фақат руҳий азоб берарди. У кетаётганида бўйнига осилиб йиғлаган ўғилчиси ҳозир катта бола бўлиб қолгандир. Дадасини эслармикан?! Онаси-чи? Ўтган йиллар унинг бардошига қанчалик таъсир қилган экан?..

* * *

Инсоният қизиқ. Ҳар қандай шароитда ҳам кўнгил билан нафснинг тизгинидан чиқиб кета олмайди. Ҳар доим ҳам ўзига эрмак топишга интилади. Деярли бир йил ўтди. Бу орада Азамат чиқиб кетишдан буткул умидини узиб, бир хил ҳаётдан зерика бошлаганди. Бу ерда анчадан бери туткунда бўлганлар ҳам бу босқичдан аллақачон ўтганлари сабабли ўзларига турли хил эрмаклар топиб олган эдилар. Шулардан энг машҳури, эklar тили билан айтганда, «сайр» деб номланарди. Азамат тез орада сайрнинг маъносини билиб олди. Бунда деярли ҳамма маҳбуслар атрофи баланд қилиб ўралган сайр майдонига олиб чиқилади. Деворининг усти қалин панжарадан том қилиб ёпилган, унинг устида соқчилар милтиқларини шай қилиб уёқдан-буёққа юрганларича пастни диққат билан кузатадилар. Сайргоҳнинг ёнида жойлашган, турма раҳбарияти ўтирадиган баланд бинонинг ҳам деразалари шу куни очилади. У ерда кўлига қадаҳ ёки чиройли сигара тутиб олган ҳарбий кийимдаги бошлиқлар ва уларнинг хонимлари элас-элас кўринади. Лекин уларга деярли ҳеч ким қарамайди. Барчанинг эътибори давра куриб олган маҳкумлардан ажралиб чиққан, мушакларини ўйнатаётган икки кишига қаратилади. Сайр куни ҳамманинг кайфияти аъло бўлади. Шу куни маҳкумлар оғизларига келганини қайтармай бақирадилар, сўкинадилар. Қаёқлардандир филтросиз сигаретлар пайдо бўлади ва чеккан-чекмаганга баравар тарқатилади. Кимдир ўтириб, кимдир тик турганча қарсак чалиб ўртага тушганларни оғзидан тамакини бурқситганча олқишлайди.

Азаматнинг сайрга илк бор чиқиши эди. У ҳайрон бўлиб даврага кўшилди. Бугун даврага биринчи бўлиб еттинчи камерадаги лақаби ҳам ўзи сингари Чўтир бўлган қоп-қора маҳбус чиқди. Ҳамма унга қарши даъвогар кимлигини ўйлаб турганида Азаматнинг ёнгинасида турган Бубон (Лёня) давранинг марказига отилди ва тишларини ғижирлатиб пахталигини еча бошлади. Ҳамма унга қараб қийқирди. Азамат ҳанг-манг бўлиб қолди. У Лёнянинг ҳар куни яккакураш усулларини машқ қилишини билар, лекин сабабини сўрамаган, шунчаки соғлиқ учун деб ўйларди. Энди англаб етди. Демак, бугунги томоша, яъни сайргоҳдаги сайр пухта ўйланган режа асосида амалга

оширилмоқда ва ҳар доим ҳам шундай бўлиб келган. Азамат юқоридаги соқчиларга қаради. Улар ҳам жанг бошланишини кутиб туришар, лекин бир лаҳзага ҳам сергакликни сусайтирмасдилар. Жангни тўхтатиш ҳеч кимнинг хаёлига келмас, аксинча ҳамма, шу жумладан, соқчилар ҳам бугунги олишув олдингиларига нисбатан қизиқроқ бўлишига умид қилиб тикилиб туришарди.

Лёня тап тортмай Чўтирга яқинлашди. Чўтирнинг ҳам кўзлари чакнади. Афтидан у ҳам бу жангни интизорлик билан кутган эди. Икковлари ёнма-ён турганларида Чўтирнинг гавдаси анча катталиги, ўзи ҳам жисмонан Бубондан устунлиги яққол намоён бўлди. Лекин Лёня ҳозир бу ҳақда ўйламасди. У биринчи бўлиб қўл кўтарди. Ногаҳоний зарбадан Чўтир лойга ағанади. Ҳамма қийқириб юборди. Бубон қўлларини юқорига ғолибона кўтарди. Чўтир юзига ёпишган лойни артиб оғзида йиғилиб қолган қонни туфлади-ю қаддини ростлади. Лёня унга яна мушт туширди. Чўтир чаққонлик билан қайтарди. Бубон унинг кўксини мўлжаллаб тепди. Чўтир унинг оёғини ушлаб юқорига кўтарди-ю энгашиб оёқлари орасига зарб билан мушт туширди. Энди Лёня букчайиб лойга беланди. Чўтир унинг атрофини айлана бошлади. Қийқириклар авжига чиқди. Бубон бир ҳаракат қилиб ўрнидан туролмади. Даҳшатли оғриқ уни чангадек қисиб турарди. Лекин Лёня ўрнидан туриш учун барибир ўзида куч топа олди. У тирсагига таяниб қаддини ростлади ва кечки баҳорнинг таъсирида чала эриб қорамтир тусга кирган қор бўлагини олиб юзига сурди. Қорда сақланиб қолган муздек ҳарорат Бубоннинг ловуллаб турган юзидаги тафтни олди. У эгилиб қўйиб юборилган ниҳолдек қаддини ростлади. Ҳамма қийқириб уни олқишлай бошлади. Энди тенг курашлар бошланди. Бубоннинг чаққонлик билан устма-уст ёғдираётган зарбаларига Чўтир ҳар замонда битта жавоб қайтарар, лекин шу бир зарба ҳам Лёняни анча чарчатиб кўярди. Атрофдагилар қийқириб бир маромда қарсак чала бошладилар. Соқчилар вазиятни диққат билан кузатишда давом этдилар. Баланд бинонинг деразаси тоқчасига янги вино билан сигара олиб келиб қўйилди. Муштлашув қизигандан-қизиб борарди. Азамат Бубоннинг бунчалар чидамли эканлигини билмаган эди. У ҳам беихтиёр ҳамхонасини қўллаб-қувватлаб қарсак чала бошлади. Бубон

оёқларини ёзиб ерга ўтирди, чўяндек бармоқларини чангаллаб мушт ясади ва Чўтирнинг тиззасига ён томондан мушт туширди. Чўтир қалқиб кетиб ўзини ўнглагунича Бубон иккинчи қўли билан рақибининг чап тиззасига урди. Чўтир сулайиб тиззаси ерга тиралиб ўтириб қолди. Унинг башараси Бубоннинг боши тўғрисиغا келганда Бубон бор кучи билан Чўтирнинг бурни аралаш кўзига калла қўйди. Чўтир бир силкинди. Лекин йиқилиб кетишга улгурмади. Бубон сакраб туриб унинг чўкиб бораётган бошидан тутди ва икки қўли билан чангаллаб башарасига тизза қўйди. Чўтирнинг баҳайбат гавдаси кесилган дарахтдек гурсиллаб йиқилиб лойга беланди.

Қийқириклар авжига чиқди. Қаҳр отини қамчилаб, мутлако ўзини йўқотиб қўйган, ғалабасидан руҳланган Бубон сакраб Чўтирнинг белига миниб олди ва бир қўли билан иягидан, бир қўли билдан пешонасидан ушлади. Ҳамма бир лаҳза сукутга толди. Ҳозир Бубон қўлини бир силкитади ва Чўтир бўйни узилиб жон беради. Бубон ҳансирар, кўзлари чақчайиб, бутун ғазаби қўлларига қуйиларди.

Бубон ҳаракат қилишга улгурмади. Энсасига тушган кучли зарбадан рақибининг устига қулади. Чўтирнинг ҳамхонаси, кўзи чақчайиб турадиган татар йигит биродарига ён босган эди. Бу орада Чўтир ҳам ўзини ўнглаб олди ва ўрнидан туриб ҳали ўзига келмаган Бубоннинг қорнига зарб билан тепди. Бубон ўқчиб сулайиб қолди, оғзидан қон келди. Жанг мутасаддилари фирромликка барҳам бергунларича Азамат бир қарорга келиб бўлганди. Татарнинг Бубон юзини мўлжаллаб йўналтирган тепкиси манзилига етиб бормади. Ён томондан етиб келган Азаматнинг оёғига тегиб қайтди. Татарнинг оёғи чалишиб кетди. Азамат Чўтирнинг кўксини нишонга олиб тепди. Чўтир ва шериги сулайиб қолдилар. Ҳозиргина фирромлик туфайли жангни тўхтатмоқчи бўлган зўрлар ҳам, бошқа томошабинлар ҳам жанг янада қизиқарли тус олганини кўриб даврани кенгайтирдилар ва қий-чувни кучайтирдилар. Азамат имкониятдан фойдаланиб Бубоннинг туришига ёрдам берди. Ҳансираб қаддини тиклаётган Бубон Азаматни итариб юборди. Азамат ҳамхонасининг бу қилиғидан ҳайратланишга ҳам улгурмади. Унинг биқинини мўлжаллаб калла қўяётган Татар иккисининг орасидан ўтиб кетди. Азамат ва Бубон орқалари билан жипсла-

шиб, ҳар икки томондан келадиган хавфга шай ҳолда турдилар. Татар бир ёндан, Чўтир бир ёндан уларга яқинлаша бошладилар. Чўтир Бубонга яқинлашди-ю қорнига урилган чўяндек муштан қадди ёйдек эгилди. Пастдан жағига урилган иккинчи мушт унинг танасини ердан бир қаричча кўтарди. Чўтир оғзи бурнидан қон сачратиб, лойга юзтубан йиқилди. Татар билан Азамат анча вақт бир-бирларига хезланиб турдилар. Биринчи зарбани Татар берди. Чунки унинг имконияти қолмаган, Чўтирнинг ер билан битта бўлиши Бубоннинг ҳализамон Азаматнинг ёнини олишини англатарди. Тезроқ Азаматни тинчитмаса икковлашиб уни бир ёқли қилишади. Татарнинг сакраб отган мушти Азаматнинг пешонасига тегди. Азамат гандираклаб кетди-ю йиқилмади. Пайтдан фойдаланган Татар иккинчи зарбани беришга шошилди, лекин мақсадига етмади. Унинг муштини Азамат кафти билан тутиб қолди. Десантда ҳимоянинг бу усулини яхши ўзлаштирган Азамат кейинги ҳаракатни ҳам ўрнига қўйди. Татарнинг муштини чангаллаб буради. Танаси қийшайиб бораётган Татарнинг кўкси қулай ҳолга келиши билан бор кучини бериб калла қўйди. Татар зарбадан энгашиганида биқинига келиб тушган тепки уни буткул ерга қапиштириб ташлади. Рақибни қайта ўнганмаслиги учун Азамат ҳар эҳтимолга қарши яна бир тепди-ю устига оёғини қўйиб ортига, олишаётган шеригига юзланди. Бу пайтда Бубон яна Чўтирнинг устига ўтириб бошини чангаллаб олган, хириллаётган рақибини тинчитишга ҳаракат қилаётганди.

Ўқ овози янгради. Ҳамма юқорига қаради. Соқчилардан бири осмонга қарата ўқ узган эди. Уларнинг нигоҳи жанг тўхта-тилиб, ҳамма тарқалиши лозимлигини англатарди. Баланд бинонинг деразаси ёпилди. Бубон ҳали ҳам Чўтирни тинчитишга шай ҳолатда турарди. Иккинчи ўқ унинг ёнгинасига узилди. Атрофга сув аралаш лой зарралари сочилди. Бубон Чўтирнинг бошини ерга ташлаб унинг устига тупурди ва нари кетди. Бир неча сонияда ҳамма тарқалди. Оёқ-қўллари шалвираб қолган Чўтир билан Татарни шериклари судраб олиб кетишди.

Ҳамма ҳаяжон билан жангни кузатаётганида бир одам даврага қўшилмас, сайргоҳ деворига суюнганича маъносиз нигоҳларини узоқларга қадаб ўтирарди. Бу Азаматнинг иккинчи ҳамхонаси Файласуф эди. У ҳаммадан кейин сайргоҳни тарк этди.

Камерага қайтишди. Лёня билан Азамат юзларига қотиб ёпишиб қолган қон аралаш лойни ювиб каравотларига чўзилдилар. Азамат ҳамон ҳансирар, юзлари буғриқиб кетган эди. Кечки овқатни олиб келган соқчилар овқат билан бирга елим идишда бир литрча арок, яримта колбаса, бир кути сигарет, беш-олтита газета ташлаб кетишди. Бу Бубон билан Азаматнинг бутун эришган ғалабаси учун берилган ўзига хос ютуқ эди...

Кунлардан бир куни Азаматни йўлақдан олиб кетишаётганида у кўз қири билан соқчилар қуршовида кетаётган маҳбусга қаради. Азаматнинг юраги энтикиб кетди. Бошини эгиб кетаётган маҳбус таниш, жуда таниш эди. Уни камерага олиб кираётганларида бурилишди. Азамат титраб кетди. Янги маҳбус... Юра эди!

Шу кеча Азамат минг хаёлда тонг оттирди. Ўзича қасоснинг минг бир режасини тузиб чиқди. Лекин ҳеч кимга сир бой бермади. Бир неча кундаёқ бутун зонага янги маҳбуснинг кимлиги маълум бўлди. Унга озодликдаги хунарига кўра Артист деб лақаб қуйишди. Кўп чап беришлардан сўнг ниҳоят Юра қўлга тушган, кўплаб айблари исботланган эди. Азаматнинг у туфайли айбсиз қамалиб кетганлиги Юранинг эсига ҳам келмаган, Азаматни кутқаришни ўйламаган ҳам эди. Умуман олганда Азамат унинг учун навбатдаги қурбондан ўзга ҳеч нарса эмасди.

Кейинги имконият бир ойдан кейин бўлди. Азамат тиббий текширув асносида Юрани яна бир кўриб, айнан ўша эканлигига ишонч ҳосил қилиб олди.

Кечқурун келибоқ Бубонга дардини ёрди:

– Мен Артист билан Сайрда учрашим шарт!

Бубон кескин жавоб берди:

– Исклучено (бўлиши мумкин эмас). Бир неча кундан бери типирчилаб қолганингдан Артист айнан сен кутган инсон эканлигини сезгандим. Сен у билан жуда хоҳласанг ҳам Сайрга чиқолмайсан. Аввало, Сайр ҳар доим ҳам уюштирилавермайди, қачон, ким билан ким Сайрга чиқишини Кум (қамоқхона бошлиғи) белгилайди. Бу дегани сен ўзинг хоҳлаган инсон билан тушишинг имконияти жуда кам. Иккинчидан, Артист ҳали

янги, унга, шу жумладан, сенга ҳам яккама-якка Сайр имконияти берилмайди. Учунчидан, мен ҳаммасини ўйлаб қўйганман, айтганимга қўнсанг сабр қиласан, менинг режам сенга қасосдан ҳам муҳимроқ ютуқ олиб келади. Қасосни ҳар доим ҳам олиш мумкин. Сен ҳозирча унинг кўзига кўринмай тур.

Шу кундан бошлаб Бубон Азаматга ўзи мукамал эгаллаб олган қўл жанги сирларини ўргата бошлади. Азаматнинг десантда ўрганганлари ҳаёт жангларида чиниққан устозининг тажрибаси олдида ҳеч гап эмаслиги маълум бўлди. Энди Азамат терлаб пишиб Лёня билан олишар, кун сайин жисмонан чиниқиб борарди. Ҳаётининг мазмунини оз бўлса-да англагани уни анча ўзгартириб юборганди.

* * *

– Гапларингга қараганда, – деди орадан бир неча кун ўтгач Бубон, – Артистнинг ўзи қотилликка қўл урмаган. Ҳамма ишни ҳақиқий артистлар бажаришган. Сен ҳеч нарсадан беҳабар унинг ҳамма айбини гарданингга олиб кетавергансан. Шундайми?

Азамат ҳорғин жавоб берди:

– Шундай.

– Демак, мен ўйлаганимдай у ҳақиқий қотилликдан қўрқади.

– Нега бундай хулосага келдинг?

– Чунки мен унинг кўзларига эътибор бердим. Маккор, раҳмсиз. Лекин ҳақиқий ишларга журъати етмайди. Ҳайрон бўлма, сен ҳам шундайсан. Сенга ёрдам бераётганимнинг сабаби шунда. Сен бу ерга тушадиган гуноҳ қилмагансан. Айбинг – латталигинг. Бир кун келиб озодликка чиқишингга ёрдам бермоқчиман. Бу ҳам бекорга эмас. Менинг сенга бир илтимосим бор. Нима эканлигини кейин айтаман.

Азаматнинг кўнглида ғалати ҳис уйғонди. Гарчи бу ерга келганига нисбатан кўп вақт бўлмаган бўлса-да, унинг озодликка чиқиш умиди сўниб, устини қалин кул босган эди. Бубоннинг гапларидан сўнг ўша кулнинг остида милтиллаган чўғ кўринди. Лекин Азамат ҳам бу умиднинг умри жуда қисқа бўлиши мумкинлигини билар, шу миттигина чўғнинг сўниб қолмаслигини жуда-жуда хоҳларди.

* * *

Азамат келганидан бери нари борса бир ёки икки оғиз гапирган Файласуф Бубоннинг Азамат билан боғлиқ илтимосидан кейин анча жонланиб қолди. Бир куни уни соқчи олиб чиқиб кетди. Соқчилар бошлиғи билан унинг хонасида роса гаплашиб ўтиришди. Кейин Файласуф қайтиб келди ва Бубон иккиси хона бурчагига бориб анча вақт пичирлашишди. Азамат уларнинг гапларига аралашмади. Режа пишиб бўлган эди. Бутун зона тинчланган узун тунларнинг бирида уларнинг камераси эшиги овозсиз очилди ва учови секин йўлакка чиқишди. Соқчи худди ҳеч нарсани кўрмагандек тескари қараб кетаётганди. Улар Юранинг камерасига яқинлашганларида соқчи бу эшикни ҳам очиб бўлган, камерадагиларнинг ҳаммаси сакраб туриб қўлларини қоида бўйича деворга тираганларича исм-фамилияларини айтаётгандилар. Соқчи бу гапларни ҳам эшитмади. Бу камерадагиларни ҳайратга кўмиб аввал Файласуф, кейин Бубон хонага кириб келди.

Юра Чўтирнинг хонасига қамалган эди. Анча ўзига келиб соғайиб қолган Чўтирнинг аввалги шахди йўқ, ўзига берилган имкониятни қўлдан бергани боис ҳамхоналарининг олдиди боши ҳам эди. Чўтир Бубонни кўриб бир гезарди. Лекин маҳкумлар ўртасида ўрнатилган темир қонунни бузолмади. Бубоннинг бир ишораси билан четга чиқди. Иккинчи маҳкум ҳам ҳеч нарсага аралашмади.

Юра уларга қараб ҳайрон бўлиб турарди. Биринчи бўлиб Юранинг қаршисига курси қўйиб ўтириб олган Бубон гап бошлади:

– Ҳа, Артист, курортга кўникиб қолдингми?!

Саволдаги таҳдид оҳангидан Юранинг лаблари титради. Бубон гапини давом эттирди:

– Бугун Артист сафимизга қўшилганидан фойдаланиб биз ҳам битта кино ишлаймиз.

Шеригининг гапларига эътибор бермаётган Файласуф бу пайтда қўйнидан чиқарган митти рақамли камерани дераза тоқчасига, Юранинг қаршисига ўрнатаётганди.

– Фақат сенинг фильмларингдан фарқи бизники очиқчасига ишланади. Бош қаҳрамон ҳам Голливуд юлдузларидан қолишмайди.

Бубон очик турган эшик томон киноя аралаштириб тантанали кичқирди.

– Танишиб қўйинглар, «Қасос» фильмининг бош қаҳрамони, «Қора дельфин»нинг энг шафқатсиз маҳбуси Азиат жаноблари!

Зонада Азиат лақабини олган Азамат эшик ортида, йўлакда турар, Бубоннинг ҳар бир гапини эштаётган эди. Шу дақиқаларни орзиқиб кутганди. Бир оз ҳаяжонланса-да, қатъият билан кириб борди. Уни кўриб Юра бир қалқди.

Бубон аччиқ ҳазилини давом эттирди:

– Ҳозир Артист ёзган сценарий бўйича Азиат асосий эпизодда суратга тушади ва ҳамма мурод-мақсадига етади. Бу фильм Артистнинг ўзи яратган индустрия орқали бутун дунёга тарқатилади ҳамда ҳаммага олам-олам шуҳрат ва пул олиб келади!

Бубон Юранинг болдирига тепди. Артист оғриқдан инграб тиззалаб чўккалаб қолди. Азамат Файласуф камера билан қўшиб олиб келган узун тиғли пичоқни чиқарди ва Юранинг пешонасидан тортиб бўйнига тиради. Юра дағ-дағ титрар, тили калимага келмасди. Қаршилиқ кўрсатишга умуман ҳоли йўқ, ич-ичидан бунинг бефойдалигини англаб турарди.

Бубон ўзига хос ҳукми ўкиди:

– Биз, яъни сену мен бу ерда ўтиришга лойиқмиз. Лекин ҳеч қачон адолат бузилмаслиги керак. Ўлимнинг олдидан сенинг шарофатинг билан айбсиз бу ерга келиб қолган Азиатга сўнги гапингни айтиб ол.

Юра тепасида важоҳат билан тикилиб турган Азаматга илтижо билан қаради ва ялина бошлади:

– Азик... Азик, шафқат қил!.. Мени кечир, Азик!

Азаматнинг ўрнига Бубон жавоб қайтарди.

– Сен кечирिशга лойиқ эмассан, лекин ҳаётингни озгина узайтирамиз. Биласанми нима учун? Ахир ўзинг ёзган сценарий бўйича ўлим олдидан жуда қизиқарли сахна кўринишларини олиш лозим-ку?! Сал бўлмаса эсимдан чиқибди.

Бубон четда турган Чўтирга юзланди.

– Яна бир қаҳрамонни сахнага таклиф қиламан. Чўтир жаноблари, марҳамат қилсинлар. Сизга ёшгина жононни таклиф қила олмаётганимдан афсусдаман. Лекин Артист ҳеч кимдан қолишмайди. Трамвайдаги биринчи бекат сизники!

Бубоннинг гапларини англаган Юрани совуқ тер босиб кетди. У оғзидан кўпиги келиб элана бошлади.

– Азик... ҳаммасини ўзим бўйнимга оламан. Бу ердан қутулиб чиқасан... Кўп пулларим қолган, ҳаммаси сеники...

Азамат тиғни бўшатмади. Аксинча чап кўли билан Юранинг бошидан маҳкамроқ чангаллади. Юра ундан шафқат кутиб бўлмаслигини англаб Бубонга қаради:

– Лёня... Мени ўлдирманглар... Ҳамма шартларингга розиман, кечир...

Бубон ғалати кулди.

– Ўлимдан кўрқшингни билардим. Нега мендан кечирим сўрайсан?! Сенда менинг эмас, ановининг ҳақи бор. Нима гапинг бўлса Азиатга айт.

Бубон Азамат томонга қаради.

– Хўш, нима дейсан?

Азамат саволга савол билан жавоб қайтарди.

– Нима таклиф қиласан?

– Менимча Артист артистлигини қилмаяпти, самимий гапиряпти. Балки бир марта имконият бериш керақдир... Хўп, майли, хўш Артист, сен нима таклиф қиласан?

Файласуф камерани яна бир марта текшириб қўйди. Мослама бехато ишлаётган, манзарани тўлиқ тасвирга тушираётган, ҳар бир гапни тиниқ ёзиб кетаётган эди. Азамат Юрани қўйиб юборди. У шилқиллаб йиқилди. Бубон уни елкасидан тутиб полга ўтирғизди-да, кўзларини совуқ чақнатиб буюрди:

– Бошла!

Бубон режасини тўлиқ амалга оширди. Файласуф камерасини қўлтиклади. Эшиқдан чиқишаётганида Бубон бир лаҳза тўхтади ва Юра томон ўгирилди.

– Артист, бир нарсани эслатиб ўтишим шарт бўлмаса-да, айтиб қўяй. Борди-ю фикрингдан қайтгудай бўлсанг бу тасмалар Грозныйга топширилади. Грозныйни танийсан-а?

Юра бош ирғади.

– Танисанг жуда яхши. Грозный – трамвайнинг энг зўр устаси. У ишлайдиган кино олдида сеникилар фил олдидаги пашшадек ҳам эмас. Хайр.

Учовлашиб чиққанларида йўлак бошидаги панжара ортида ўтирган соқчи чаққонлик билан келиб эшикни ёпди, кейин буларнинг камерага киришларини кутиб турди ва бу эшикни ҳам бир сўз демай шарақлатиб кулфлади.

Хонага кирганларидан кейин Бубон Азаматга қаради:

– Бир нарсани ҳисобга ол. Бугунги ишимиз юридик жиҳатдан ҳеч нарсага арзимаёди. Артист расмий одамларга расмий кўрсатма бериши лозим. Шундагина мақсадга эришишимиз мумкин.

– Иложи бормикан?

Бубон Файласуфга ишора қилди.

– Буни ановинга қўйиб бер. Уни бекорга файласуф дейишмайди ахир.

Файласуф Азаматга қараб бош ирғаб қўйди.

Узоқ кутилган озодлик эпкинидан кўксини тўлдириб нафас олаётган Азаматнинг қувончи узоққа чўзилмади. «Қора дельфин»дан бир километрча наридаги қишлоққа ташлаб кетган зона машинасидан тушиб бекатга яқинлашаётганида у номини билмайдиган жуда ҳашаматли, ойналари ҳам ўзи сингари қора машина ёнгинасига тўхтади. Унинг орқадаги ойнаси секин туширилиб, олдин тамакининг тутуни сузиб чиқди, кейин қимматбаҳо Куба сигараси кўринди. Олмос кўзли узук таққан қўл сигарани олди ва қалин лаблар Азамат томон биргина сўзни йўллади:

– Ўтир!

Орқа эшик тик этиб очилди. Машина бу ўлкаларга ёз келган бўлишига қарамай ҳануз билчиллаб ётган лойни сачратиб олдинга отилди.

Машинанинг юмшоқ ўриндиғига сингиб кетаётган Азамат ёнидаги одамга разм солди. У билан ҳатто саломлашмаган ҳамроҳи олдинга тикилиб кетарди. Қоп-қора костюмидан қимматбаҳо француз атри ҳиди анқиб турган, куюқ сочларига оқ оралаган бургутбурун бу киши кимлигини Азамат тахминан биларди. Азаматни оқлаш бўйича ҳам ташқаридан, ҳам ичкаридан ҳаракат бўлаётганида бу одам ҳам астойдил жон куйдирган. Файласуф билан Бубон Азамат озод қилинишидан бир неча кун олдин унинг тарихини айтиб беришганди.

Файласуф қўлга тушиб, қотилликлари бирма-бир исботланаётганида давлат томонидан тайинланган адвокат у билан бир киши учрашиш ниятида эканлигини айтди. Файласуф қаршилик билдирмади. Унинг кўзларини боғлаб, бир камерага олиб киришди. Кўзларини ечганларида панжара ортида салобатли қиррабурун одам турарди. Уни доим шунақа ишларга араллашиб юрадиган инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи хориж ташкилотларидан бирининг вакили деб ўйлаган Файласуфнинг энсаси қотди. Лекин ўзини Серёга деб таништирган бу одам бутунлай бошқа мавзуда гап бошлади:

– Нечта қотиллигинг исботланди?

Файласуфнинг башараси тиришди.

– Сен ҳам начальникларданмисан, нима, ўзинг делони очиб кўриб қўя қолмадингми?!

– Менинг терговга алоқам йўқ.

– Бўлмаса нега суриштириб қолдинг?

– Мен сенга бир таклиф билан келдим.

– Ҳа, турмадан алоҳида жой қилиб берасанми, балки менга аталган ўққа олтин қоплатарсан, – ғалати кулди Файласуф.

Серёга қатъий жавоб берди:

– Ҳар иккисини ҳам қилиш қўлимдан келади. Таклифимни қабул қилсанг бўлгани.

Унинг гапларидан Файласуф жиддийлашди. Бундан руҳланган Серёга гапини давом эттирди:

– Менга қара, адашмасам, ҳозирданок бешта қотиллигинг исботланибди, иккитасини ҳатто ўзинг сўзлаб берибсан. Энди сенга бериладиган жазо тайин. Таклифим шуки, қотиллигинг бешта бўлди нима, олтита бўлди нима, энди бу мутлақо аҳамиятсиз. Гапларимни тушунапсанми?

– Тушунаётгандекман. Адашмасам, сен менга яна битта қотилликни сотмоқчисан шекилли.

Серёга бўйинбоғини бўшатиб ҳорғин жавоб берди:

– Қотилликни эмас, қотиллигимни... Мен жуда катта бизнес эгасиман. Қўлим ҳамма жойга етади. Душманларим ҳам, дўстларим ҳам етарли. Биринчи хотиним оғир касалликдан ўлиб, битта ўғлим билан қолгандим. Иккинчи хотинимни фақат бойлигим қизиқтиришини сезганимда анча кеч бўлди. У ёрдамчим билан дон олишиб юргани камлик қилгандек, шериклари

билан ягона меросхўрим бўлган ўғлимни йўқ қилиш пайига тушганини билиб қолиб чидаб туrolмадим. Иккиси маишат қилаётган квартирани аниқлаб, эшикни бузиб кириб бордим. Хотинимнинг ўйнаши бўлган ёрдамчимни ёллаган одамларим олиб чиқиб кетишди. У мутлақо йўқ қилиб юборилди. Хотинимни эса ўз қўлларим билан чоғиб ташладим. Айбимни тан олишга тайёр эдим. Лекин менга қарши кучлар ҳали ҳам борлиги, улар ўғлимга тажовуз қилиш ниятида эканлигини билиб ўзимни тўхтатдим. Мендан шубҳаланишяпти, ҳозирча бирор нарсани исботлай олмаётган бўлишса-да, барибир изимни оладилар. Сенинг тарихингни эшитиб, хузурингга келдим. Агар тақлимимни қабул қилсанг қўлимдан келган ҳамма истагингни амалга оширишга тайёрман. Розилик берсанг бас, қолганини адвокатларим силлиқ қилиб бажаришади.

Файласуф кулди.

– Мендек одамда энди қандай истак ҳам бўлиши мумкин? Лекин тақлимингни қабул қиламан. Сабаби бу ишингни шахсан мен қотиллик эмас, адолатли ҳукм деб ҳисоблайман. Одамларинг мен билан боғлансин, тафсилотларни келишиб олайлик.

– Шартингни айтмадинг.

– Шартимми?.. Кел, шу нарсани кейинга қолдирайлик. Борди-ю мени отишса сен доимо ифлос хотинларини сену менга ўхшаб ўлдирганларни ҳимоя қил. Борди-ю тирик қолсам-у сенинг ёрдаминг керак бўлса, ўзим сени топаман...

Файласуф ваъдасининг устидан чиқди. У Серёганинг иши учун яна битта қотиллигини очиб, ҳар иккаласини бўйнига олди. Дастлабки ишлар синчиклаб ўрганилгани, ҳаммасида Файласуфнинг қўли борлиги сабабли кейингиларида тергов ишлари шунчаки юзаки олиб борилди ва еттита исботланган қотиллик билан Файласуфнинг иши судга оширилди...

Бу воқеаларни эслаб кетаётган Азамат атрофга разм солди. Ўрмон орасидан жой олган федерал трассага чиққан машина гўё учиб борарди.

Азамат ҳам, Серёга ҳам уларнинг орқасидан изма-из келаётган кулранг «Жип»га эътибор бермадилар.

Икки соатлардан кейин шаҳарга кириб боришди. Замонавий меҳмонхоналардан бири олдида Серёга машинани тўхтатди ва Азаматга сумка тутқазди.

– Мановини ол, ичида сенга керакли ҳамма нарса бор. Меҳмонхонада махсус жой ҳозирланган. Кириб дамингни ол. Ҳайдовчи кузатиб қўяди. Сен билан ўзим боғланаман.

Азамат индамай машинадан туша бошлади. Серёга унинг қўлидан тутди.

– Ҳозирча аёлларга яқинлашмай тур, вақти келса ўзим ташкиллаштираман.

Серёганинг машинаси физиллаб юриб кетди. Меҳмонхона томон йўл олган Азамат йўлнинг уёғида тўхтаб турган «Жип»нинг секин ўрнидан жилганини кўрмади.

Махсус ажратилган икки хонадан иборат люкс номер жуда шоҳона, егуликлар тўла совутгич, йўлдошли антенна уланган телевизор, умуман, ҳамма-ҳамма нарса муҳайё эди. Азамат ҳаммомга кириб иссиқ сувда узоқ чўмилди. Оҳорли сочиққа ўралиб, кийиб келган кийимларига жирканиб назар солди. Серёга қолдирган сумка ичида янги жинси шим, соф пахтадан тикилган сифатли кўйлак, итальян пойафзали, ички кийимлар бор эди. Азамат эски кийимларини ахлат қутисига ташлаб янгиларини кийди. Сумканинг тагидаги бир боғлам АҚШ долларини олган Азамат узоқ вақт ўйланиб қолди. Шу каби пулларни деб бу юртларга келганди. Лекин мақсадига эришмади. Нафақат эришмади, балки бор-будини йўқотиб, ҳаёти қил устига илиниб қолди. Энди қўлида пул бор, лекин Азамат бошқа одамга айланган, бутунлай бошқа одамга айланган...

У пулни чўнтагига солди. Эшик тақиллади. Меҳмонхона хизматчиси ялтироқ аравачада Азамат номини билмайдиган таомлар келтириб қўйди ва музлаткични очиб рус ароғини олди-да, рюмкага куйгач, индамай чиқиб кетди. Азамат ароқни бир кўтаришда ичиб юборди ва маза қилиб овқатланди. Кейин пардек ўринга чўзилди ҳамда охириги йилларда биринчи марта тиниқиб ухлади.

* * *

Бубон Азамат чиқиши олдидан куйидаги гапларни айтган эди:

– Азиат, гапларимни диққат билан эшит. Бу ердан кутулиб чиқишинг билан Файлаусуфнинг одамлари сени кутиб олишадди ва Москвага кузатиб қўйишади. У ерда биринчи қиладиган

ишинг Юранинг пулларини олиб, ишончли жойга яширасан. Кейин...

Бубон бир лаҳза ўйланиб қолди ва секин гапини давом эттирди.

– Кейин... менинг қизимни қутқарасан.

Азамат унга ҳайратланиб тикилиб қолди. Бубон унинг саволини кутмай ҳазин овозда гапини давом эттирди:

– Юля ҳозир ўн бир ёшда. Мендек шафқатсиз қотилнинг фарзанди ва фарзандига меҳри бўлиши кўпчилик сингари сенга ҳам ғайритабиий туюлмоқда, буни тушунаман. Лекин... – Бубон кўксиниғижимлаб гапини давом эттирди, – лекин бор, мана бу ерда нимадир бор. Юля менинг ҳақиқий муҳаббатим маҳсули. Унинг онаси мени бу йўлдан қайтаришга кўп уринган. Агар ҳаёт бўлганида балки мақсадига эришармиди?.. Юля дунёга келди-ю севган инсоним Аня дунёдан ўтди. Мен чақалоқни кўрдим, бағримга босдим, лекин мени тобора қисиб келаётган ҳалқа фарзандимнинг дийдорига тўйишга имкон бермади. Фақат докторга ҳаммасини сир тутишни, қизимни болалар уйига жойлаштиришни тайинлаб пул бердим-у қочдим у ерлардан. Яқинда... сен келишингдан олдинроқ Файласуфнинг ёрдами билан минг азобларда мана буни қўлга киритдим.

Бубон кўйлагининг чўнтагидан кичкинагина сурат чиқарди. Унда ўн ёшлардаги олтинсоч қизча кемшик тишларини кўрсатганча майин жилмайиб турарди. Бубон суратни чўнтагига солиб гапини давом эттирди:

– Бу суратни кўриб бир қувонган бўлсам, етиб келган хабарни эшитиб минг қайғуга ботдим. Мен тинчитган аёллардан бири бир каллакесарнинг қизи эди. Агар зонага тушмаганимда бу ёруғ оламда ё ўша каллакесар, ё мен қолишимиз керак эди. У қизим борлигидан хабар топибди ва Юляни қўлга киритиб, қасос олиш пайига тушибди. Сен ундан олдинроқ қизимни топишинг ва хавфсизлигини таъминлашинг шарт, тушунапсанми, Азиат, қизимга зиён етмаслиги керак! Борди-ю кечиксанг нималар бўлишини тасаввур қилишга қўрқаман. Мен ўзимнинг гуноҳларим учун ҳар қандай жойда жавоб беришга тайёрман. Агар бу ерлардан чиқолсам ёки қизимга қасд қилган одам шу ерга келиб ўзим билан орани очик қилса эди, мен дунёдаги энг бахтли одам бўлардим. Яна бир нарсани унутма, Юля мен

тўғримда ҳеч нарсани билмаслиги керак. Мен бу заминни босиб юришга ҳақли эмаслигимни ўзим ҳам биламан, лекин қизим яшаши керак!

Бубон бошини чангаллаб ўтириб қолди. Азамат унинг елкасидан тутди.

– Бу ерлардан эсон-омон қутулиб чиқсам, қизингни ҳимоя қилиш учун қўлимдан келган ва келмаган ҳамма чорани кўраман, менга ишонавер.

Азамат суратга яхшилаб тикилди ва хотирасига муҳрлади. Бубон каллақесар деб таништирган одамнинг таърифини эшитётганида вазифаси нақадар мураккаблигини англади...

* * *

Азамат эшик тақиллашидан ўйғонди. Тун чўккан, шаҳар кўчаларида оқиб юрган машиналарнинг овози тобора аниқроқ эшитила бошлаганди. Сакраб туриб қўлини орқага қилишдан ўзини зўрға тўхтатган Азамат бир зум қарахт бўлиб турди. Эшик яна оҳиста тақиллади. Туриб эшикни очди. Хизматчи унга бир конверт тутқазди. Конвертда кинога чипта, шаҳардаги энг зўр ресторанга таклифнома бор эди. Серёганинг бунчалик ғамхўрлигидан мамнун бўлиб жилмайиб қўйган Азамат ювиниб кўчага чиқди. Такси тутиб аввал кинога борди. Лекин унинг ҳаётда кўрганлари олдида беҳад бемаъни туюлган жангари фильмнинг ярмини ҳам кўрмай ташқарига чиқиб ресторанга йўл олди. У такси тутиши билан кинозалдан югуриб чиққан икки йигит шоша-пиша машиналарига ўтириб, унинг орқасидан тушишди. Азамат тун ярмида қайтиб юмшоқ ўринга чўзилди.

Шу тарзда икки кун ўтди. Бу орада Серёга ваъдасининг устидан чиқди. Малласоч бир хоним Азаматнинг хонасида бир кеча меҳмон бўлиб кетди. Лекин мана шу икки кун давомида уни кузатиб юрганларни сезмади. Кузатувчилар Азаматнинг бу икки кун ичидаги ҳаракатларидан энсалари қотиб турганида Серёга келди ва унга бир боғлам ҳужжатларни тутқазди. Улар ичида Москвага самолёт чиптаси, Азаматнинг номига расмийлаштирилган Серёганинг кўпгина квартираларидан бирининг ҳужжатлари ҳамда қалити, шаҳар рўйхатига қўйилган Азаматнинг янги паспорти бор эди.

Азамат паспортни очиб кўраётганида Серёга унга қараб гапирди:

– Ҳаммаси ҳақиқий, шунинг учун номингни ўзгартирмадим.

Квартира ҳам мендан сенга совға.

Азамат тахминини айтди:

– Бу ўша квартирами?

Серёга унинг нимани назарда тутаётганини англаб жиддий жавоб берди:

– Сездинг-а? Ҳа, бу хотиним ўлдирилган квартира. Энди мен ҳам, яқинларим ҳам у ерда яшолмаймиз. Сен эса бундан баттарларини ҳам кўрганлигинг учун бунақа нарсаларга эътибор бермайсан деб умид қиламан.

Азамат кулди:

– Уйда нима гуноҳ? Мен Москвада квартирам бўлишини ҳатто орзу ҳам қилмаганман. Файласуф бу ишларингни эшитиб мамнун бўлади ҳали.

Серёга жилмайди:

– Файласуфнинг менга кўрсатган ёрдами олдида бу хамир учидан патир, холос. Бугун сен билан ажрашамиз. Борди-ю ёрдамим керак бўлиб қолса менга кўнғироқ қил.

Серёга унга ташриф қоғозини узатди.

Азамат унга қўлини чўзди.

– Ҳаммаси учун раҳмат.

– Эҳтиёт бўл.

* * *

Камерада яна аввалги шериги билан қолган Бубон Файласуфга юзланди.

– Нима деб ўйлайсан, Азиат айтганларимизни бажарарми-кан?!

– Бажаради! Борди-ю номардлик қилса Серёганинг ўзи уни тинчитиб ташлайди.

– У осонликча жон берадиганлардан эмас энди. Қизимнинг олдида Бўридан олдин етиб борса бўлгани.

– Бўри қизинг қаердалигини аниқ билмас экан, Азиатда имконият бўлади.

Бубон чуқур хўрсинди.

– Мен ҳам шунга умид қиляпман. Қизим ҳеч қачон отаси

тўғрисида билмаслиги, бу дунёда соғ-саломат юриши учун ҳамма нарсага тайёрман.

Файласуф кулди:

– Сен билан мен энди фақат Азиатга омад тилаймиз.

* * *

Аэропортдан чиққан Азамат таксига ўтириб манзилни кўрсатди. Улкан шаҳардаги керакли жойга етиб боргунларича бир соат юришди. Азамат манзил бўйича тўққиз қаватли уйнинг учинчи қаватига кўтарилди. Бакуват темир эшик Серёга берган калит билан бехато очилди. Уч хонали квартира энг замонавий русумда жиҳозланган эди. Хотинининг ўлиmidан сўнг Серёга бу уйдаги ҳамма нарсани чиқариб ташлаб янгилаганди. Энди буларнинг ҳаммаси Азаматники. Шу жойнинг ўзи ҳам қанча бойликка тенг. Азамат тунни квартирада ўтказди.

Кўп қаватли уйнинг пастидаги ўриндиқда сигарет чўғи йилтиларди...

Тонг отиши билан Азамат Юра кўрсатган манзил бўйича борди. Юра бойликларни ҳеч кимга ишонмай, битта металл дипломатга солган, кейин депозитар банклардан бирига жойлаган эди. Дипломатни олиш учун махсус паролнинг ўзи кифоя қиларди. Азамат дипломатни қийинчиликсиз олди ва ўзи билан олиб келган катта қора сумкага жойлади. Уйга қайтиб иккинчи пароль билан дипломатни очиб кўрди. Кўзига ширин жонидан ўзга нарса кўринмаган Юра бу сафар ҳам уни алдамаган эди. Дипломатга анчагина пул, махсус қутичада олмос кўзли тақинчоқлар жойланганди. Азамат пулни санади. Роппа-роса 500000 доллар экан. Олмосларнинг қиймати бундан ҳам кўплигини сезиш қийин эмас эди. Азамат дипломатни ёпиб, ётоқхона деворидаги сейфга жойлади. Уйни қулфлаб чиқиб, Бубоннинг қизи тарбияланаётган болалар уйи томон йўл олди.

У етиб келганида тарбиячилар болалар билан ташқаридаги майдончада эдилар. Азамат четдан туриб болалар гуруҳини кузатди. Бубоннинг қизи Юляни топиш қийин бўлмади. Қизалоқ ўриндиқда хаёл суриб ўтирар, суратдагига нисбатан анча катта бўлиб қолганди. Азамат ўн дақиқача атрофни айланиб кузатди. Бугунги режаси фақат қизнинг шу ердалигига ишонч ҳосил қилиш эди. Эртадан қизни олиб кетиш учун зарур ҳуж-

жатларни тайёрлашга киришади. Қизни қарамоғига оладиган, бу ердан олиб чиқиши мумкин бўлган оила топади. Ҳаммасини силлик, қонуний қилиши зарур.

У кўчага чиқди. Ёнгинасига кулранг «Жип» келиб тўхтади. Катта шаҳарда кўпчиликнинг кира қилиб юриши оддий ҳол. Азамат машинанинг олд ўриндиғига ўтириб манзилни айтди. «Жип» ўрнидан қўзғалди. Ер ости йўлидан ўтаётганларида Азамат орқа ўриндиқдан бош кўтарган одамни кеч пайқади. Азамат бирор чорани ўйлагунича бўлмаёй энсасига тўппонча тиралди ва буйруқ янгради:

– Қимирлама!

Азаматнинг кўз ўнгига кеча қўлга киритган бойликлари келди. Булар кузатиб юришгани аниқ. Ҳозир уйга олиб боришади. Дипломатни беришга мажбур қилишади.

Лекин «Жип» бутунлай бошқа йўналишда ҳаракатлана бошлади. Кўп ўтмай у шаҳарни ортда қолдириб, ўрмонзорлар ичига сукилиб кирган ҳашаматли дала-ҳовлилар томон йўл олди. Баланд деворлари ортидан Европа қасрлари шаклида қурилган биноси кўриниб турган, олдида икки кўриқчи йигит ўтирадиган уйча бўлган дала-ҳовлига яқинлашганларида темир дарвоза четга сурилиб очилди. «Жип» тезлигини пасайтирмай ичкарига кириб кетди. Орадан ўн дақиқача вақт ўтиб дарвоза яна очилди ва деразаларига пардалар тутилган кичик микро-автобус ҳам ҳовлига кирди.

– Ҳа, Бўри деганлари мен бўламан, – деб гап бошлади зиёли бир одамни эслатадиган тепакал сипо киши. Уни кўринишидан ҳеч ким учига чиққан жиноятчи деб ўйламас, аксинча олтин гардишли кўзойнаклари ортидан боқиб турувчи меҳрли нигоҳларига қараб киши дардини ёргиси келарди. Лекин Азамат зонада ўтган қисқа умри давомида шунча йиллардаги тажрибасидан анча кўпроқ тажриба тўплади. Одам ажратишни биларди. Бу кўзларда самимийлик йўқ. Туб-тубидан қаҳр, шафқатсиз қасос истаги ёғилиб турибди.

Бўри гапини давом эттирди:

– Зонадан чиққанингдан буён кузатаман. Мени фақат битта нарса қизиқтиради. Бубоннинг қизи қаерда?!

Азамат елка қисди.

– Бубоннинг қизи бор эканми?

Бўри кўзойнагини ечиб ёнғоқдан ишланган баҳайбат стол устига кўйди.

– Бубоннинг одами осонликча жон бермаслигини биламан. Лекин мен ҳам сенинг қандай миссия билан чиққанингдан хабарим бор. Келганингдан буён мақсадга ўтмаганинг сабр косамни тўлдирди. Бугун масалага ойдинлик киритгандек бўлдинг. Болалар уйига бекорга бормаганинг аниқ. Бубоннинг қизи ўша ердалиги кундек равшан. Энди қайси бола эканлигини кўрсатсанг бас, орамиз очик, тўрт томонинг қибла.

Азамат индамади.

Бўри ўрнидан туриб унинг ёнига келди. Азаматнинг икки ёнида ҳар нарсага шай турган икки тансоқчи ҳар эҳтимолга қарши унинг қўлларидан ушлашди.

– Сенинг ироданг кучлилигини биламан. «Қора дельфин» академиясини тугатгансан ахир. Лекин бугун кўрган томошанг шу пайтгача кўргану-эшитганларингдан ўтса ўтадики қолишмайди. Олиб киринглар!

Ён томондаги эшик очилиб, аввал тўппонча тутган келбатли йигит, орқасидан йиғлаб-сиқтаб ўн чоғли болалар кириб келишди. Азамат таниди. Булар ўша бугун ҳовлида ўйнаб юрган қизалоқлар бўлиб, улар орасида Бубоннинг қизи Юля ҳам бор эди. Бўрининг одамлари атайлаб қизларни ажратиб олиб келган эди.

– Азиатмиди лақабинг? Гапларимни диққат билан эшит. Мен излаётган қиз кимлигини кўрсатмасанг, ҳаммасини бир ёқли қиламан. Эшитяпсанми, қизалоқлар то сен айтмагунингча кўз ўнгиңгда навбат билан нобуд бўлаверишади. Борди-ю ироданг охиригача ҳам бардош берса ҳаммадан кейин ўзинг ўласан, – таҳдидли овозда деди Бўри.

Унинг гапларини эшитган болалар чинқириб йиғлай бошлашди. Улар Бўрининг мақсадини тушунишмас, кимни излаётганини билишмас эди. Азамат секин жавоб берди:

– Болаларда гуноҳ йўқ!

Бўри столи қаттиқ муштлади:

– Менинг қизимнинг гуноҳи нима эди бўлмаса?! Бечора ёрдам сўраб дод солганида сендек адолатпеша қаерда эдинг?!

Азамат бу вазиятда чора тополмай боши қотди. Анови икки-тасини тинчитар, лекин бу ердан чиқиб кетиш-чи?! Қизалоқлар тўққизта, ҳаммасини қутқаришнинг иложи йўқ. Лекин Юляни кўрсатиш тизгинни уларнинг қўлига тутқазишдек гап. Ҳозирча Бўри қизни танимас экан, уни халос этишга озгина бўлса-да умид бор. Бошқа қизни кўрсатиб юборишга Азаматнинг ирода-си етмайди, виждони йўл қўймайди.

Бўри қатъий буйруқ берди.

– Бошланглар!

Йигитлардан бири чеккада ҳиқиллаб йиғлаб турган қизалоқни сочидан тортиб ўртага чиқарди.

– Шошма, Бўри. Агар шу ишни қилсанг сенинг Бубондан қандай фарқинг қолади ахир?! Бу болаларда гуноҳ йўқ. Ўчингни бир гўдақдан олиб нима ҳаловат топасан? Иложини топсанг ҳисоб-китобингни Бубоннинг ўзи билан қил.

Бўри қаҳр билан қўлида ўйнаб турган калитни деворга осилган кўзгуга қараб отди. Кўзгуда аввал кичик чизик пайдо бўлди ва бир лаҳзада ўша чизик кўзгуни қоқ иккига бўлиб юборди.

– У зонадан паноҳ топмаганида нима қилишни ўзим билардим. Энди уни кутишдан фойда йўқ. Қизи борлигини билганимдан бери уни излайман. Сен кузатувда эдинг, детдомга бориб индамай қайтганингда бардошим тугади. Қизларнинг ҳаммасини олиб келишни буюрдим. Менинг сабримни синама, Азиат, қўлимни қон қилмай, кўрсат қизчани! – деди у тишларини фи-жирлатиб.

Азамат иложсиз қолганини англади. Аввал ерга қаради, кейин бошини кўтариб кўзлари билан қизлар томон ишора қилди.

– Анови...

Бўрининг ҳам, кўриқчи йигитларнинг ҳам нигоҳлари қизлар томон бурилди. Азамат уларнинг диққати бўлинган мана шу сониядан фойдаланди. У ёнида турган кўриқчи йигитнинг кўкрагига тирсаги билан қаттиқ туртди. Зарбадан букчайиб қолган йигит ўзини ўнглагунича Азамат бир думалаб турар чоғида қизларнинг ёнидаги йигитларни бирваракайига тепиб йиқитди. Йигитларнинг биридаги автомат шарақлаб ерга тушди. Азамат чаққонлик билан уни олиб Бўрига қаратди.

– Қимирламанглар! Битта ноҳўя ҳаракат қилсаларинг боссларинг тил тортмай ўлади!

Кўриқчи йигитларнинг бири секин бошини кўтариб қўйнига қўл солди. Лекин улгурмади. Жағига тушган автомат кўндоғидан шилқ этиб қулади.

– Ҳамма қуролини ташласин!

Азамат Бўрининг орқасига ўтиб энсасига автомат тиради. Энди у бу хонани тўлиқ кузатиб тура оларди.

Бўри алам билан гапирди:

– Азиат! Барибир бу ердан тирик чиқолмайсан.

– Менга ўзинг ёрдам берасан. Йигитларингга айт, машинани ҳозирлашсин. Сен мен билан кетасан. Ақлли бўлишингга, қахрамонлик кўрсатмаслигингга умид қиламан.

Иложсиз қолган Бўри йигитлардан бирига имлади. Азамат қизларни олдин чиқариб, кейин Бўрини туртди. Эшик олдида келтирилган микроавтобусда икки йигит ўтирарди. Азамат уларга тушишни буюрди. Бўрини рулга ўтқазиб, ўзи олдинга ўтирди. Қизалоқлар орқага ўтириб ғужанак бўлиб олишди.

– Орқадан тушиб юрманглар, – деди Азамат Бўрининг йигитларига қарата. – Мен учун қизалоқларнинг ҳам, боссларининг ҳаёти ҳам бир пул. Тепкини босиб, ўзимни қутқаришга доим улгураман. Ҳаммаси жойида бўлса, Бўрининг ўзи сизлар билан боғланади.

Азамат автоматнинг учи билан Бўрини туртди. Машина ўрнидан қўзғалди. Дала-ҳовлилар ортда қолиб машина катта йўлга чиққанида Азамат қўл телефонини олиб, Серёгага кўнғироқ қилди. Кейин кўнғироқни телефон хотирасидан ўчириб ташлади. Сергейнинг ёрдамига суянаётганини Бўридан яширди. Бўрининг Серёга билан қасдлашишини хоҳламади. Катта ҳалқа йўлида Серёганинг йигитлари уни кутиб олишди. Азамат уларга болаларни топширди ва Юляни хавфсиз жойга олиб боришни тайинлаб, ўзи қўллари боғланган Бўри ўтирган машинани ҳайдаб кетди. Бир километрча юрганларидан сўнг Азамат Бўрини машинадан тушириб юборди.

Бўрининг одамлари тиш-тирноқларигача қуролланиб етиб келганларида учала машина уч томонга кетишга улгурганди.

Азамат озодлик ҳавосидан симириб, Бўри билан қасдлашиб юрган бир вақтда зонада ҳам воқеалар шиддат билан ри-

вожланмоқда эди. Гарчи ҳали муддати келмаган бўлса-да майдонда одамлар йиғила бошлади. Ҳамма янги сайрга тайёрларди. Маҳбуслар ҳалқа ҳосил қилиб бақир-чақирни бошлаганларида ҳатто эзклар кийими ҳам ўзига ярашиб турган, баданига ёпишиб турган майкаси остидаги чайир мушаклари ўйнаётган қисқ кўзли йигит чиқиб келди. Уни ҳамма биларди. Озодликда спорт устаси бўлган Тарзан лақабли бу йигит бойлик илинжида беш кишидан иборат бир оиланинг бор-будини зўрлик билан қўлга киритиб, ўзларини ёқиб юборганлиги учун қамоққа тушган эди. У қўлларини мушт қилиб олдинга силкитиб, бўйнини уёқ-буёққа буриб жангга тайёрлана бошлади. Ҳамма Тарзанга ким қарши чиқишини қизиқиб кутиб турарди. Юқоридаги соқчининг имоси билан маҳбуслар Бубонни олдинга суриб чиқара бошладилар. Гарчи бўйин товлашнинг иложи бўлмаса-да, Бубон бу таклифга ҳайрон бўлди. Унинг сайрга чиққанига кўп муддат бўлгани йўқ, қолаверса, сайрга тайёргарлик кўриб юрган ўнлаб одамлар бор. Шунга қарамай нега Бубон ўртага чиқарилмоқда? Тўғри, бу таклифдан кўпчиликнинг боши осмонга етади. Чунки эҳтирос, ғазаб, кучни ишга солишнинг имконияти фақат сайрда бўлади. Калтак ейилса ҳам майли, лекин имконият бу. Борди-ю омад келиб қолиб бўлсанг обрўйинг ошиб, ҳамманинг иззатида бўласан. Лекин бугунги чорловдан Бубон ҳам, унинг ёнида турган Файласуф ҳам таажжубда эдилар.

Файласуф овози титраб гапирди:

– Чиқма, ҳаммаси уюштирилган.

Бубон аламли кулди.

– Бунинг иложи бормикан?.. Бўрининг қўли бу ерга етиб келади деб ўйламовдим. Унинг яна менга қасд қилганидан бир жиҳатдан хурсандман. Демак, у қизимни топа олмаган, Азиат Юляни олиб кетишга улгурган. Бўри алаmidан бугунги сайрни уюштиряпти. Қайтмайман! Учини ололса олсин, кўнгли шу билан тинчиса бўлгани. Азиатга ҳам осон бўлади.

Юқоридаги деразанинг олдига ароқ билан сигарет келтириб қўйилди. Турма бошлиғининг ёнида бугун яна бир одам бор эди. Унинг юзи кўринмас, фақат сигарета тутган қўлларини деразадан чиқиб турарди. Соқчи яна имлади. Бубонни майдон маркази томон сура бошладилар. Кимдир сўз қотди:

– Чик, Бубон, Тарзанни сендан бошқа ҳеч ким тинчитолмайди. Мен сенга тикканман.

Бубон ортига, уни жангга ундаган одамга қарамади. Ўзига ўзи гапиргандек пичирлади:

– Бугун менинг тақдирим ҳал бўлади. Файласуф, агар менга бирор гап бўлса... Азиатга хабар етказ, қизимни унга топширдим.

Файласуф унинг елкасига қўлини ташлади. Бубон тишларини гижирлатди.

– Ҳали мен енгилганим йўқ-ку! Тарзанни енгсам қайси йўл билан бўлса ҳам Бўрининг жонини суғуриб оламан.

Бубон қийқириб майдон марказига отилди. Олқишлар янгради. Бу шафқатсиз мусобақада Тарзанга қараганда Бубоннинг мухлислари кўпроқ эди. Маҳбуслар ер тепиб бақира бошладилар. Тарзан совуққонлик билан Бубонга бошдан оёқ разм солиб чиқди. Бубон пиджагини ечди. Унинг чандиқлар тўлиб кетган бадани ғазабдан титраб турарди.

У қўлларини мушт қилиб туғиб осмонга кўтарди ва Тарзанга яқинлашди. Бақамти келдилар. Бўйлари тенг бўлса-да Тарзаннинг чўяндек гавдаси унинг Бубондан анча бакувватлигини намоён қилиб турарди. Лекин Бубон бундан мутлақо чўчимасди. Тарзан ўрнида сакрай бошлади. Биринчи хужумни у бошлади. Айланиб келиб жағига тепилган зарбадан Бубон ерга қапишди. Тарзан ёзилмаган қонунга кўра унга тегмади, ўзини ўнглаб олишига имкон берди. Бубон оғзига йиғилган қонни туфлаб, секин қаддини ростлади. Бошидаги шапкасини ечиб юзини артди. Тепкининг кучи-ю услубидан билиш мумкинки, бугунги рақиб чакана эмас. Бунинг устига у Бубон билан шунчаки сайрга чиқмаган. Мақсад бутунлай йўқ қилиш. Бирор чора топилмаса бугун Бубон эҳтиётсизлик ёки касаллик туфайли вафот этганлар қаторига қўшилади. Йўқ, у ўлимдан кўрқмайди. Аксинча, ажални қизиқиб кутади. Унга ўлимнинг шакли, ким томонидан амалга оширилиши муҳим. Унинг ўлиmidан кўзланган мақсад аҳамиятли...

Бубон яна қўлларини кўтарди. Қийқириқлар қайта жонланди. Бубон бир мақсад билан интилди. Тарзаннинг бўйнига қўли тегса бас. Бармоқлари бўрининг тишларидай қисиб олади, Тарзаннинг бутун хунари бу амал олдида беҳуда. Лекин

унинг режаси амалга ошмади. Қорнига урилган муштан букчайиб қолди. Ортига йиқилгунига қадар ҳам уч-тўртта муштан баҳраманд бўлди. Тарзан яна уни ўзини ўнглаб олишига қўйиб берди. Бубон бир муддат кўзларини очмай ётди. Зарбалар шунчалик кучли эдики, ичи ағдарилиб кетгандек бўлди. Кўзларини очганида тепадаги панжара, унинг устида турган соқчилар эмас, кўм-кўк булутлар сузиб юрган мовий осмон кўринди. Бу жуда гўзал манзара эди. Осмон йўқолди. Унинг устида қўлларни силкитиб бақираётган маҳбуслар пайдо бўлди. Лекин уларнинг овозлари эшитилмади. Бубон юзини силади. Кўзини юмиб очди. Энди ҳамма шовқинлар эшитилиб, кўзига ҳақиқий манзара кўринди. Баланд бинонинг баланд деразасидан унга тикилиб турган истеҳзоли нигоҳни кўрди. Кўзлар алдамаганиди. Қизини тополмаганлиги туфайли Бўри бу ерга киришнинг иложини қилган, Бубондан қасдини олишнинг зона худудида қонуний тусга кирган йўлини топган эди. Бубон кўзларини очиб юмди. Манзара ўзгармади. Бўри қўлларини кўксига чалиштириб, унинг хор бўлиб ётишига хузур қилиб қараб турарди. Бубон тескари ўгирилиб ётди. Тарзан унинг атрофида айланиб юрарди. У Бубоннинг туришини кутар, ҳал қилувчи зарбани бериб уни тинчитишни ўйларди. Бубон кўз қири билан Файласуфга қаради. Файласуф югуриб келиб унинг устига эгилди.

– Турма, Лёня, у энди сени тинчитмаса қўймайди.

Бубон бош чайқади:

– Барибир орани очиқ қилмасак бўлмайди. Гапларимни диққат билан эшит. Юқорига қарама, Кумнинг хонасида Бўри ўтирибди. У менинг ўлишимни томоша қилиб хумордан чиқмоқчи. Мен ҳозир ҳамманинг эътиборини ўзимга қаратаман. Сенда беш дақиқача вақт бўлади. Нима қилишни ўзинг биласан. Алвидо, биродар, жаҳаннамда кўришгунча.

Файласуф ўзини четга тортди. Тарзан атрофда айланаверди. Бубон секин ўрнидан турди. Кимдир унга елим идишда сув тутди. Сувни устидан куйиб бошини силкитган Бубон яна жанговар ҳолатга кирди. Қийқириқлар кучайди. Тарзан югуриб келиб рақибининг бошини мўлжаллаб тепди. Бубон юзини буриб чап берди. Тарзаннинг оёғи Бубоннинг бурни ёнгинасидан ўтиб кетди. Бубоннинг бу ҳаракатидан завқланган маҳбуслар ер тепиб уни олқишлай бошладилар. Тарзан ўзини ўнглаб яна

айланиб тепди. Бубон энгашиб унинг оёғини ушлади ва оёқлари орасига зарба берди. Тарзан букчайиб қолди, лекин йиқилмади. Бубон унинг оёғини қўйиб юбориб, кўксига калла қўйди. Тарзан чаққонлик қилди. У Бубоннинг бошини қўлтиғига қисиб, тиззаси билан қорнига, тирсаги билан елкасига зарба бера бошлади.

Жанг кучайгандан кучайиб борар, бутун зона майдон атрофига йигилган эди. Ҳамма Тарзаннинг чаққонлигига-ю Бубоннинг чидамлилигига тасаннолар айтиб турганида Файласуф турманинг бўм-бўш йўлақларидан югуриб борарди. Кўп ўтмай у баланд бинонинг темир эшиги олдида пайдо бўлди. Эшикни овозсиз очиб кимсасиз зиналардан кўтарилаётганда майдон томонда қийқириқлар кучайди. Демак, жанг бир томонга ҳал бўляпти. Тезроқ ҳаракат қилиш, улгуриш керак...

Бубон Тарзаннинг жағини мўлжаллаб урган мушти мўлжалга етиб борди. Тарзан силтаниб ортга тисарилди. Лекин бу зарба Тарзан учун чўт эмасди. У тезда ўзини ўнглаб олиб Бубон томон хезланиб кела бошлади. Бубоннинг мақсади энди бу жангдаги ғалаба эмасди. У энди фақат вақтдан ютиш, Файласуф режасини амалга ошириши учун ҳаракат қилаётганди. Тарзаннинг яна бир-иккита зарбасига чап бераркан, кўз кири билан юқорини кузатишда давом этди. Ҳаммаси бир лаҳзада содир бўлди. Бўрини итариб юборган Файласуфнинг сув париси суратли татуировка туширилган қўллари бир он кўринди-ю йўқолди. Қамоқхона бошлиғи ҳам Бўрининг пастга учиб тушишини ҳайрат билан кузатиб турарди. Бўрининг аввал олтин гардишли кўзойнаги, сўнг бақирганча ўзи панжара томон кулади. Кўзойнак панжара темирига урилиб синиб пастга тушди, кимдир уни олиб яширишга ҳам улгурди. Бўрининг ўзи даҳшат билан кичқирганича панжарага урилди. Бубон айна шу лаҳзадан фойдаланди. Югуриб бориб ҳамма маҳбуслар қатори ҳеч нарсага тушунмай юқорига тикилиб турган Тарзаннинг елкасига осилиб маймундек юқорига отилди. Панжарага жуда қаттиқ урилган бўлса-да айтарли лат емаган Бўри бошини кўтариб ўзини ўнглашга улгурмади. Бубоннинг чангақдек бармоқлари унинг бўйнини чангаллади. Бўри типирчилай бошлади. Бу вазиятда биринчи бўлиб ўзларига келган маҳбуслар бор овозда бақира бошладилар. Ўзини четга олган Тарзан Бубонни оёғидан тор-

тиб пастга туширмоқчи бўлди, лекин орқасидан тушган кучли зарбадан ағанади. Бубоннинг ҳамтовоқлари уни судраб олиб чиқиб ташлашди. Вазиятни тушунган соқчилар югуриб келиб Бубоннинг қўлини бўшатмоқчи бўлганларида Бўрининг кўзлари косасидан чиққудай бўлиб оғзидан кўпиги келаётган эди. Соқчилар панжара орасидан милтиқнинг қўндоғи билан Бубоннинг бошига туширган зарбалари ҳам фойда бермади. Бубон гўё Бўрининг бўйинини бўғгану ўликдек қотиб қолган эди. Қамоқхона бошлиғи деразадан туриб алланима деб қичқирди. Соқчилардан бири милтиқнинг учини Бубоннинг бошига тўғри-лаб тепкини босди. Бубоннинг қўллари бўшаб, ўзи шилқиллаб маҳбуслар орасига йиқилди. Лекин бу пайтда Бўрининг қирқ жонидан бири ҳам омон қолмаганди...

* * *

Москва марказидаги уч қаватли ҳашаматли бино ёнгинасига бирин-кетин учта хориж машинаси келиб тўхтади. Улардан тушган норғул йигитлар дарров ўртадаги машинадан тушган, чарм плашч кийган мўйловли одамнинг атрофини ўраб олишди. Уларнинг қора костюмлари орасидан тўппончалари кўриниб кетарди. Бинога яқинлашганларида тепасига камера ўрнатилган эшик овозсиз очилди. Аввал икки йигит, кейин мўйловли эшиқдан кирдилар. Ҳашаматли йўлак тўридаги ёнғоқдан ишланган баҳайбат эшик ёнига етганларида соқчи йигит уларнинг йўлини тўсди. Келганларнинг вазоҳати қанчалик ваҳима-ли бўлмасин эшик ёнидан турган қорақош йигит ўзини йўқотмай осиеликларга хос лаҳжада эркин гапирди:

– Тўхтанг. Ким керак сизларга?

Йигитлар мўйловлининг олдини бўшатишди. У соқчи йигитга яқинлашиб таҳдид билан гапирди:

– Боссинг керак.

Йигит таҳдидга парво қилмади.

– Кутиб туринг, ҳозир чиқаман.

Чарм плашчли минг ғазабланмасин кутишдан ўзга иложи йўқ, у бошқа одамнинг ҳудудида эди. Хайриятки соқчи йигит тезгина чиқиб уни таклиф қилди:

– Бир шеригингиз билан киришингиз мумкин, босс сизни кутяптилар.

Мўйловли бир зум ўйланиб турди-да, ёнидагига ишора қилди. Қолган йигитлар йўлакда қолдилар. Мўйловли эшикдан кириши билан Шарқ султонлари саройларини эслатувчи каттакон зал бор бўйи билан намоён бўлди. Хона бўйлаб ўлчами олиниб, яхлит ёзилган патдор гиламга оёқ ботиб кетарди. Залнинг эшикдан киришдаги икки ёнида ўнтача бакувват йигитлар ҳар қандай буйруққа шай ҳолда туришарди. Йигитларни кўриб мўйловли ўзининг ёрдамчилари ичкарига кирганида ҳам ҳеч нарса қилишолмаслигини англади. Йигитлардан бири у билан шеригини зал бурчагидаги зина орқали юқорига бошлади. Боссинг кабинети иккинчи қаватда эди.

Олтиндек сочлари ўзига жуда ярашиб турган оппоққина қиз уларни ичкарига таклиф қилди. Қора эшикдан ичкарига кирганларида каттакон дераза орқали Москванинг гўзал манзарасига тикилиб турган одам ортига ўгирилди. Мўйловли унинг ёнига яқинлашди.

– Сени безовта қилганим сабабини биласан-а?

Ҳозиргина столи устидаги монитор орқали буларнинг ваҳима билан кириб келишини истехзо билан кузатиб турган бу жой эгаси босиқлик билан жавоб қайтарди:

– Аввало, ўзингни босиб ол. Меҳмонимсан, ўтир, бир пиёла чойимни ич. Иш тўғрисида гаплашишга улгурамиз, – деб стол ёнидаги креслога ишора қилди.

Мўйловли ўтириб олиб гапини давом эттирди:

– Менга қара, Азиат, сен нега менинг ишимга аралашяпсан?! Мен мўлжалимдаги икки объектни вақтида топширмасам, штраф санкцияларидан банкрот бўламан. Борди-ю иш шу даражага етса молинг-у жонинг билан жавоб беришингни биласанми?!

Азаматнинг газабдан ёноқлари титради. Қаҳри кўзиса-да жиловни бўшатмай жавоб қайтарди.

– Мени қўрқитма, Жамол оға! Мен кўриб келган ҳаёт олдида сенинг шантажинг ҳатто кулгили туюлади.

– Кечагина осиелик ўнта қурувчи йигитлар иш ташлашди. Ҳаммасини жазоладим. Бугун икки юз етмиш ишчининг тили чиқиб қолибди. Менга гап қайтаришди-я! Суриштирсам сенга орқа қилишаётган экан. Ишим орқага кетяпти. Азиат, иккимиз ҳам мусулмонмиз, бир-биримизнинг кўзимизга чўп суқмайлик, – тишларини фижирлатди Жамол оға.

Азамат столни муштлиди:

– Икки оёғинг бир этикка тиқилганда қардошликни эслаб қоласанлар. Тўрт-беш танга орттириш илинжида келган йигитларни хўрлаш қандай мусулмоннинг иши?! Ҳақини юлаверганинг камлик қилгандек чечен йигитларинг ҳеч кимга зарари тегмай тинчгина ишлаб юрган пардозчи йигитларни уришибди. Уйига жўнатаман деб йиғиб юрган пулларини олиб қўйишибди. Қани айт-чи, Жамол оға, шотирларингнинг бу қилиқларини қайси дин оқлайди?! Мен чечен йигитларини шу қўйга солсам, сен чидаб тура оласанми?! Шунчаликка борсанг ҳам мен ҳали сенга қарши ҳаракат қилганим йўқ, фақат ўша йигитлар ишлаши учун бошқа объект топиб кўчирияпман, холос. Сен улар кетганларидан сўнг қадрига етасан.

Жамол оға ўрнидан туриб кетди:

– Азиат, ишимни орқага тортма, катта пул тикканман бу ишга. Қоидани бузган йигитларимни ўзим жазолайман.

Азамат ўйланиб қолди. Кейин яна босиқлик билан деди:

– Гапларимни диққат билан эшит, Жамол оға. Аввало, ҳамма йигитларнинг маошини менинг фирмамга ўтказасан. Мен ўзим уларнинг манзиллари бўйича пулларини бола-чақаларига етказаман. Иккинчидан, ҳар иккала объектингдаги ишчиларни менинг йигитларим назорат қилишади. Ишнинг боришига ҳам, айбдорларни жазолашга ҳам улар жавобгар бўлишади. Сеникилар аралашмайди. Учунчидан, осиелик йигитларни ишлатмоқчи экансан, ҳар бир масалани мен билан маслаҳатлашасан. Шартларим меникидан ҳам кўра сенинг фойдангни кўзлаб айтилмоқда. Борди-ю кўнмасанг, ўзинг истаган бригада билан келишиб ишлаб, биз томонликларга жавоб беравер. Мен шу ерда эканман уларнинг ҳеч бирини хор қилдириб қўймайман. Бир бурда нонимни бўлишиб ейман. Уларнинг ҳаммаси қўли гул йигитлар. Менинг фирмам айнан уларнинг ҳақ-хуқуқларини ҳимоя қилиш билан шуғулланади. Ҳар бири энди менинг ҳимоямда, тушундингми Жамол оға?!

Азамат оташин бўлиб гапираётганида Жамол оға ўзича ҳисоб-китоб қилаётган, лекин ҳарчанд ўйланмасин осиелик ишчилардек интизомли, сифатли ишловчи, нарх борасида инсофли номзодларни уларнинг ўрнига кўрмаётган эди. Азиат тўғри айтяпти, ўзи йигитлари ҳаддидан ошиб кетишди. Азиат

ҳаммасини бўйнига олса бунинг нимаси ёмон, барибир шу пулни тўлаяпти-ку. Қолаверса янги режаларни тузаётганида унга душманлар эмас, мана шундай ортида минг-минг одамлар эргашадиган дўсту ҳамкорлар керак. У шуларни ўйлаб Азаматга юмшоқ жавоб қайтарди.

– Азиат, гапларинг менга маъқул. Иккимиз ҳам бу ерда қанчалик илдиз отмайлик барибир келгинди мақомидамиз, бир-биримизни қўллашимиз қувонарли ҳол. Шартларингга келсак, бир-биримизга шарт қўймайлик, мен бу фикрларингни таклиф деб қабул қилай. Таклифларинг менга маъқул, ҳам бош оғриқдан қутуламан, ҳам ишим олдинлайди, демак, келишдик.

Жамол оға Азаматга қўл узатди. Лекин у кутганидек Азамат қўлини узатмади.

– Охирги гапим, – деди у, – йигитларингнинг бири, ғилай кўзлиси, бир ҳамюртимнинг онасини сўкибди. Шу бугуноқ кечирим сўрамаса, кечкурун ўзим етиб бораман.

Жамол оғанинг лаблари титради. Минг вазоҳат билан келиб, попуги пасайиб кетаётгани унга беҳад алам қилди. Лекин иложи йўқ, кучига ортиқча баҳо бериб юборган эди. У қўлини туширмай жавоб қайтарди:

– Маъқул.

Азамат энди унинг қўлини қисди.

– Қандай муаммо бўлмасин ўзимга мурожаат қил. Тендерда яна иккита объект ютганингни эшитдим, уларда ҳам бизнинг йигитларимиз хизматидан фойдалан. Барибир бундай одамларни тополмайсан.

Жамол оға ҳайрон бўлди. Кечагина бу масалаларни ҳал қиладиган каттаконнинг оғзини мойлаб рози қилиб чиққан, яна иккита катта қурилиш қўлига ўтаётганини ҳали ҳеч кимга айтмаганди. Шуни ҳам билибдими, демак, бу Азиат деганлари ҳам анча-мунча одам эмас экан. Қурилишда ўйновчи миллиардлардан фақатгина ўзини воқиф ҳисоблаб, чучварани хом санагани маълум бўлди-қолди. Жамол оға жилмайиб жавоб қайтарди:

– Албатта. Энди фақат ҳамкорликда ишлаймиз.

Жамол оға чиқиб кетаётиб эшикка яқинлашаётганида ортидан Азаматнинг овози эшитилди.

– Ғилайни мен шу ерда кутаман. Яна бугунгига ўхшаб ўнта йигитни етаклаб келиб масхарабозлик қилиб ўтирма.

Жамол оға бир муддат қотиб қолди. У Филай масаласини қурилишнинг ўзида ҳал қилмоқчи, ишчиларнинг олдида йигитига номига бир-икки танбеҳ бермоқчи эди. Демак, унинг айтгани бўлмайди, Филай келиб бошини эгмаса бунинг кўнгли тинчимайди. Жамол оға ортига ярим ўгирилиб бошини ирғади ва чиқиб кетди.

* * *

Қанчалик мағрур бўлмасин Филай кечкурун келиб Азаматнинг олдида Турсунбой исмли йигитдан кечирим сўраб кетди. Азаматнинг кудратидан лол бўлиб турган Турсунбой кетишга изн сўради. Азамат уни кузатиб қўяркан елкасига қоқиб қўйди.

– Энди бемалол ишлайверинглар. Бугундан Баҳодир аканг сенлар билан бўлади. Бирор муаммо туғилса, дарҳол менга хабар беринглар. Ишчиларнинг манзилларини эртага менга етказинглар. Кўнгилларинг тўқ бўлиши учун мен эртагаёқ олдиндан маошларингга яраша пулни ҳаммангнинг уйларингга жўнатиб қўяман. Чечен ой охирида ҳақларингни берганида суришиб кетармиз.

Турсунбой қадоқ қўлини кўксига қўйиб одоб билан хайрлашиб чиқиб кетди. Азамат Баҳодирнинг «Жип»и қурилиш томон йўл олиб кўринмай кетгунича қараб турди-да стол устидаги тугмани босди. Карнайдан майин овоз эшитилди:

– Лаббай.

– Юля, чой олиб кир.

Юля патнисда пахта гули чойнакка дамланган чойни стол утига қўйиб кетганида Азамат Бубонни эслаётганди. Бўрини тинчитган Бубоннинг ўзи ҳам ўлиб кетди. Файласуфнинг ҳам юрак хуружидан ўлганлиги тўғрисидаги хабарни Азамат кейинроқ эшитди. Юля бу сирлардан беҳабар қолаверди. Мана беш йилдирки Азаматни меҳрибон амаки сифатида кўриб келаётган қизалоқ вояга етиб соҳибжамол қизга айланди. Азамат Бубонга берган ваъдасига кўра унга алоҳида квартира совға қилмоқчи, нуфузли институтларда ўқитмоқчи, умуман, ҳаётда ўз ўрни, тенгини топиш учун ҳамма чораларни кўрмоқчи эди.

Йиллар ўтаверди. Юрадан қолган бойлик, Серёганинг ёрдами билан Азаматнинг қўли ҳар жойга етадиган бўлди. Бу ерларга келаётган минг-минглаб ҳамюртларини тўғри йўлга солиш

уларга ҳам, Азаматга ҳам катта фойда келтирди. Энди юртдошлари Азамат туфайли эркин нафас олишар, бемалол ишлашарди. Лекин шунча имконияти ошса-да бир нарсага журъати етмади. Юртига боришга орияти йўл қўймади, шунча йиллар усиз яшаган оиласи билан боғланишга юраги дов бермади...

Азамат стол остидаги тугмани босиб Юляга қабулхонада кутиб турган ёрдамчисини чақиришни буюрди. Эшикдан кириб келган Фарҳод исмли водийлик йигит қўлини кўксига қўйиб салом берди. Азамат у билан қучоқлашиб кўришди ва ўтиришга таклиф қилди. Кейин секингина «қани гапир-чи» деди:

– Бориб келдим, хўжайин. Ватан тинч, ҳамма соғ-саломат...

Азамат савол назари билан қарашда давом этди.

– Сиз ишлаётиб «ҳалок бўлган» ташкилот – металлургия комбинати ойма-ой жўнатиб турган нафақани олишаётган экан. Лекин... лекин онахон жуда чўкиб қолибдилар...

Азаматнинг қарашлари жиддийлашди. Фарҳод нигоҳнинг маъносини тушунса-да, мужмалланди.

– Маҳалла-кўй хабар олиб туришибди. Биз ҳам сиз билан ишлаган ҳамкасбларингиз сифатида олдиларига кирдик. Йиғладилар, дуо қилдилар...

– Ўғлим-чи, ўғлимни ҳам кўрдингми?!

Фарҳод айна шу саволдан қочаётган, лекин барибир тўқнашишини биларди.

– Ўғлингизни изладик, лекин...

Азаматнинг кўзлари чакнади.

– Чайналма! Азизбек қаерга кетибди?!

– Тополмадик, хўжайин. Роса қидирдик. Кечикканимиз сабаби ҳам шу. Ўлимингизга ишонмаган йигитча уйдан чиқиб кетибди. Айтишларича сизни қидириб кетганмиш... Набирасининг дардида куйган онахоннинг тоби йўқ. Энди бормасангиз бўлмайди, хўжайин. Онангизга ёрдам эмас, дийдор керак Азамат ака!

Азамат «ух» деб кўзларини бармоқлари билан юмди. Фарҳод олиб келганларини стол устига ташлаб чиқиб кетди.

Азаматни хаёл етаклаб кетди. Унинг кўз олдига зона ҳовлисининг марказидан ўрин олган дельфин ҳайкали келди. Қиролча Екатерина даврида энг оғир жазоларга маҳкум қилинган маҳбуслар учун каторга вазифасини ўтаган бу зонанинг бир

маҳбуси ўзидан эсдалик сифатида ишлаган бу ҳайкал мазкур масканнинг рамзига айланганди. Кўзларидаги мунг якқол акс этган дельфин гўё ўзига шу жойларни раво кўрган тақдирни лаънатлаётгандек кўринарди. «Қора дельфин» ҳар қандай инсоннинг иродасини букадиган, ким бўлса ҳам измига бўйсундирадиган маскан эди. Бу ерга ваҳима билан келган, вазоҳати билан дунёни зириллатадиганларни ҳайвонот шоҳи – шерга ўхшатишади. Ўқириши, ҳар мўйидан ёғилиб турган қудрати, ҳар қандай жониворни миҳлаб қўядиган, нигоҳлари ёрдамида наботот оламини зир титратадиган арслон минг бир тадбир билан қўлга туширилиб, қафасга тиқилганида оламни бузиб юборгудек бўлади. У гўё тутқунликда вақтинчадек, ҳаммасини яксон қилиб, озодликка чиқиб кетадигандек туюлади. Лекин буларнинг бари алдамчи. Арслон минг уринмасин темир панжараларга тиши ўтмайди. Ўқириги ҳар қанча даҳшатли бўлмасин у бир овоздан ўзга нарса эмаслиги маълум. Панжаларга йиғилган қудрат деворларга урила-урила йўқолади. Очлик ғурурни емиради. Жонни сақлаш учун ҳам ўзинг тутганни эмас, олдинга ташланганини ейсан. Кейин ўқирикдан нимадир йўқолади, нигоҳлардаги қатъият сўнади. Сўнг ё циркчининг ногорасига ўйналади, ёки китоблардаги арслоннинг тиригини, тўғрироғи, унинг шакл-шамойилини кўришга келган болаларнинг қўлига мўлтираб қараб ўтирилади. Энг вазоҳатли маҳбус ҳам шундай, сил дарди аста-секин вужудни, йиллар эса иродани емириб ташлайди.

Азамат ўша ерда ўтказган йилларининг даҳшати ўғли ва онасига бўлган хавотир олдида ҳеч нарса эмаслигини англади. У ҳамиша умид билан яшарди. Ўзини ўғлининг, онасининг даврасида тасаввур қиларди. Лекин бу дақиқаларни доим ортга суриб келди. Дастлаб шармандалиқдан қочди. Кейин борадиган авзойи қолмади, борса ҳам жигарларига исноддан ўзга нарса келтирмаслигини тушунди. Кейинчалик шунча вақтлар қаёқда эдинг, деган саволга жавоб излаб топишига кўзи етмади. Ўзини сал тутиб олганида ўлганлиги тўғрисидаги уйдирма ўйлаб топилди. Азамат шу йўл билан ҳам таскин, ҳам ёрдам беришни ўйлади. Нақадар аҳмоқгарчилик...

Азамат кўзларини очди. Фарҳод Ватандан олиб келган дискларга миллий қўшиқлар жамланган эди. Ўзини бироз чалғитиш

учун улардан бирини олиб мусиқа марказига қўйди. Лекин бугун унга қалб таскинлиги насиб қилмаган экан. Ҳофизнинг ширали овозига жойланган сўзлар унинг юрагига наштардек санчилаверди.

*Бозорлардан савдо қилдим боламга деб,
Ширинлигу новвот олдим боламга деб,
Гузал гуллар, сарпо олдим ёримга деб,
Мен бағритош нима олдим онамга деб?
Фарзанд бўлиб нима олдим онамга деб.
Хокисорим, меҳрибоним онамга деб,
Ёлғизгина ғамгусорим онамга деб?*

*Ҳашаматли уйлар қурдим болам учун,
Дабдабали тўйлар қилдим болам учун,
Оёқ ости кўйлар сўйдим кимлар учун,
Фарзанд бўлиб нима қилдим онам учун?
Хокисорим, ғамгусорим онам учун,
Ёлғизгина дуоғўйим онам учун?*

*Ўзи емай едирган ҳам онам эди,
Ўзи киймай кийдирган ҳам онам эди,
Йўлларимга кўз тиккан ҳам онам эди,
Кўлин очиб дуо қилган онам эди,
Бу дунёда чин дўстим ҳам онам эди.*

*Мен нотавон нима қилдим онамга деб,
Фарзанд бўлиб нима қилдим онамга деб?*

Д-о-о-о-о-д!!!

Оддийгина сўзларда олам-олам маъно яширинган қўшиқ Азаматнинг кўнглини буткул вайрон қилди. Борлигини саволлар кемира бошлади. «Бу ҳофизни-ку қийнаётган дард аниқ. Виждон азобида ўртаниб, онасини деб куймоқда. Боласига деб нимадир қилибди. Ёрининг кўнглини овлабди. Мен нима қилдим? Бургага аччиқ қилиб кўрпани, тўғрироғи, оиламни, жи-гарларимни куйдирмадимми? Хотинимнинг хиёнатига онам билан боламнинг айби нима эди? Онасига қилмай боласига

қилганидан куяётган ҳофиз олдида мен ёниб кетишим керакмасми? Мен кимга нима қилдим? Мен ким учун яшаяпман? Ўзимни ўлдига чиқариб кимдан қутулмоқчиман? Қайтиш керак! Эртага кеч бўлади! Кеч бўлади!!!»

Кеч бўлиб бўлганди. Фарход ўзи билан бирга икки йигитини олиб, Тошкентдан буёғига ҳамкорларининг алламбалолар деб аталадиган олтита баҳайбат машиналарида ваҳима қилиб кириб келишганида жанозанинг устидан чиқишди. Маҳалла аҳли ёлғизликда умрини яқунлаган Азаматнинг онасини сўнгги йўлга кузатаётганди. Азамат дод солди. Орқасидан норғул йигитларни эргаштириб келган бу одамни биров таниб, биров танимади. Лекин жаноза бир дақиқага ҳам тўхтамади. Минг йиллик урфу одат бузилмади. Азамат онасининг юзини очиб кўролмади. Имомнинг қатъий қилиб йўқ дейишини ўзларича тушунган, ўзларича нималарнидир мўлжаллаб турган йигитларини Азамат тўхтатди. У тобутнинг ортидан ўкраб бораверди. Унга онасининг қабрига тупроқ ташлаш насиб этди, холос.

Болалиги ўтган уйда қолган Азамат чексиз, давосиз қайғуга ботди. Азизбек уни излаб, ишлашга кетганларга қўшилган экан. Таскин излаган Азамат онасининг маъракаларидаги дабдабага зўр берди. Лекин минглаб кишига мўлжалланган тўкин дастурхонга бу каби исрофга ўрганмаган маҳалла аҳлигина кирди. Тўкин дастурхон уларга аксинча таъсир қилди. Айримларгина ноз-неъматлардан тотинишди, холос. Азамат ҳали тупроғи оқаришга улгурмаган онасининг қабрига қора мрамар ўрнатмоқчи бўлди. Ўша жиддий имом яна атайлаб келди. Азаматга қисқагина насиҳат қилди. Лекин шу озгина муддат ҳам Азаматга бу ишлар кетганни қайтармаслиги, энди келажакни қўлдан чиқармаслик кераклигини англашга кифоя қилди. Шу куниёқ муҳтожларнинг уйи обод бўлди. Маҳалланинг ками битди. Одамлар уни тушунишди. Азаматнинг кўнгли ёришди. У оқсоқол билан бирга Россияга ишлашга кетганларнинг рўйхатини тузиб чиқди. Бундай ҳамқишлоқлари анчагина экан. Айримларидан икки-уч йилдан бери хабар йўқ. Қайтишни,

ҳамқишлоқларининг бошини қовуштиришни ўйлаб юрганида Москвадаги офисдан ташвишли хабарлар кела бошлади. Азамат кетганидан кейин қурилишда яна тўполон кўтарилибди. Ўзбек йигитлари билан кавказликлар ўртасида олишув бўлибди. Ёрдамчисининг мужмал ахбороти унинг асабини кўзитди. Азамат ҳамюртларига ёрдам бериш, энг муҳими, ўғлини топиш учун Россияга қайтди. Унинг ўрни кўпроқ ўша ёқдалигини англаган оқсоқол билан имом ортидан дуо қилиб қолишди.

* * *

Йирик қурилиш объектида пардозлаш ишлари яқунланаётган эди. Азаматнинг вакили, Баҳодир исмли хоразмлик йигит ҳамюртларига бош бўлаётган, ишнинг бир маромда, режадагидек кетишини таъминлаётганди. Баҳодир Азамат кетганидан беҳабар эди. Одатдагидек ҳафталик ҳисоботлар билан чечен Жамол оғадан тушиши керак бўлган маблағ бўйича маълумотларни тақдим этиш учун офисга кирганида Азаматнинг кошонасида Юлянинг ўзи ўтирарди. Қурилишда ишлаётган, бу ерларнинг об-ҳавосига кўниқолмай айрим сурункали касалликлари кўзгалган ишчиларнинг рўйхатини тузиб, уларни даволаш бўйича шифо марказлари билан телефон орқали келишаётган қиз Баҳодир билан жилмайиб сўрашди.

Баҳодир Азаматнинг эшигига ишора қилди. Қиз бош чайқади. Кейин телефонни кўйиб Азамат кетганлигини билдирди. Баҳодирнинг чўнтак телефони жиринглади. Тугмани босиб, телефонни қулоғига тутган йигитнинг ранги оқариб кетди. Хабарни эшитиб беихтиёр ўз шеvasида гудранди:

– Ҳа ипласлар-а, барибир бошлашибди-да...

Ўзбекчани тўлиқ тушунадиган Юля унга савол назари билан қаради. Баҳодир қўлидаги қоғозларни Юлянинг столи устига ташлади ва ортига шошилди. Эшик олдига етганида ортига ўгирилди ва қизга гапирди:

– Йигитларнинг ҳаммасини супермаркет объектига жўнат, орқамдан етиб боришсин. Кавказлик биродарлар яна келиб жанжал бошлашибди. Акага ўзим хабар бераман.

Баҳодир ҳайдовчини ҳам кутмай ўзи «Жип»га ўтирди ва машинани учириб кетди. Лекин қурилишга етиб бора олмади. Икки ёнидан қисиб келган патруль машинасидан сакраб туш-

ган «ОМОН»чилар уни машинадан тушириб ерга ётқизишди ва энсасига тўппонча тирашди...

Жамол оға Марказий осиелик юздан ортиқ йигитни тўплаб олиб, ваъз айтарди.

– Ишонган одамларинг Азамат уч ойлик ҳақларингни мендан олдиндан олиб, сенларни менга топшириб кетган. Эртагаёқ ҳаммаларинг янги объектга ўтасизлар. Бу ишни бошқалар яқунлашади. Ҳозир ҳаммаларинг ҳужжатларингни йиғиштириб йигитларга топширасизлар. Ким бош тортса мендан хафа бўлмасин.

Турсунбой олдинга чиқди.

– Бу ишни ўзимиз яқунлаймиз. Азамат ака билан Баҳодир аканинг рухсатисиз ҳеч қаёққа кетмаймиз, ҳеч қандай ҳужжат бермаймиз ҳам.

Анчадан бери алами ичида бўлган ғилай югуриб келиб бейсбол таёғи билан Турсунбойнинг оёғига урди. Бир пасда ола-тасир бўлиб кетди. Таёқ занжирлар билан қуролланган кавказлик йигитлар осиеликларни аямай уришар, ўз тилларида тинимсиз сўқинишарди. Осиеликлар кўпчилик эдилар. Улар ҳам тап тортмай олишишди. Яқинда бу сафга келиб кўшилган, энг ёшлиги боис Кичкина лақабини олган йигитча ғилайнинг кўлига ёпишди. Ғилай уни силтаб ташлади. Биқини билан арматура чиқиб турган деворга урилган Кичкина ғужанак бўлиб қолди. Жазавага тушган ғилай бориб уни тепкилай кетди. Тез орада ўзбек йигитларидан учтаси келиб уни ажратиб олишди. Ғилайнинг кечиримини қабул қилган, лекин қалбидаги алам ҳали сўнмаган, қолаверса, буларнинг бугунги қилиғидан ғазабга минган Турсунбой оёғидаги оғриққа карамай ўрнида турди ва ғилайга яқинлашди. Иккисининг алоҳида ҳисоб-китоби борлиги учун ҳеч ким уларнинг орасига тушмади. Ғилай ўзи ўрганган усулларни қўллаб Турсунбойга бир-икки мушт туширди. Лекин умри меҳнатда ўтган, тўйу томошаларда мушшлашиб юрган чапани ўзбекка бу зарбалар кор қилмади. Турсунбой йўғон кафтига туфлаб, муштини деҳқончасига тугди-да, ғилайнинг жағига боплаб туширди. Ғилай чалпак бўлиб йиқилди. Турсунбой унинг устига югуриб борди, лекин ётгани уришга орияти

йўл қўймади. Кўзлари ола-кула бўлиб ўрнидан турган ғилай яна битта мушт еб, яқин орада қайтиб ўрнидан турмайдиган бўлиб чўзилиб қолди. Ўзларича келгинди деб ҳисоблайдиганлардан бу даражада қаршилик кутмаган кавказлик йигитлар ортга тисарила бошладилар.

Олишув бундан-да фожиали яқунланиши мумкин эди. Аввал қайсидир кавказлик йигит машинадан олиб келган автомат тариллади. Кейин Жамол оға чўнтагидан чиқариб аввал ҳавога, кейин деворга ўқ узган тўппонча ўз ишини қилди. Эндигина енг шимариб мушшлашишга киришганлар пишиқ ғиштни кўчириб ташлаган ўқ овозидан икки томонга ажралдилар. Жамол оға тўппончасини осийлик йигитларга ўқталди.

– Қимирлаганинг итдай ўлим топасан! Сенлар қачондан бери одам бўлиб қолдиларинг?! Ҳамманг бу томонга ўтинлар. Алу, буларнинг ҳаммасининг ҳужжатини олиб чиқ. Автобусни келтиринглар, келгиндилар энди мендан кўришади...

* * *

Баҳодир орган ходимларининг қўлидан қутулиб чиққанида тун ярмидан оққан эди. Уни камерага тиқишди-ю гўё унутиб қўйишди. Баҳодир Россия фуқаролигини олганди. Ҳужжатларини роса текширишди. Вазиятдан Юля орқали хабар топган Баҳодирнинг адвокати Азаматнинг фирмаси юристи билан кириб келишганида анча кеч бўлганди. Қўйиб юборишлари билан Баҳодир қурилишга қараб чопди. Одатда кечки сменада ҳам иш кетадиган, чироқлар ёруғида қурувчи йигитлар ғимирлаб юрадиган, кечаси ҳам иш қайнайдиган объект бугун зулмат ичида қолганди. Баҳодир дарвозага машинани тираб устма-уст сигнал берди. Дарвоза очилиши билан «Жип» шувиллаб ичкарига кириб кетди. Йигитларнинг хоналари ағдар-тўнтар бўлиб ётар, уларнинг бирортаси кўринмасди. Баҳодир машинани ортга буриб дарвоза ёнидаги қоровулхонага келди. Рус чол унга бор гапни айтиб берди. Жамолнинг одамлари Кичкинани ярадорлиги учун ташлаб кетишганди. Баҳодир йигитчани машинага ётқизиб офисга қараб юрди. Уни зудлик билан шифонага етказиш, кейин йигитларни топиш керак. Улар Баҳодирдан олдинроқ келиб ишчиларни излаб кетишган бўлса ажаб эмас... Азамат ака дунёга ўт қўяди ҳали.

Баҳодир Юляга телефон орқали вазиятни тушунтирди. Офисга етиб келганларида майдончада тез ёрдам машинаси шай турар, Юля унинг олдида шифокор билан гаплашаётганди. Санитар ва шифокор қон симиллаб оқаётган биқинини чангаллаб инқиллаётган йигитни замонавий ускуналар билан жиҳозланган тез ёрдам машинасига олишди. Шифокор йигитнинг юзига ниқоб тақиб, томирларига найчалар улаётганида эшиклар ёпилди ва машина ўрнидан қўзғалди. Унинг ортидан Юля ҳам ўзининг бежирим кабриолетига ўтириб физиллаб кетди. Ҳеч бир ҳужжати йўқ, ўзининг кимлиги ҳам ноъмалум ўзбек йигитини шифохонага жойлаштириб, ҳаётини сақлаб қолиш ҳам бир муаммо, Юля шу муаммони ечишда ўзини масъул сезарди. У Азаматнинг жиддий нигоҳларини ҳис қилиб машинага газ берди...

* * *

Азаматнинг йигитлари Баҳодирнинг қўл телефонига қўнғироқ қила-қила уни тополмай супермаркетга етиб келишди. Лекин улар ҳам улгурмадилар. Дарвоза ёнидан қўзғалган икки автобусни учта енгил машина кузатиб кетаётганди. Йигитлар билдирмай уларнинг орқасидан тушишди. Азаматсиз, ҳеч бўлмаганда Баҳодирсиз уларга яқинлашишнинг иложи йўқ, кучлар тенг эмас, қолаверса, ҳозир автобусдаги йигитларни хавф остида қолдириб бўлмасди. Азамат билан боғланишга уриниш наф бермади, Баҳодир ҳам алоқага чикмади. Автобуслар шаҳардан ташқарига, ҳашаматли дала-ҳовлилар жойлашган ҳудудга қараб кета бошлади. Йигитлар билдирмай таъқиб қилишда давом этдилар. Жамол оға режасини пишитиб қўйган, осиелик йигитларни ўрмон ичидан алоҳида майдон ажратиб қурилатган завод қурилишида ишлатмоқчи эди. Ер остида ҳам бир нечта қават бўладиган бу объектда анча-мунча ишчилар ишлай олишмасди. Ишлай оладиган хорижий фирмаларнинг нархлари жуда баланд. Азаматнинг шошилинич учиб кетгани тўғрисида эшитганида Жамол оға режасини амалга оширишга вақт етилганини англади. Тез орада рақибининг онаси ўлганлиги ҳақидаги хабар ҳам етиб келди. Жамол оға Азамат ҳали-бери қайтмаслигини тушунди. Қайтган тақдирда ҳам вазиятдан чиқиш йўлини ўйлаб қўйган. Ҳаммасини ўйлаб қўйган...

Юля бу қорақош йигитчанинг палатаси олдида анча вақт ўтирди. Фирмалари билан шартнома асосида ишлайдиган шифохона ҳакимлари тиним билмадилар. Тонгга яқин соқолли кекса шифокор юзидаги ниқобини ечиб Юляга яқинлашди.

– Ҳаммаси жойида. Йигитча ҳали кўп яшайди. Йўқотилган қон ўрнини тиклаш, жароҳатни операция қилиш оғирроқ кечди. Олдига киришингиз мумкин.

Юля енгил тортди. Азаматни отаси ўрнида кўради. Унинг гапи қиз учун қонун. Шу боис ҳар бир ўзбек йигитининг ҳаёти учун ўзини масъул сезади. У Азамат амакисининг фирмасида ишлай бошлаганидан бери минглаб осиеликлар билан танишди. Ўзбекчани яхши ўрганиб олди. Андишали, оғир-босиқ, меҳнатдан қочмайдиган ориятли ўзбек халқи билан жуда яқин бўлиб кетди. Ҳали ёшгина бўлса-да ҳаётнинг аччиқ-чучугини тотган қиз инсоннинг қадрига етади, оқ-қорани ажрата олади...

Юля палатага кириб беморга разм солди. Рангпар йигитча ҳали ўзига келмаган эди. Қуюқ қошлари билинар-билинемас учяпти. Сабза урган мўйловидан кўриниб турибдики, Юля билан тенгқур, балки бир-икки ёш каттадир. Ўзини тутиб олиш, яқинларига кўмак бериш учун бу юртларга келган. Ҳали ҳеч нарсани кўришга улгурмай бу кўйга тушди. Ота-онаси билса қай аҳволга тушишаркин?!

Юля хаёлларга бурканиб палатадан чиқди. Шифокорлар зарур муолажаларни қилишади. У керакли нарсаларни олиб келиш учун машинасига ўтирди ва офисга йўл олди.

Баҳодир телефонини ёқиб йигитлар билан боғланганида, кейин учрашганларида вақт ўтган, автобуслардаги курувчи йигитлар Жамол оғанинг ҳудудига олиб кирилиб, дарвозалар тақа-тақ беркитилиб бўлинганди. Бировнинг ҳудудига киришни қонун ҳам ман этади. Одамлар зўрлик билан олиб кириб кетилганини орган ходимларига етказиш, уларни бунга ишонтириш керак. Шундагина бу ҳудудга киришга рухсат олиш мумкин. Унгача Жамол оға йигитларни кичик гуруҳларга бўлиб турли нуқталарга тарқатиб юборса ажаб эмас. Қолаверса ОМОН-

чиларнинг бугун Баҳодирни ушлаб текширганини тасодифга йўйиб бўлмайди. Шунинг йўлини қилибдими, демак, Жамол оғанинг ҳам алоқалари чакки эмас. У кимгадир ишонаётгани аниқ. Бир сўз билан айтганда, Азамат бас келмаса, бошқа бировнинг эплаши қийин бу вазиятда...

Баҳодир йигитларга қайтиш ҳақида буйруқ берди. Тонг ёришганида офисга кириб келдилар ва яна Азамат билан боғланишга уриндилар. Ниҳоят Азаматнинг ёнидаги йигитлардан бири билан боғланиб вазиятни тушунтиришди. Онасининг навбатдаги маъракасини ўтказаетган Азамат навбатдаги рейс билан йўлга чиқадиган бўлди.

Аэропортда кутиб турган «Бентли»га ўтирган Азамат уйига ҳам кирмай тўғри офисга йўл олди. Йўл-йўлакай Баҳодир унга вазиятни ётиғи билан тушунтириб кетди. Азаматнинг ёноклари титраганидан чексиз ғазабга минганлигини англаш қийин эмасди. Лекин у ғазабини ичига ютиб, жимгина эшитиб кетди. Ҳозир бунда ким айбдорлигини аниқлашнинг мавриди эмас. Энг муҳими, йигитларни қутқариш керак! Бировнинг кўлида ишлашдан эмас, бировга музтар бўлиш, ҳимоясизлик ҳиссидан қутқариш керак. Офисда ҳамма йиғилган, унинг келишини кутиб турарди. Азамат Осие йўлбарси териси осилган, устида араб биродарлари совға қилган ханжар илиб қўйилган девор остидаги креслосига ўтирди. Ёрдамчилар навбат билан ҳисоб бера бошладилар. Жами бир юз ўн икки нафар йигитни олиб кетишган. Уларнинг ҳужжатлари ҳам олиб қўйилган. Жамол оға иш якунида ҳақ бериш ўрнига энг охириги ишларни бошқа гуруҳга топширган ва гўё объектни энди ўшалар якунламоқда. Ўрмон ичидаги завод қурилишида ишлаётган йигитларнинг олдига ҳеч ким киритилмаяпти. Ҳаммаси пухта ўйланган режа асосида амалга оширилган.

Азамат хаёлида режа тузаётган вақтда Юля тўполонда жароҳат олиб, операция ўтказган йигит ҳақида гапираетганди.

– Ўн саккиз ёшда. Шунинг учун ҳамюртлари Кичкина деб лақаб қўйиб олишибди. Исми Азизбек. Ота-онаси йўқ экан...

Азамат оғир зарба егандек титраб кетди.

Нима деди?! Азизбек дедими, ота-онаси йўқ, ўн саккиз ёшда?! Азаматнинг кўз олди қоронғилашди. Боши айланиб, дунё остин-устун бўлиб кетгандек бўлди. Қўллари қалтираб,

стол устидаги графиндан сув олиб ичди. Юля гапиришда давом этарди:

- Ҳозир ҳаммаси жойида, бугун-эрта жавоб беришади.
- Фамилияси...

Юля Азаматга савол назари билан қаради. Азамат бошини кўтармай сўради:

- Фамилияси нима экан?

Юля йигитчанинг фамилиясини эслаб қолмаганди. У ҳужжатларни титкилаб топгунича ҳамма боссдаги ўзгаришни пайқади. Лекин фақат Фарҳод билан Баҳодиргина бу ҳолат сабабини сезишди ва Юлянинг оғзига тикилишди.

Юля қоғозга қаради ва ҳаяжондан кўзлари чакчайиб жавоб берди:

- Аҳмедов...

Азамат ўрнидан сакраб туриб кетди.

* * *

Офисдан шифохонгача бўлган масофа беҳад узоқ туюлди. Азамат бу йўлда ўғли билан учрашишнинг минг хил усулини ўйлаб чиқди. Боради, ўғли отасини таниб югуриб келиб уни кучоқлаб олади... Ўғли отасини танимайди, Азаматнинг ўзи уни бориб бағрига босади... Кейин ҳамма-ҳаммаси учун кечирим сўраб йиғлайди. Кейин кафтига солиб уйига олиб кетади...

Лекин буларнинг ҳеч бири бўлмади. Азизбек дори-дармон таъсирида осуда ухлаб ётарди. Узун каравотни бўйлаб ётган, қошлари ҳам сабза мўйловлари каби чиройли йигит унинг хаёлида болалигича қолиб кетган ўғли Азизбек эди. Азаматнинг кўзларига ёш қалқиди. Атрофидагилар уларни ёлғиз қолдириб чиқиб кетишди. Азамат каравот ёнидаги курсига ҳорғин ўтирди. Ҳозир ўғли уйғонса-ю, Азаматни таниб, нега уни алдаганларини сўраса нима деб жавоб беради? Ўтган йилларда бувиси билан ҳар куни йўл қараб, охири бувиси сингари умидлари ҳам кўмилиб кетган ўғлига нима дейди?! Борса келмас жойлардан омон қайтиб, минг бир қийинчиликларни енггану, ўзига бас келолмаган отасига бу бола нима деркан?! Азамат ўғлини уйғотишга журъати етмади. Бағрига босиб йиғлаш ҳам кейинга қолди. Тақдирнинг тошдек йўлларидан тошдек қотиб кетган дийда яна филтиллаб чиққан кўз ёшларни ичкарига ҳайдади.

Чўнтак телефони майин жиринглади. Азамат Жамол оға масаласини катта даврада кўрмоқчи эди. Серёга сим қоқаётган, учрашиб маслаҳатлашишга таклиф қилаётганди.

Азамат оғир хўрсиниб палатадан чиқди. Унинг таъбини хира қилиб юрган ҳолат – Жамол оғанинг номарддиги ўғли билан шунча йиллик айрилиқдан кейинги дийдорда ҳам таъқиб қилишдан тўхтамади. Азамат Жамолга қарши қандай чора кўришга ҳайрон эди. Чеченлар бир-бирларини қаттиқ қўллайдилар. Азаматнинг кескин ҳаракатлари катта зиддиятларга олиб келиши мумкин. Йўқ, Азаматни ўзи ёки ёнидаги йигитларнинг тақдири ўйлантирмапти. Борди-ю унга бир гап бўлса ёки бу соҳа тили билан айтганда Азаматни синдиришса ишониб юрган ҳамюртларининг боши эгилиб қолади. Лекин Жамол ҳам жуда ҳаддидан ошяпти. Айниқса ўғлининг бу кўйларга тушиши...

Азамат йўлакда унга пешвоз чиққан Юлянинг кўзларига қарамай гапирди:

– Эрта-ю кеч ёнидан қимирлама. Унинг соғлиги тўғрисида менга мунтазам хабар бериб тур. Уйғонганда мен тўғримда ҳеч нима дема. Бола ҳаяжонланмасин, ўзим келиб гаплашаман...

Серёга билан Азамат маслаҳатлашиб, ҳозирда кўпчилиги бизнеснинг турли соҳларини ўз қўлларига олган, лекин ҳануз «қонундаги ўғри» мақомини йўқотмаган, бу оламда мавқелари баланд инсонларнинг навбатдан ташқари кенгашини чақирдилар. Серёга уларнинг ҳар бири билан учрашиб чиққан, вазиятни қисқача тушунтирган, Жамол оға масаласини биргаликда ҳал қилишга чорлаган эди. Бугун кечқурунга мўлжалланган йиғилишда масалага ойдинлик киритиш мўлжалланган эди.

* * *

Азамат ўқ ўтказмас «Жип»ни ўзи бошқариб борди. Ўрмон ичида куриллаёган завод худуди ёғоч девор билан мустаҳкам қилиб ўралган, ҳар томондан Жамол оғанинг йигитлари томонидан назорат қилиб туриларди. Осиёлик йигитлар бу ерга келтирилганидан кейин Баҳодир бир иложини қилиб улар билан боғланган, масала ташқаридан ҳал бўлгунига қадар зиддиятга бормасдан тинчгина ишлаб туришларини тайинлаган эди. Азаматнинг учта машинада келган йигитлари дарвозага яқинлашдилар. Унинг ўзи машинадан тушмай қараб турди.

Баҳодир дарвоза ёнига яқинлашганида юқорига ўрнатилган камера орқали уларни кузатиб турган, Жамол оғанинг ишончли вакили бўлган Алу исмли соқолли кавказлик йигит чиқиб келди. Баҳодир йигитларни тўхтатди ва якка ўзи чеченга яқинлашди.

Алу Баҳодирга қўлини узатди. Иккилари кўришдилар. Чечен йигитларга ҳам эътибор бермай бамайлихотир гапирди:

– Қардош, ортингга қайтиб кетавер. Осиёликларнинг ҳаммаси тинчгина ишлашяпти. Уларнинг шароитидан ҳам, ҳақидан ҳам хавотир олма, ҳаммаси кўнгилдагидек бўлади.

– Қардош, бундай бўлса нега уларни берухсат олиб келдинг? Келишув бошқача эди-ку!

– Вазият ўзгарди, буларинг ҳақларини олса бўлди-да, яна нима керак сенларга?! Ишчиларга эгалик ҳуқуқи қачондан бери сенга тегиб қолди? Бу ерда ишлайверсинлар, сенларга қолганлари ҳам етади. Буларнинг уруғи кўп, кам бўлса яна келаверишади.

Баҳодир ғазабдан бўғриқиб кетди. У Алуга яқинлашиб ёқасидан олди.

– Ҳаддингдан ошяпсан, бола. Йигитларнинг ҳаммаси буғуноқ бу ердан кетишади. Уларнинг ҳақи бўйича алоҳида ҳисоб-китоб қиламиз.

Вазият жиддийлашаётганини сезган Алунинг йигитлари дарвоза олдига чошиб кела бошлашди. Бир зумда ўн беш чоғли кавказлик бирин-кетин дарвозадан чиқиб келди. Баҳодир Алунинг ёқасини қўйиб юборди. Ҳаммаси режа бўйича кетаётганди. Энди буларни бир-икки дақиқа шу ерда ушлаб туриш керак.

Баҳодир кавказликларга бир-бир қараб чиқди. Унинг попуғи пасайганини кўрган Алу нописандлик билан деди:

– Баланд дорга осилмоқчимисан, қардош? Сен мишиқининг қўлидан ҳеч нарса келмайди. Пешанангдан шамол айланмасидан олдин шотирларингни ол-у бу ердан жўна. Агар яна бир марта шу атрофда пайдо бўлсанг терингни шилиб оламан.

Баҳодир ерга қараб секин жавоб берди:

– Яхши иш қилмаяпсан, қардош. Охири бахайр бўлсин ишқилиб...

Баҳодир йигитларни олиб секин ортига қайтди. Алу унинг ортидан истехзо аралаш қулиб қараб қолди. Баҳодирнинг йи-

гитлари машиналарига ўтириб қайтиб кета бошладилар. Баҳодир Азаматнинг ойналари қорайтирилган машинасига ўтирди.

– Улгуришганмикан? – сўради Азамат.

Алу ва йигитлари машиналар кўринмай кетгунча қараб турдилар ва секин қайтиб кирдилар. Лекин объекта бирорта ишчи кўринмас, ҳаммаси худди ерга кириб кетгандек ғойиб бўлган эди. Алу шошилиб хонасига кирди. Ишчиларнинг ҳужжатлари-ю пуллар сақланадиган сейф шундайлигича кўчириб олиб кетилганди. Кавказликлар қурилаётган бино ортидаги йиқитиб ташланган девор олдига келиб ҳайрон бўлиб турганларида ишчилар миниб олган иккита автобус Азаматнинг йигитлари ўтирган машиналар қуршовида елиб борарди.

Жанжал бўлмади. Лекин Баҳодир мақсадига етди. У Азаматни кескин чоралар кўришдан қайтарган, боши эгилса-да, хийласи иш бериб йигитларни олиб чиқиб кета олганди.

Йигитларни ишончли жойга жойлаштириб, офисга қайтиб кирганларида Азаматнинг телефони жиринглади. Жамол оға сим қоқаётган эди.

– Азиат, бопладинг, қойилман. Лекин бир нарсани унутма, бу дунёда ҳеч нарса сен ўйлаганчалик осонликча битмайди. Мен керак бўлсам шу рақамга қўнғироқ қиларсан.

Азамат босиқлик билан жавоб берди.

– Сен билан ҳали кечкурун учрашамиз.

– Балки кечгача ҳам керак бўларман. Омон бўл, Азиат.

Жамол оға гўшакни қўйди. Азамат ҳам қўл телефонини чўнтагига солиб қўйди.

Бу муаммо ҳал этилгач, Азамат шифохонага кетди.

Азизбек ўзига келганидан кейин Юля шифокорнинг тавсиясига кўра уни касалхона худудидаги боққа сайрга олиб чиқди. У йигитчани суяб етаклаб юрганида келишган қадди-қомати, жиддий нигоҳларида Азаматнинг бўйини кўрди. Иккаласи ям-яшил арчалар орасидаги йўлақдан юриб кетишди. Касалликни шиддат билан енгиб бораётган Азизбек эрта-ю кеч ёнидан жилмаётган бу рус қизнинг меҳрибончиликлари сабабини ҳали тушунмасди. Лекин ўтган қисқа вақт ичида ўзи ҳам Юлянинг мовий кўзларида балкиб турган меҳрли нигоҳларига, ол-

тин сочларидан анқиган хушбўй исга ўрганиб қолди. Балоғат бекатидан эндигина ўтган бу икки инсон ҳаётнинг аччиқ-чучугини тотиб, тез улғайиб қолишганди. Шу боис тил топишишлари ҳам жуда осон бўлди. Юлянинг Азизбекка у нафақат боссинг ўғли эканлиги учун, балки шунчаки яхши йигит сифатида ҳам меҳри тушганди. Азизбекнинг ҳали ҳеч гапдан хабари йўқ. Худди олдинда уни кутиб турган муаммоларни билмагани каби отасини топгани, ортидан дуо қилиб қолган бувисини йўқотганидан ҳам беҳабар...

* * *

Азамат Баҳодир билан тўғри палатага кириб борди. Лекин Азизбекнинг каравоти бўш, Юля ҳам кўринмасди. Азамат йигитига савол назари билан қаради. Баҳодир шифокорлар хонасига кириб чиқди. Юля билан Азизбекнинг сайрга чиқишганини эшитиб, иккилари боққа қараб юришди. Лекин ёшлар боғда ҳам кўринмасди. Азаматнинг кўнглига фулфула тушди. Сезгилари уни алдамаган эди. Баҳодир ва у чақирган йигитлар бутун касалхона худудини титкилаб чиқишди ҳамки Юля билан Азизбекни топишолмади. Азаматнинг юраги гурсиллаб ура бошлади. Наҳотки яна уни кутиб турган кўргиликлар бўлса?..

Чўнтак телефони жиринглади. Бу рақамни қачон кўрган эди-я... Олди. Жамол оғанинг анча қувват кирган овози эшитилди.

– Қардош, менинг ёрдамим керак эмасми мабодо?

Азамат титраб кетди. Мана шу ҳолат унинг катта хатога йўл қўйишига сабаб бўлди.

– Жамол! Юля билан ўғлимнинг бир туки тўкилса минг жонингдан бири ҳам омон қолмайди.

Жамол оға бироз жимиб қолди. Азамат уни чўчита олдим деб ўйлаб янглишаётганди. Жамол оғани ўйлантираётгани Азаматнинг гапи эди. Нима деди, ўғлим дедими? Ана омад! Юлянинг кўлига ёпишиб қаршилиқ қилгани учун, гувоҳ қолдирмаслик мақсадида йигитча бир зарба билан ҳушидан кетказилган ва қиз билан биргаликда олиб кетилган эди. Наҳотки тўрга олтин балиқча илинган бўлса?!

Азамат йўл қўйган хатосини англаганида бошига мих қоқилгандек бўлди. Лекин энди кеч. Бироз сукут сақлаган Жамол оға дона-дона қилиб деди:

– Қардош, гапларингга қараганда иккимиз ўтириб бир отамлашмасак бўлмайди. Кеч соат тўққизда мемориалнинг ёнида тур. Ёлғиз кел. Кечкурунга мўлжалланган политбюронгни тарқатиб юбор. Ишонаманки, братвага бунинг сабабини айтиб ўтирмайсан. Дарвоқе, бир жойларга хабар бериб юрмаслик тўғрисида огоҳлантиришим ҳам шарт бўлмаса керак.

Азамат пешанасини ушлаб ўтириб қолди.

Баҳодир ёлғиз бормасликка минг ундамасин, Азамат айтганидан қолмади. Ҳозир унинг кўзига ўз ҳаёти кўринмасди, эндигина топган ўғли билан Юляни йўқотиб қўйиш даҳшати олдида бошқа кўркувлар ҳеч нарса эмас. Фарҳод тирсагига усталик билан боғлаб қуйган митти тўппонча жойида турганига ишонч ҳосил қилиб олган Азамат Баҳодирнинг охириги гапларига ҳам эътибор бермай машинадан тушиб қолди ва йигитини қайтариб юборди.

Жаҳон уруши қурбонларига атаб қурилган баланд ёдгорлик қорайиб кўриниб турган бу майдон кимсасиз эди. Аччиқ совуқни юзга санчаётган енгил шамол Азаматнинг сочларини силкитиб ўйнарди. У кўп кутмади. Ёнига келиб тўхтаган машинанинг олд эшиги очилди. Азамат ҳайдовчининг ёнидаги ўриндикқа ўтириши билан энсасига тўппонча тиралди. Русчани бузиб гапирадиган чечен йигит деди:

– «Қора дельфин»дан омон чиққан машҳур инсон – Азиат жаноблари билан юзма-юз кўришганимдан хурсандман. Ҳайда. Машина шаҳар четига қараб елиб кетди.

– Бир сенда-ю бир менда, замон бетин айланур, – деган экан шарқнинг улуғ файласуфларидан бири, – деди Жамол оға Азаматнинг қаршисидаги креслога ўтириб, унга кўл узатаркан. – Мана, Азиат, яна учрашдик. Ёрдамим кераклиги учун сени кутмай ўзим машина жўнатдим.

Азамат қаҳрини жиловлаб гапирди:

– Майнавозчиликни қўй, Жамол оға. Кўп чўзмай шартингни айт.

Жамол енгил кулиб қўйди.

– Зонада вақтнинг шафқатсиз ўтишига кўникмаганмидинг, бунча шошасан? Сен билан ҳали тонггача отамлашиш ниятим бор. Майли, сен айтганча бўла қолсин. Асосий масалага ўтамиз. Гапни шундан бошламоқчиман, кўнглингни хотиржам қил, ўғлинг ҳам, кетворган котибанг ҳам соғ-саломат. Ҳозирча албатта...

– Юля мен учун қизимдек!

– О-о-о, ундай бўлса иккимиз бир-биримизни тушунишимиз янада осонлашади. Энди гапларимни диққат билан эшит, Азиат. Менинг ишларимга аралашиб хато қилганингни англаганинга шубҳа қилаётганим йўқ. Бу ишларга катта пул тикканимни сенга айтгандим. Ўша ҳамюртларингга бунчалик ишқибоз бўлганим сабаби қизиқ бўлса унияма айтаман. Мен кураётган жой ёпиқ объект ҳисобланади. Унда ишлаганлар кўрганларини унутишлари, агар борди-ю буни хоҳлашмасе йўқолишлари керак. Сен томондан келганлар билан бу иш осонроқ битеди. Уларнинг бу ерда деярли ҳуқуқлари йўқ, бу билан гап чувалашишининг олди олинади. Энди шартларимга ҳам навбат етди. Менга икки юзта фақат қўл-оёғи бору тили жағи йўқ ишчи топиб берасан. Улар фақат ишлашни билсин, қолганига бурнини тикмайдиган бўлсин. Минг-минглаб одам ортингдан эргашиб юрибди. Икки юзта билан камайиб қолмайди. Камайган тақдирда ҳам ўрни кунда тўлиб туради. Бу шартимни бажариш сенга муаммо эмас.

Азамат, давом эттиравер-чи, дегандек қараб тураверди. Жамол оға гапни улаб кетди:

– Шунда мен икки юз кишини беш ой ишлатаман-у ўртача минг долларлик маош ҳисобига бир лимонни иқтисод қиламан. Сен ишчиларингга арзимас маош берсанг ҳам бўлаверади. Ўзи шартим шу биттагина эди. Лекин ўғлинг туфайли иккинчи шартим ҳам пайдо бўлди. Яна бир лимон кўкидан нақд қилиб бериш сенга муаммо эмас, тўғрими, қардош? Шу икки шартим бажарилгунча ёшлар меникида меҳмон бўлиб туради. Бу ерда эмас, албатта.

Азаматнинг кўз олди қоронғилашиб кетди. Бу чечен шунчалар ҳаддидан ошиб кетмадими? Лекин отилиб чиқаётган ғазаб Юля билан Азизбекнинг ёдга тушиши билан ортга қайтди. Азамат секин атрофга разм солди. Дала-ҳовлини Жамолнинг

йигитлари қаттиқ кўриқлаб турганлари аниқ. Айниқса бугунги хатодан кейин Жамол кўриқчиларни янада кўпайтирган. Лекин қандайдир йўлини топиш керак. Жамолнинг шартларига кўниш Азаматнинг синиши, катта маблағдан ажралиши, энг муҳими, унга ишониб юрган ҳамюртларининг боши эгилиши демакдир.

Жамол оға худди унинг фикрларини уқиб тургандек деди:

– Жиннилик қилишни ўйлама, Азиат. Ўзингнинг ҳам, болаларингнинг ҳам ҳаётини хавф остига қўйма. Бугунги омад ҳар доим ҳам келавермайди. Сен шартларни қандай бажаришни ўйласанг ҳар иккимизга ҳам яхши бўларди. Бир лимон келиши билан қизни олиб кетавер. Осмондан тушган ўғлинг эса иккинчи шартим тўлиқ бажарилгунча мен билан бўлади.

– Азизбек касал, қуйиб юбор уни.

– Афсус, мен сени ўйлаб шу вариантни айтгандим. Мусиқани пул тўлганлар буюради. Пул тўлаяпсанми, демак, ихтиёр сенда. Сен айтганча бўлса, уларнинг ўрнини алмаштирсаму, йигитчани биринчи қўйиб юборсам, бизнинг полвонлар беш ой ичида қизга кўз тикиб, шўхлик қилиб қўйишлари мумкин.

Азамат ўрнидан туриб кетди.

– Ҳар нарсанинг чегараси бор, Жамол. Лекин бугун ҳамма сарҳадлар бузилди. Мени эрталаб кут. Кетдим.

– Э йўк, шошилма. Шерни қафасдан чиқариб юборадиган аҳмоқ йўк. Нима иш бўлса шу ерда битирасан. Бир имонга маҳтал шотирларинг бор, ўшаларга кўнғироқ қил. Аввал пулни олиб келишсин. Кейин ишчилар масаласини котибанг билан бирга чиқиб ҳал қиласан.

Азамат ноилож креслога чўкди.

– Азиат! Сени тушунаман. Буларнинг бари ўткинчи. Қани, телефонингни олу кўнғироқ қил.

Азамат костюмининг чўнтагини титкилаб телефонини олди. Лекин унинг кўлига Серёга совға қилган бриллиант ёпиштирилган қимматбаҳо телефон эмас, Баҳодирнинг кўполгина телефони илашиб чиқди. Азамат бир лаҳза ҳайрон бўлиб қараб қолди. Шунда болалар тақдирини ўйлаб, диққат қилмагани – Баҳодирнинг жиддий сўзлари эсига тушди.

«Мановини чўнтагингизга солиб олинг, Азамат ака. Бу телефонни ёқишингиз билан датчик ишга тушади ва биз сизни топиб оламиз. Лекин манзилга етмагунларингизча телефонни

ёқманг. Жамолнинг одамлари датчикни топиб олишлари, режа барбод бўлиши мумкин...»

Азаматнинг қаҳр кўмиб турган ақли тиниклаша бошлади. У телефон тугмасини босди. Экран ёришиб, «Салом, Азамат ака, хотиржам бўлинг» деган ёзув чиқди. Азамат телефоннинг соатига қаради: 22:35. Агар Баҳодирнинг режаси иш берса улар бу ерга тахминан ярим соатда етиб келишади.

Азамат тугмаларни босиб Фарҳоднинг рақамини терди. Биринчи чақириқданок алоқа боғланди:

– Фарҳод, сейфдаги беш юз билан банкдан беш юзта кўкидан олу, битта лимонни тезлик билан тайёрла. Кейин уни... – Азамат савол назари билан Жамолга қаради.

– Тайёр бўлганидан кейин йигитларимнинг ўзлари олиб келишади, – деди чечен.

– Пулни тайёрлаб, менинг кўнғироғимни кут. Гапни кўпайтирма.

Азамат тугмани босиб, Жамол оғага юзланди.

– Бир соатдан кейин пул тайёр бўлади. Йигитларинг офисидан олиб кетаверишсин. Лекин унгача мен болаларни кўришим шарт. Агар улар соғ-саломат бўлсалар иккинчи миллионни ҳам бирдан бераман ва уларни олиб кетаман.

– Бу муаммо эмас. Аввал мана буларга имзо чек.

Азамат фирмаси орқали ишчилар билан таъминлаш мажбуриятини оладиган, лекин жуда оз сумма кўрсатилган шартномани вақтдан ютиш учун синчиклаб ўқиди ва бир сўз демай имзо чекди. Жамолнинг столидаги соатга қаради: 22:50.

Жамол оға йигитига имо қилди. Икки йигит Азаматнинг икки ёнидан тўппонча ўқталганича хонадан чиқдилар. Йўлак тўрида турган йигит гиламни сурди. Девордаги суратни қимирлатганида полнинг бир қисми кўтарилиб ертўлага туйнук очилди. Тушдилар. Номигина ертўла бўлган бу ҳашаматли жой ўндан ортиқ хоналардан иборат эди. Тўрдаги хонада Юля билан Азизбек жойлаштирилганди. Озодликдан ўзга ҳамма нарса муҳайё бўлган бу хона эшигини очган йигит ўзича Азаматга ҳазил қилди.

– Булар уйларида ҳам кўрмаган шароитни муҳайё қилиб кўйдим.

Азамат йигитга ўқрайиб қаради. Нигоҳда шу сўзлар зоҳир эди: «Сен биринчи бўлиб ўласан».

Юлядан ҳаммасини эшитган Азизбек отасининг истиқболига ошиқди. Азамат ўғлини бағрига босганида томоғига ёнғоқдек нарса қадалди. Азизбекнинг ҳали тўлишмаган елкалари йиғидан силкинарди. Азамат ўзини босишга уринди.

– Мени кечир, ўғлим, кечир... Йиғлама, ҳаммаси жойида бўлади. Кетамиз...

Минг ҳаяжонда бўлмасин, Азамат кўз қири билан девордаги соатга қаради. 22:55. Вақт бўляпти. Энди ҳаммаси йигитларининг журъатига боғлиқ.

Азамат тўппонча ўқталиб турган кўриқчига юзланди.

– Бизни юқорига олиб чиқинглар. Жамол билан келишувимиз битган.

Йигит кўлидаги телефон орқали юқори билан боғланди. Рухсат бўлгач, ортга қайтдилар. Азамат яна Жамолнинг қарши-сидан жой олди. Болалар бир-бирларининг кўлларидан ушлаб улардан икки қадамча нарида туришарди.

– Ҳозир бир миллионни оласан. Иккинчиси биз эсон-омон бу ердан чиқиб кетганимиздан кейин кўлингга тегади. Гапим гап, Жамол оға. Бундан буёғига ҳамма ўз пешанасидагини кўради.

Азамат Жамолнинг билагидаги тилла соатга қаради: 23:06. Агар Баҳодир режасини амалга ошира олса бир-икки дақиқада нажот йўли очилиши керак. Азамат кўлига боғланган тўппонча жойида турганига ишонч ҳосил қилиб болаларга қаради. Ёнидаги йигит уларга автомат ўқталиб турибди. Жамолнинг ёнида ҳам иккита барзанги бор. Ташқарида учтаси ўтирибди. Ҳаммаси бўлиб еттита, ҳовлида ҳам бордир...

Азамат хаёлларини жиловлашга улгурмади. Ойна тарсиллаб синиб Баҳодир отилиб кирди ва ерга думалаб турар чоғида Юля билан Азизбекка автомат ўқталиб турган йигитни бир ўқ билан йиқитди. Азамат кўлини бир силтаганида тўппонча сирғалиб келиб кафтига ўрнашди. Жамол оғанинг олдидан чиққан йигит елкасидан ўқ еб қулади. Баҳодирнинг ортидан кирган йигит автомат кўтарган Алунинг кўлига тепди. Тепкиси босилишга улгурган курол ойнаванд девор бўйлаб ўқ уза кетди. Ҳаммаёқ остин-устун бўлиб ойна-ю қоғозлар сочилиб кетди.

Йўлакда Фарҳод бошлиқ йигитлар Жамолнинг кўриқчилари билан даҳанаки жанг олиб боришарди. Улар куролларини

олишга ҳам улгурмай муштлашишга киришиб кетишганди. Азаматнинг бошига ташвиш тушганини эшитган Турсунбой шунча қаршиликларга қарамай йигитларга қўшилиб келган эди. Бу ерда у яна эски қадрдони ғилайни топиб олди. Бу сафар ғилай қутулолмади. Турсунбой унинг қорнига бир зарб туширди ва энгашиши билан сочидан чангаллаб бошини деворга ура кетди. Бешинчи ёки олтинчи зарбадан сўнг шилқиллаб ерга қулаган ғилай қайта ўзига келганида ҳам бировга қўл кўтара олмайдиган аҳволга келганди. Фарҳод Жамолнинг кўриқчиларидан қуролларни тортиб олди ва йигитларидан бирига топшириб, ўзи ичкарига қараб шошди.

Бу пайтда кўриқчиларининг панасига ўтиб олган Жамол ўз тилида тинимчиз сўкиниб эмаклаб келди ва столининг тортмасидан каттакон стволи думалоқ тўппончани чиқарди. Унинг Юляни мўлжалга олаётганини кўрган Азизбек қизни қучиб олди. Ҳаммаси бир лаҳзада содир бўлди. Кеч топган ўғлини эрта йўқотишдан кўрққан, Юлянинг ҳаёти хавф остидалигини кўрган Азамат Жамол тепкини босаётганда ўзини болалар томон отди. Кетма-кет отилган қурол ўқлари ўз мўлжалига етиб борди. Биринчи ўқ болаларни қучиб йиқилаётган Азаматнинг қўлига теккан бўлса, иккинчиси курагига тегиб костюмини поралаб ташлади. Тизиллаб чиққан қон Азамат билан бирга йиқилган икки ёшнинг юзларига сачради.

Ҳали ҳануз совуққонликни йўқотмаган Баҳодир хожасининг бу ҳолини кўриб қичқириб юборди ва ерда ётган автоматни олиб бақиршини тўхтатмай тариллатиб ота кетди. Эшиқдан отилиб кирган Фарҳод унинг елкасидан қучиб тўхтатганида Жамолнинг ўзи ҳам, йигитлари ҳам ер билан битта бўлиб ётишарди...

* * *

Тўй жуда файзли ўтаётганди. Маҳалла марказидаги кенг майдонда машҳур санъаткорларнинг бири қўйиб бири қуйлаётганида бахтдан маст бўлган куёв – Азизбек даврада эшилиб ўйнаётган маҳалладошларига имо қилиб, оппоқ либосда янада гўзал бўлиб кетган Юлянинг қулоғига шипшиди:

– Ҳақиқий тўй мана бунақа бўлади. Москвадаги энг серҳашам ресторанда ўтказилган биринчи тўйимизда бунақа самимиятни тополмагандим. Қани турдик, дадам сўзга чиқяптилар.

Ҳамманинг нигоҳи ўнг қўлини Жамолнинг ўқи юлиб кетганлиги туфайли микрофонни чап қўллаб ушлаб олган Азаматга қадалди.

– Азиз юртдошларим. Тўйимизга келиб бизни хушнуд қилганингиз учун ташаккур. Ҳозир сўзга чиқарканман, ўзимча ҳаётимни сарҳисоб қиляпман. Ўтган йилларда мен кўп нарса йўқотдим, онам, оилам, умрим, қўлим... Лекин топган бахтим менга таскин беради. Мен бутун умр шу бахтни излаганимни энди англаяпман. Москвадаги ҳамма ишларимни мана шу укам – Баҳодиржонга топширдим. Ўғлим билан келиним Россияда ишлашса-да, ўз юртларидан узилмайдилар. Бу ҳам бир шарт билан – невараларимни ўзим катта қиламан. Ўзим эса энди сизлар билан қоламан. Биргалиқда қиладиган ишларимиз кўп. Бу юртга узоқ вақт хизмат қилмадик, энди ҳаммасини бошидан бошлаймиз. Фарзандларимиз бахтли бўлишсин, тўйлар муборак!

2007 йил

ХИЁНАТ

90-йиллар...

Бўриғор – Қизилқоя тоғининг этагидаги мўъжазгина қишлоқ. Унинг юқори қисмида булоқ, қуйи қисмида сайиллар бўладиган, тўй ва кўпқарилар ўтказиладиган яланглик бор. Яланглик ва булоқнинг ўзига хослиги шундаки, кун оғаётганда бу икки маскан қишлоқ аҳолисини қоқ иккига бўлиб юборади. Хотин-қизлар челақларини кўтарганча булоқ сари ошиқадилар, эркакларнинг бари ўз тилларида «Майдон» деб аталадиган ялангликка энишади. Қиз-жувонлар учун булоқ бўйи – ўзига хос ахборот аламашиш маркази. Бу ерга чиқиш учун алоҳида пардоз-андоз қилинади, кун бўйи янги гаплар тўпланади. Йигитлар ҳам ўз суюклиларини айнан шу ердан топадилар. Хатлар шу ерда эгаларига етиб боради, аразлар ҳам булоқ бўйида бошланиб, булоқ бўйида тарқайди.

Майдонда эса эркаклар чопонларини ёзиб олиб охирги кўпқарини, яқин орада бўлиши кутилаётган тўйларни муҳокама қилишади, кимлардир тўрт-беш киши бир давра бўлиб қарта ўйнашади, нард ташлашади. Болалар икки жамоага бўлиниб тўп тепишади. Оқсоқоллар носвойни отганларича ёшлиқни эслайдилар. Ўз тарихи, урф-одатлари, ўзининг яхшисию-ёмонига эга қишлоқ бу – Бўриғор. Бу қишлоқда бегона йўк, ҳамма-хаммага бир-бирига ё тоға, ё амаки бўлади.

Бўриғор қизлари қишлоқдан ташқарига чиқишмайди, бу қишлоқ йигитлари бошқа томонларнинг қизларини кўз остига олмайдилар. Шунча йиллар давомида Тўра дўхтир билан

Ойсанам чевардан бошқа ҳеч ким бу анъанани бузмаган. Тўра дўхтир Гулхумор янгани ўқишдан топиб келган. Қишлоқда аёл дўхтир йўқлиги учун янга Бўриғорга тезда сингишиб кетди. Ойсанам чеварга ошиқ бўлиб олиб қочиб кетган тўрткапалик Ботир шўпир эса беш йил деганда қишлоққа икки ҳўкиз сўйиб ош бериб эл бўлган. Қолган ҳамма ўз-ўзиники. Тўра дўхтирнинг гаплари бекор эканми ё оқсоқолларнинг туғишганлар куда бўлишларига қарши туришлари иш берганми, ҳартугул шунча куда-андачилик қилишса-да, яқин қариндошлардан туғиладиган ногирон болалар бу қишлоққа ёт. Йигитлар ҳарф танимамай кўп-қари чопишади, Бўриғорнинг энг нозик келини ҳам икки бети қип-қизил, энг камида ёстиқдай ўғил туғади.

Бойқобил полвоннинг ўғли Боймурод бугун янги чопони кийди. У жийроннинг баданини яхшилаб қашлаб эгар урди. Булоқ сари от сурди. Бугун соғинчлар адоғи кўриняпти. Тўра дўхтирнинг қизи, шаҳарда ҳамшираликка ўқийдиган Зарина таътилга чиқиб қишлоққа қайтган. Унинг ошиғи кўп, лекин бирорта йигит Боймуроддан ўтиб қизга яқинлашолмайди. Ҳали аҳду паймон бўлмаган бўлса-да ҳамма билади, Зарина шу йигитники. Бугун ўша камчилик битиши, Боймурод изҳори дил қилиб, қизнинг розилигини олиши керак!

Булоқ бошидаги арча тагида давра қуриб ўтирган қизлар отнинг пишқиришини эшитиб орқага ўгирилдилар. Боймурод отасидек алпқомат йигит, унинг ишқида ёнган қизлар кўп, лекин ҳеч бири орзусига етишолмаслигини билади. Йигит яна бир бор уларнинг кўзларини куйдирмоқчидек жийроннинг жиловини тортди. Асов от олд оёқларини кўтариб кишнади. Боймурод отни турган жойида бир-икки айлантирди-да, яна қизлар томонга қаради.

– Зарина, сени бир дақиқага мумкинми?!

Аллақачон юзлари қизариб улгурган қиз ноз ила ўрнидан турди ва йигитнинг ёнига келди. Сочлари қоп-қора, қошлари бир-бирига туташиб кетган, кўзлари қуралай, нафақат Бўриғорда, балки бутун юртда ҳам бундай сулув топилмайди. Унинг гунча лабларидан сўзлар тизилди:

– Нима дейсиз?..

– Сенда гапим бор. Нима гаплигини биласан... Олдиндан ўтай дедим, бир-икки кунда дадамлар боришади.

Зарина ерга қаради.

– Ҳали мендан сўрамасданоқ одам жўнатмоқчимисиз?

– Сўраганим шу-да, Зарин, мен шаҳарликларга ўхшаб оҳ-воҳ қилишни билмайман. Кўнглинг бўлмаса тикка айт. Гапим дангал, тескари ўгирилиб кетганим бўлсин.

Зарина ердан кўзларини узиб йигитнинг нигоҳига қадади. Уят, ҳаё, айёрлик ва яна бир қанча ҳислар жо бўлган бу қарашда ҳар қандай йигит қонини жунбишга келтирадиган ўзгача бир эркаланиш бор эди. Боймурод нишонни аниқ олганини сезди. У отдан сакраб тушиб, чўнтагини кавлади. Кўпкаридан топган пулларини йиғиб олган бежирим зиракни қизнинг қўлларига тутди.

– Зарин, қолгани тўйдан кейин.

Қиз совғани олдию қизлар кўрмадимикан, деган ҳадикда ортига қаради.

– Совчи борганда қайтарвормагин-а, – кулганича отига минди йигит.

Зарина жилмайиб жавоб берди:

– Ота-онам нима деса шу.

Завққа тўлган йигит отига қамчи босди. Жийрон ҳам чавандози ёрига етишаётганидан шодлангандек кишнаганича учиб кетди. Ҳаммаси битди, гап фақат расм-русумларда қолди. Боймуродга қиз бермайдиган, эшик қоқиб кирган Бойқобил полвонни ноумид қайтарадиган валломат бу қишлоқда бормикан?!

* * *

У жийронни емлаётганида ота-онаси қайтишди. Машқлари паст. Дарров сўроққа тутди. Онаси вазиятни юмшатиб гапирди:

– Ҳа энди қизи борнинг нози бор-да, ўғлим, «ҳа» деганингдан «ма» деб олдинга солиб беришмайди-ку. Ҳали дўхтирникига йўл қатнаб товоним тешилар.

Полвон чопонини ечиб қозикқа илди.

– Чувалатмай болага бор гапни айт! Рад қилишди. Гули дўхтир қизининг ўқиши битишини кутармиш. Битгандаям ўқиганга бериш ниятида эмиш. Ўқиганга шаҳар-а?! – аламдан бош чайқаб уйга кириб кетди отаси.

Онаси очилмаган тугунни ерга қўйиб ўзиям чўккалади.

– Қўй, болам, куйикма. Ўзим қайта бораман, ялинаман, ёлвораман, ўксимасанг бас.

Бу гапларни эшитган ота сапчиб чиқди.

– Мен бировни эланиб келин қилмайман. Ўзимизнинг амаки шундай қилса... Болам, ўзинг эс-хушли йигитсан. Қизнинг кўнглига ишонсанг отга ўнгар-да олиб кел, дўхтир билан кўп-карили тўйга мен тан. Локин қиз ҳам норизо бўлса тақдирга тан бер.

Боймуроднинг лаблари титради.

Заринанинг йўқолиб қолгани Бўриғорда бир зумда дув-дув гап бўлди. Азонда ўғлини кўпқарига жўнатган полвон бу гапни эшитиб муртидан кулиб қўйди. Кеч кирганда икки оқсоқолни олиб дўхтирникига кирди.

– Энди, амаки, кеча мен келмадим, сен қайтармадинг. Мен қайтсам ҳам ўғлим қайтмасди. У гапини ер қилмайдиган йигит.

Тўра дўхтир тутақди.

– Бу қанақа феодаллик?! Ўрта асрларда яшамаяпмиз-ку ахир.

Мингжигит оқсоқол соқолини тутамлаб гапга аралашди.

– Пеодал-меодалингни қўй, Тўра. Қуда бўлсанг Бойқобилдай билан бўларсан-да. Бу ота-бобомиздан қолган удум. Отанг ҳам онангни опқочиб келганда ўзим тўйда чўғ ташиганман. Қизингнинг ҳам кўнгли бордурки ўзи танлаб, қўшилиб кетибди. Бўлмаса полвон ҳам чирқиратиб олиб кетадиган номард эмас. Энди аразни қўй-да, маслаҳатга кир. Бой, тўйни қачонга мўлжаллайлик?

Дўхтир тақдирга тан бергандек ерга қараб пешанасини силади...

Боймурод эртасига эрталаб жийроннинг ёнида битта той еталаб келди.

– Мана бу солим, ота. Энг катта ютуқни ўзим олдим.

Бойқобил ўғлини кучди.

– Қандингни ур, ўғлим. Тойингни қўй, келин қани?!

Боймурод ҳайрон бўлди.

– Қанақа келин?!

Ўғлининг бу гапани уятга йўйган полвон кулиб жавоб қайтарди.

– Қанақа келин бўларди, ўзингнинг суйганинг, дўхтирнинг кизи-да. Қайга яшириб келдинг, кўрқма, мен ишни пишириб бўлдим.

– Нималар деяпсиз, ота?!

Полвон оғиз жуфтлаганида эшик тақиллади. Келган бола дўхтирнинг ўғли эди.

– Полвонбова, сизни отам чақиряпти, тез бораркансиз.

Эшикка йўналган Бойқобил ўғлига қаради.

– Уйга кириб дамингни ол, тушдан кейин келинни олиб келамиз, домлани ҳам айтиб келаман, никоҳлайди.

Кўзлари катта-катта бўлиб кетган Боймурод бир гап дегунича бўлмай полвон эшиқдан чиқиб кетди.

Дўхтир Бойқобилга ғазабини сочди:

– Эй, боланг одамми, ҳайвонми?! Урф-одат деб шунчаликка борадими?!

Полвоннинг қошлари уюлди.

– Нима гап, Тўра, салом йўк, алик йўк, юзга сачрайсан?!

– Нима гаплигини зўравон ўғлингдан сўра. Шу аҳволга ҳам соладими қиз болани, ҳаммаёғи моматалоқ бўлиб кетибди-ку. Бир аҳволда остонага ташлаб кетибди, онаси ўзимизнинг дўхтирхонага олиб боришни ор билиб шаҳарга олиб кетди.

Нима гаплигини тушунган полвон бош ирғаб қўйди.

– Ҳа-а, гап буёқда де. Ҳа энди, бола полвонлигига боргандир-да, қизингга жинам урмайди, аёлнинг жони қирқта, қамчидан иккита отим билан бир эшагим ўлди, янганг ўлмади-ку. Қўявер, ўраб-чирмаб олиб кетамиз.

Бойқобил келасолиб ўғлига ўшқирди:

– Сал орқа-олдинга қарасанг бўлмасмиди?! Дўхтирга еткизмасанг ҳам шу қиз сеники эди.

Боймурод овозини бир парда баландлатиб жавоб берди.

– Нималар деяпсиз, ота?! Қанақа қиз, қанақа келин?!

– Нега ўзингни билмасликка оляпсан, бўлди энди, Тўранинг кизи дўхтирга кўришиб, тўғри бизникига тушади. Домла никоҳни ўқийди. Тўйниям тезлатамиз. Опқочишни билган, буёғини силлиқлашням ўйлада.

– Ота, мен ҳеч кимни опқочганим йўқ. Қирқўрғонда кўпкарида эдим. Нима гап ўзи, Заринага нима қилибди?! Ким унга тегинибди?!

Ота ўғлининг бу гапларини ёшлиқдаги ҳовлиқишга йўйди.

– Энди бу гапларни қўй, мен икки қайта бориб келдим Тўраникига. Қизни тўғри уйга олиб келиш керак эди.

– Ота! Нима гаплигини айтинг, мен Заринани опқочганим йўқ! Унга нима қилибди?!

– Сен қилмасанг ким қилган бу ишни?! Қизни бир аҳволда остонасига ташлаб кетишибди-ку.

Боймурод сакраб туриб кетди. Наҳотки Заринани...

У чоғда чиқиб кетди. Эшикка қўл узатганида ўзи очилиб Нормат участкавой билан яна битта ёшроқ мелиса кириб келди.

– Э ана, полвоннинг ўзи! Қани, Боймурод, уйга кир, отангниям чақир.

– Кираверинглар, мен шошиб турибман, – ташқарига интилди Боймурод.

Нотаниш мелиса биллагидан чангаллади. Камарига боғланган тўппонча буйруқни таъкидлагандек силкиниб кетди.

– Қаршилиқ қилма, бола, ўзингга ёмон бўлади.

Ичкарига киришди. Қисқа салом-алиқдан кейин район мелисаси полвонга деди:

– Мен капитан Рустам Кабиrowман. Зарина Тўланованинг номусига тажовуз қилинган, тан жароҳати етказилган. Ўғлингиз Боймурод – асосий гумондор.

Полвон ҳар қанча зиддият бўлса қишлоқ чегарасидан чиқармай ҳал қиладиган Нормат участкавойга қараб жавоб берди:

– Ҳамма гапдан хабаринг бор-ку, Нормат. Зақунлашиб юрганинг нимаси?! Тўра билан иш битган. Қиз дўхтирдан чиқиб тўғри шу ерга келади.

Боймурод гапга аралашди.

– Нима деяписиз, ота, мен ҳеч кимга қўл теккизганим йўқ, қип-қизил тухмат бу!

Капитан захарли жилмайди.

– Тан олмайсанми? Бутун қишлоқ, ҳатто отанг ҳам бу ишингдан хабардор, ана, ўзи тўй бошлаб ўтирибди. Нормат акадан домангир бўлманглар, бизга дўхтирлар хабар беришган. Ишни чўзмоқчимисан, гап йўқ. Керак бўлса дело очиб, тергов ўтказаман, экспертиза қилдираман. Бўйнингга қўйганимдан кейин минг таввалло қилмагин, қизга ўн марта уйланмагин ортга қайтиш йўқ, бола. Оббориб тикаман, панжара ортида бунақа иш қилиб тушган сендақа полвонларни роса эъзозлашади.

Полвон ўрнидан туриб кетди.

– Бас! Нормат, ўзинг тушунтир, бола ёшлик қилган. Шу ҳафтада тўйни ўтказаман.

– Ота, менга бировнинг сарқити керакмас!

– Ўчир овозингни! Ўзинг пиширган ошни ўзинг ейсан. Менинг уруғимдан бунақа иш қилган деган ном олиб турмага тушадиган аблаҳ чиқмаган. Яна бир марта финг десанг қамоққа ҳам еткизмай ўзим тиккалай сўяман.

Отанинг гапи икки бўлмаган.

Боймурод бошини эгди. Мелиса уни қисқа сўроқ қилган бўлиб уч-тўртта қоғозга қўл қўйдириб олди. Иш битиши учун Нормат участкавой полвоннинг имоси билан кўрадаги катта қўчқорни капитан Кабиловнинг машинасига солди ва уни кузатиб, қайтиб кирди.

– Бола-да, полвон, кўрқиб қолгандир, кўп уришмай буёғини тезлайвер, мен бориб Тўра билан қизини тинчитай, улардан ҳеч кимдан даъвомиз йўқ деган қоғоз керак бўлади.

– Нормат! Бу гаплар шу ерда қолсин.

Тўй ҳам бошланди. Бу гаплардан бехабар қишлоқ аҳли қоғоғини солиб ўтирган Боймуродга эътибор ҳам бермай ўйнаб кулишди. Полвон гапида туриб, кўпқари ҳам қилиб берди. Лекин юракдаги тугун ёзилмади. Ўғлининг гапларини эслайверди. «Сиз учун рози бўляпман, ота, лекин мен бу ишни қилганим йўқ, тагига етмай қўймайман», – деган эди тўйдан олдин Боймурод.

Боймуроднинг кўнглига қил ҳам сизмайди. У тезроқ тўй тугагини кутяпти. Фақат бу кутиш висол онларини эмас, чи-

милдиққа кирганларида, Зарина билан ёлғиз қолганларида ўша ишнинг тагига етиш учун. Шу пайтгача сўроқларига йиғидан ўзга жавоб бўлмади. Энди Зарина унинг хотини, яхшилаб сўрайди, аниқламай қўймайди.

Исириқ тутатиб, ойнага қаратган янгалар чиқиб кетишди. Бугун улар даҳлизда ётишмайди, ҳожат йўқ...

Боймурод қўллари билан келиннинг тиллақоши аралаш юзини чангаллаб ўзига қаратди.

– Айт дейман, ким қилди бу ишни?

Зарина йиғлаганича ёшли кўзларини юмиб олди.

– Мен сиз деб ўйлаб қаршилиқ қилмагандим. Бирданига оғзимни юмиб кўзимни боғлашди. Хушимни йўқотдим... Сиз бўлмасангиз ким ахир, нега бунча сўрайверасиз, бунча азоблайсиз?! Нега бўлмаса уйландингиз менга?! Улар бўлсам ўлиб бўлдим-ку.

У Заринани қўйиб юбориб бошини чангаллади, ерга ўтириб қолди. Нима бўлгандаям Зарина энди унинг жуфти ҳалоли...

* * *

Орадан етти ой ўтди. Сир-сирлигича қолди. Боймуроднинг юрагини сиқиб турган тугун ёзилмади. Зарина бу орада ўқишини тугатиб диплом олиб келди. Амбулаторияда, ота-онасининг ёнида ишлай бошлади. Унинг қорни катталашиб, юзларига аллақандай тошмалар тошиб хунук бўлиб кетган эди. Янаги ойдан уйда ўтириши керак, кўзи ёрийди.

Бола туғилишини ўйлаган Боймуроднинг юраги ўртайди. Бола кимникилиги ҳам Заринани бу аҳволга солган инсон кимлиги каби мавҳум. Боймурод минг куйинмасин тақдирга тан берган. Битта хато уни баттар қийнайди. Йигитлик қони жўш урганида ўзини жиловлаганида, уч-тўрт ой хотинига яқинлашмаганида аниқлик бўлармиди?!.

Лекин ўтган ишга салавот, ортга қайтиб бўлмайди. Энди бу дард умрининг охиригача унга ҳамроҳ бўлар...

Зарина инқиллаб ўтириб қолди. Дарров онасига хабар беришди. Гули дўхтир келиб қизини кўрди. Ҳали вақти эрталиги, бола тушиш хавфи борлиги учун ўзларининг амбулаторияларига эмас, шаҳарга олиб кетишди. Юракда минг бир ҳаяжон билан Боймурод ҳам уларга эргашди. Ичкарига олиб кириша-

ётганида Зарина бир лаҳза эри билан ёлғиз қолди. У титроқ бармоқлари билан Боймуроднинг қўлини сиқди.

– Мени кечиринг, умримни сизга бағишлаганман, боламиз туғилса ҳаммаси эсдан чиқар...

Уни олиб кириб кетишди. Тун чўкканда врачлар югуриб қолишди. Қайнонаси ҳам ичкарида, ташқарида қолган Боймурод нима гаплигини билолмади.

Бир соатлар чамаси вақт ўтиб қайнонаси кўзида ёш билан чиқиб келди.

– Бола пешонамизга сиғмади, ўғил экан, вақти етмагани учун ўлик туғилди, – дея хўнграб йиғлаб юборди.

Тамом. Бола сирларни ҳам ўзи билан олиб кетди. Боймуроднинг қалбини шайтон қитиқлади. «Бир ҳисобда шуниси ҳам дуруст, насаби номаълум бола рихлатга кетди, тақдирга тан, эндигиси аниқ ўзимдан бўлади», – ўйлади у. Бемаза хаёлларидан ўзи ҳам титраб кетди. Нақадар пасткашлик...

– Бола қаерда?!

Ғули дўхтир изиллаб жавоб берди.

– Уликхонада... Қўй, болам, кириб юрма, хур кетди бечора...

Ялтироқ стол устида юзи ёпилган гўдак бир бурда бўлиб ётарди. Латтани очиб қаради. Бу дунёнинг савоб-гуноҳидан бебахра кетган қип-қизил эт... Болани кўрдию шу кунгача ўзини қийнаб келган савол ҳам ортга сурилгандек бўлди. Гўдакнинг гуноҳи нима эди?! Балки Боймуроднинг Заринани қийнайвергани оқибатидир бу, хотинини қистовга олмаганида боласи соғ туғилармиди?..

Муздек юзларини силади. Уралган латта очилиб кетиб, боланинг қулоқлари кўринди. Боймуроднинг пешонасига катта харсанг урилгандек бўлди. Бу тасодиф эмас, бу тақдирнинг зарбаси, аёвсиз зарбаси. Боланинг чап қулоғининг бир чети бурчак шаклида кертилган. Бир авлодга хос бу белги Боймуродга таниш...

У қишлоққа қандай етиб борди, билмайди. Ўсар сариқни қандай топди, билмайди. Билгани етиб боргунича Ўсарни хаёлан минг бор ўлдирди. Бўғди, Қизилқоядаги жардан ташлади, пичоқлади... Ўсар бир синф юқорида ўқиган. У билан бобоси-

нинг қулоғи шунақа, чўпонга топшириладиган қўйга эн солин-гандек кертилган. Болалар «қайси чўпондан қочиб келдинг?» – деб масхара қилишар, изза бўлган Ўсарнинг сап-сарик бет-лари аламдан қизариб кетарди. Боймурод буларни боланинг қулоғини кўрган онидаяк бир лаҳза ичида ёдидан ўтказиб бўл-ган.

Боймурод Ўсарни судраб чиқди-ю бўйнига пичоқ тиради. Ўсар ҳам шу онларни кутиб юргандек «нега унақа қиялпсан?» демади, қаршилиқ кўрсатмади. Фақат ўткир тиг бўйнига қадал-ганда хириллаб гапирди:

– Тўхта, Мурод, пичоқ тортиш қочмайди. Мени ўлдирсанг ҳақиқатни билолмайсан.

Боймурод ғазабдан қалтираб кетди.

– Аблах, билмайди деб ўйлабмидинг, ўрага сичқон тушди гулдир-гупми?! Ўлдираман, минг жонингдан бири ҳам омон қолмайди.

– Бир бошга бир ўлим, Мурод. Қачондир келишингни билар-дим. Лекин Заринанинг сирини билолмадим. Мендан олдин от сурган ҳам бор, балога мен қоляпман.

Боймурод унинг жағига мушт туширди.

– Тухмат қилиб, айбингни ёпмоқчимисан, болани кўрдим, қулоғи айтиб турибди, шу ишни қилган ҳажиқиз сенсан!

Ўсар қон туфлади.

– Айбимни тан оламан, лекин нима сабабдан шу ишни қил-ганимни билмайсан. Гапимни эшит, ишониш-ишонмаслик ихти-ёрингда, ундан кейин ўлдирасанми, қўйиб юборсанми, ихтиё-р сенда. Финг десам Каломулло урсин!

Боймурод унинг ёқасини бўшатди. Ўсар қон оқётган лаби-ни артиб гапини бошлади:

– Зарина ўқишдан қайтаётганида кўришиб қолдик. Қиш-локқача гаплашиб келдик. Тан оламан, бу қиз менга ҳам ёқар-ди, лекин ишон, сендан ўтиб бирор нима дейиш ниятида бўл-маганман. Гапларидан менга майли бордек туюлди. Кейинги кўришганимизда ўзи учрашувга таклиф қилди. Қайси йигит бу таклифга йўқ дейди?! Гаштакда озгина ичган эдим, чиқди-му эшиги тагига бориб хуштак чалдим. Чиқди. Арчазорга қар-аб кетдик. Бирорта ҳаракатимга қаршилиқ қилмади, мен ҳам ўзимни тиймадим. Лекин минг маст бўлсам ҳам аниқ эслайман

– Зарина мендан олдин ҳам ким биландир бўлгани аниқ! Иш битгач, опқочилган қизлардек йиғлай бошлади, одам қўйинг деб талаб қилди. Бу тухмат эканлиги, мен биринчи эмаслигимни айтганимда мушукдек юзимга сапчиди. Ҳазабланиб уни ура бошладим. Тинчиб қолди. Эшигининг олдига ташлаб кетдим. Юрак ҳовучлаб нима бўлишини кутдим. Билсам, бу бир ўйин бўлган экан, худди шу куни сен уни олиб қочишни мўлжаллаган экансан. Ҳеч ким бу гаплардан хабар топмади. Сен ҳам ичингга ютдинг. Боланинг отаси мен бўлишим мумкин, лекин ягона гуноҳкор мен эмасман, хотининг сендан бир сирини яширган. Мен Заринага иш очилиб кетганда айбдор сифатида тутиб бериш учун керак бўлганимни англадим. Ишониш-ишонмаслик ўзингга ҳавола.

Боймурод унинг кўзларига қаради. Ўлим хавфини аниқ кўрган кўзлар алдамаётгандек эди.

– Гапларинг исботланса Заринани, исботланмаса иккингни ҳам тилиб ташлайман. Олдимга туш, сенларни ўша ёқда юзма-юз қиламан. Бўриғорда гап айланмасин.

Ўсар бир сўз демай унга эргашди.

У Зарина ётган хона эшигига етганида ичкаридан хотинининг овози эшитилди.

– Сизнинг шу атрофда ишлаётганингизни билгандим, шу ерга олиб келишларини сўрадим.

Эркак кишининг овози эшитилди.

– Мен ҳам сенинг шу ердалигингни эшитиб кўришга келдим. Эринг ҳеч нарсани сезмадимми?!

– Билмади шекилли, лекин ким мени бу қўйга солганини сўрайвериб қон қилиб юборди. Яхшики онам иккалангизнинг режангиз иш бериб, ёпиғлик қозон ёпиклигича қолди. Ҳозир эрим тақдирга тан берган. Бола нобуд бўлганига куйикиб юрибди. Мен эса кўзим ёримасиданоқ бу боладан умидимни узиб бўлгандим. Лекин... Лекин сиз билан танишган, кўнгил қўйган кунимни эсласам ҳали-ҳали ҳаяжонланаман...

– Ўзинг айтгандек, мен сенга қишлоғининг энг олд йигитини жиловлаб берганман. Олдинга келганим боиси шуки, энди эҳтиёт бўлишимиз керак. Лекин, қўрқма, эринг қулоғини

ҳам қимирлатолмайди. Бола ҳам нобуд бўлди. Энди аниқ ҳеч нарсани исбот қилолмайди. Агар сал ўзидан кетса, сенга зуғум ўтказса ўзига қийин бўлади. Шаҳарга тушганингда йўқлаб тургин. Мен кетдим.

Боймурад пичоғини сермаб ичкарига отилди. Ўринда ётган Зарина пичоқдан ҳам кўра эрининг бор гапни эшитганидан даҳшатга тушиб чинқириб юборди. Боймурад адашмаган, овоз эгаси ҳақиқатдан ҳам ўша эди. Елкасига оқ халатни омонат илиб олган хушбичим эркак Боймурад етиб келишига бир қаддам қолганда тўппонча чиқариб ўқ узди. Боймурад шилқиллаб йиқилди, унинг қўллари Зарина ёпиниб ётган чойшабни чангаллаб турди ва секин қўйиб юборди.

Кўп йиллик машқлар бекорга кетмаган, капитан Кабилов ўзини ҳимоя қилишни яхши ўрганган эди...

УСТОМОН ДЕТЕКТИВ

Бу қиссадаги қаҳрамонларнинг барчаси
тўқима образлар. Исмлар ва воқеалардаги
ўхшашликлар эса тасодифдан ўзга нарса эмас.

Икки йил Германияда, уч йил Америкада ҳам ўқиб, ҳам ишлаб қайтиб келган Шерзод энди орттирган тажрибаси ва топган маблағини бирор тижоратни йўлга қўйиш учун ишла-тиш устида бош қотира бошлади. Лекин шунча ўйлади ҳамки хориждаги кўрган-билганларининг бирортаси янгилик эмас экан. Ўтган йиллар давомида кўпчилик тадбиркор бўлиб кетган, йўқни йўндиришга ўрганиб олганди. Фоя кутилмаганда туғилди. Россия каналларидан бирини кўриб ўтирганида, оилавий хиёнатларни аниқлайдиган ва эр-хотиннинг барча сирларини очиб ташлайдиганлар ҳақидаги туркум кўрсатувларни томоша қилди ва дарҳол бир қарорга келди: Хусусий детектив йўналишига ўхшаш ташкилот очади!

* * *

Шаҳар марказидаги бинодан ихчамгина бир хонани ижарага олди ва яхшилаб таъмирлатди. Деворни энг машҳур детективлар, киноқаҳрамонлар, табиат манзаралари тасвирланган суратлар билан безатди. Фаолиятга сирли тус бериш учун

хонага махсус кодли эшик, энг сўнги русумдаги сейф ўрнатди, узоқдан ҳам жуда аниқ суратга оладиган фотоаппарат, митти камера, овоз узатувчи мосламалар сотиб олди. Интернетдан, турли кутубхоналардан хусусий детективларга оид маълумотларни синчиклаб ўрганиб чиқди. Олган билимлари, хорихда орттирган тажрибаси ишни бошлаш учун етарли, деган қарорга келди ва хусусий детективлик расман ман этилгани боис, зарур ҳужжатларни «Посбонлик хизмати» дея расмийлаштирди. Оммабоп газеталарга ва интернетга «Эркак ва аёл хиёлати! Фош қиламан ва барҳам бераман!» деган эълон берди ва буюртмага асосан келтирилган ҳашаматли креслосига ўтирганича, оёғини стол устига чиқариб телефонга кулоқ солиб кута бошлади.

Лекин у олиб кирган янгилик ҳеч кимни қизиқтирмади шеклли, ҳадеганда кўнғироқ бўлавермади. Иш бошлаганининг иккинчи куни зерикиб ўтирганида телефон овози янгради:

– Сиз бошқа хотинга кетиб қолган эркакларни қайтарасизми? – сўради шанғи овоздаги аёл.

– Йўқ, биз оиласини ташлаб кетган эркакларни қайтара олмаймиз, лекин эрингиз хиёлат қилаётганига шубҳа қилсангиз, бунга аниқлик киритишимиз мумкин, – деди Шерзод овозига иложи борича расмий тус бериб

– Аниқлик киритишингизга бало борми, эримнинг бошқа хотини борлигини беш бармоғимдек биламан. Уйинг куйгур, аввал ўзимнинг дугонам эди, кўзингни қарға чўқигур пинжимга кириб, эримни илиб кетди. Ҳар куни кўлтиклашиб юрганини кўраман. Барҳам бераман, деганингга телефон қилгандим, қайтариш кўлингдан келмаса нима қиласан ваҳима қилиб, э ўргилдим сендақа валломатдан, – “сиз”ни “сен”га улаб кетган аёл шанғилганича гўшакни кўйиб кўйди.

Шерзод бир муддат карахт бўлиб турди.

Эшик кўнғироғи майин куй таратди. Башанг кийинган чиройли қиз турарди.

– Йигитимнинг бошқа қиз билан кинога тушганини кўришибди, ўзи тан олмаяпти. Шуни аниқлаб берсангиз, – стулга жойлашиб ўтирганидан кейин мақсадга кўчди қиз.

– Турмуш қурганмисизлар?

– Йўқ, лекин менга совчи жўнатмоқчи, – жавоб берди қиз сумкачасининг боғичини ўйнаганича.

– Қандоқ бўларкан, у ҳали ҳеч бир жавобгарлиги бўлмаган бўйдоқ йигит...

– Сиз бошқаси билан юриш-юрмаслигини аниқлаб беринг, у ёғи менинг ишим.

Шерзод бу ҳам кетиб қолишидан кўрқиб шоша-пиша деди:

– Хўп! Бажарамиз.

– Қанча бўлади?

Шерзод худди ҳар куни шунинг орқасидан катта-катта пул топиб юрган одамдек калькуляторни тиқиллатиб, ўзича рақамларни тера бошлади.

– Таак... Бир кунлик кузатиб юришимиз ҳаққи эллик минг, суратга олиш, видео харажатлари... махсус иш очиш... Кузатув ўртача тўрт кун давом этиши ҳисобга олинса... Хуллас, ҳаммаси бўлиб уч юз минг бўлади, кўшимча харажатлар чиқиб қолса алоҳида ҳақ тўлайсиз!

– Уч юз минг! Вой-вой-вой! Бопладингизу, – қиз шарақлаб кулиб сумкасини қўлига олди ва ўрнидан турди. Шошиб тураётганида телефони стол тагидаги гиламга «тўп» этиб тушди. Энгашиб олган қиз, юзидаги истехзони яширмай гапини яқунлади: – Сиз сўраган уч юз мингнинг ўттиз мингини йигитимга берсам, ўзи булбулигўё бўлиб сайраб беради.

Қиз Шерзоднинг изоҳини ҳам кутмай шарт туриб чиқиб кетди.

Яна омадсизлик. Бу иши бирор кишига керакмикан ўзи?!

Бу саволга жавоб мутлақо кутилмаганда, ғоясидан кўнгли совиб, умидсизлик тўрларига тобора ўралиб бораётган вақтда топилди. Бу кўнғироқни ҳам навбатдаги қизикувчиларга тегишли, деб ўйлаганди. Лекин учрашув тайинлаган аёл келишилган соатда, роппа-роса 11:00 да хонасига кириб келди. Қўлидаги калитга қараганда хориж машинасини минади, либослари шаҳарнинг энг қимматбаҳо дўконини тарк этиб бу аёлнинг эгиндан кўним топган, ўрта ёшларда бўлса ҳам гўзалликка йиллар таъсирини ўтказа олмаган...

– Исмиб Гулноза. Хўжайиним иккимиз ташкил қилган фирмани бошқараман. Фирмамиз нима билан шуғулланишининг аҳамияти йўқ. Сизнинг олдингизга етаклаб келган нарса хўжайинимга нисбатан пайдо бўлган шубҳа бўлди. Балки адашаётгандирман, лекин негадир хўжайинимнинг юриш-туриши ўзгаргандек...

– Хўжайиним деганингиз...

– Эрим-да! Хўжайин дейишга ўрганиб қолганман.

– Тушунарли. Гумонингизга сабаб бўлаётган аёлни таний-сизми?

– Ҳа, у ҳам бегона эмас. Янги ҳамкорларимиздан бири. Агар гумонларим тасдиғини топса, нафақат муносабатларимизга, балки тижоратимизга ҳам салбий таъсир кўрсатиши аниқ. Мана ўша аёлнинг сурати, иккинчиси эса эрим.

Аёл стол устига иккита сурат қўйди. Чиройли бўйинбоғ тақиб олган, сочларига оқ оралаган, нигоҳларидан ниҳоятда қатъиятли инсонлиги сезилиб турган эркакка Шерзод диққат билан қаради. Иккинчи суратдаги аёл жуда гўзал эди. Малла сочлари остидан боқиб турган кўзларида кишини сеҳрлайдиган нимадир оқиб келарди, гўё.

Бу учрашув ўзи олиб келган янги соҳанинг дастлабки иши, халоскори бўлишини сезган Шерзод озгина ҳаяжонланиб ҳам қолди.

– Мақсадингиз эрингизнинг хиёнатини аниқлаб, у билан шубҳангиз тасдиқланган жойда муносабатларингизга ойдинлик киритишми ёки фақат гумонингизни тасдиқлашми?

– Мен иккаласини ушлаб олиб жанжал кўтариш ниятида эмасман, фақат аниқлаб олсам бўлгани. У ёғи бир гап бўлар...

– Яхши. Ҳақни олдиндан тўлайсиз. Натижа қандай бўлишидан қатъи назар пулингиз қайтарилмайди. Телефон орқали эрингизнинг ҳаракатланиш пунктларини айтиб турасиз.

– Хизматингиз ҳаққи қанча бўлади?

Шерзод калькуляторни олиб ҳисоблай бошлади. Бугун у ниҳоят дастлабки даромадни қайд этиши лозим. Аслида бу ҳисоблашларнинг аниқ мезонлари ишлаб чиқилмаган, балки у ҳавас қилган хорижлик детективларда аниқ тартиб жорий қилингандир, лекин унинг ишида ҳаммаси нисбий. Ҳаммаси мижознинг имкониятлари ва хоҳишига боғлиқ. Бу опани ҳалиги талаба қиз билан қиёслаб бўлмайди, ҳар қалай.

– Эрингиз банд одамлиги, ўзи хоҳлаганда ҳам бундай ҳаракатларга имкон тополмаслигини ҳисобга олиб, кузатув ва далил тўплаш учун камида ўн кун вақт керак бўлади. Иш муддатидан олдин битса ва керакли далиллар олдинроқ тўпланса, қолган муддат қўшимча кузатувларга ҳамда қайта тасдиқдан ўтказишга сарфланади. Хизмат ҳаққим икки миллион бўлади.

Қўшимча харажатлар туғилса, масалан, эрингиз узоқ сафарга чиқиши лозим бўлса ва бу сафардаги ҳаракатлар ҳам шубҳа остига олинса, бунинг учун алоҳида ҳақ тўлайсиз.

– Розиман, – аёл сумкасини коврида ва нозик бармоқлари билан шиқирлатиб пул санади. Кейин стол устига бешта юзталик доллар ташлади. – Ортиқ-камига сиз ҳам рози бўлинг.

* * *

Шерзоднинг «Матиз»и кузатувдаги хонимнинг «Спарк» автомобилини йигирма дақиқача таъқиб қилиб юрди. Икки томонда ҳам кузатилган фаол ҳаракатлар, бугун қандайдир манتيқий яқун мўлжалланаётганидан далолат берарди. Тижоратчи акамиз бугун атайлаб шаҳарнинг машҳур заргарлик дўконига кириб, қандайдир тилла буюм харид қилди. Дўкон нисбатан кичиклиги учун Шерзод унинг ортидан киришга ботинмай, ойна ортидан туриб суратга олди. Суратлар бир оз хира, тумандагидек кўринса-да, тақинчоқ ушлаб турган, дўкончига пул узатаётган эркакни таниб олиш қийин эмасди.

Хоним шундоқ ҳам сулув бўлса-да, икки соатдан ортиқ гўзаллик салонида ўтириб, бу ошиёндаги барча гўзалликни ҳеч кимга қолдирмай олиб чиқди, гўё. Кейин ҳар икки кузатилгучилар мухташам рестораннинг алоҳида хонасида учрашишди. Уларнинг ёнидаги хонани банд қилган Шерзод ҳеч кимга билдирмай эшик тирқишига митти микрофон ўрнатди ва ўзини худди мусиқа эшитаётгандек тутиб бамайлихотир емак ея бошлади. Узатилаётган овозлардаги ҳар бир жумла Шерзоднинг ишдаги ривожидеб аташ мумкин.

– Кўринмай кетдингиз, Анвар Саломович ё келинойим рухсат бермаяптиларми? – сўзлар ортидан, худди сувнинг шилдирашига ўхшаш енгил кулги эшитилди.

– Ишлар кўпайиб кетди, Жасмин. Биласиз-ку, вақт тез ўтади, ана-мана дегунча охирги учрашувимизга ҳам ўн кун ўтиб кетибди. Лекин бу ўн кун, фақат сизнинг ҳусни-жамолингизга муносиб совға қидиришга кетди, – ёзилиб кулди Шерзоднинг “мижози”. – Ишонаманки, мана бу арзимас буюм қаршимдаги гўзалликка путур етказа олмайди.

– Вой бў-ў. Бунчалар бежирим бўлмаса, ҳали ҳеч ким менга бу қадар чиройли узук совға қилмаганди. Миннатдорман,

– овозларга қараганда Жасмин хоним ўрнидан турди ва енгил бўса олди.

Ресторанда икки соатдан ортиқ давом этган учрашув жараёни, шаҳар марказидаги кўпқаватли уйлардан бирига кўчди. Шерзод ресторандан чиқаётганларида Анвар Саломовичнинг костюмига усталик билан ўрнатиб қўйган микрофон машинада ҳам, хонадон ичкарасида ҳам ўз вазифасини аъло даражада бажарди. Лекин хонадон биринчи қаватда бўлса-да, зич ёпилган пардалар ортидаги “ширин суҳбат”нинг суратларини олишнинг иложи бўлмади. Лекин тўплаб улгурган маълумотлари, Гулноза опанинг барча гумонлари ўз тасдиғини топиши учун етарли эди. Шерзод машинасига ўтириб, фотосалонга йўл олди ва ўзи ишлаган суратларни чиқарди. Йигирма еттита суратнинг ўн учтасида эркак ва аёлнинг ўзгача муносабатда эканлигини яққол ифодаловчи тасвирлар жойланганди. Шерзод суратлар ва аудиоёзувларни битта папкага солди ва қўйнига тикди.

Уйига қайтаётганида тун ярмидан оққанди. Рулни иккинчи даражали йўлга бурди. Пиёдалар йўлагидан югуриб чиққан йигитни кўриб тормозни кескин босди. Машина чийиллаб тўхтади. Гарчи машина тегмаган бўлса-да, югуриб ўтаётган йигит хаяжоннинг зўридан йиқилиб тушганди. Шерзод шоша-пиша тушиб уни ўрнидан турғазди. Чироқ нурида унинг юзига тикилди. 19-20 ёшлардаги йигит жуда оқариб кетганди. У узр сўрай-сўрай, уст-бошини қоқиб йўл четига чиқиб ўтирди. Шерзод йигит ўзига келгунича ёнида бўлди.

Бир оз ўзига келган йигит ҳеч нарса бўлмаганини қайта-қайта айтиб, хайрлашди ва ўз йўлига равона бўлди. Унинг соғ-саломатлигидан хотиржам бўлган Шерзод ҳам машинасига ўтириб уйи томон йўл олди.

* * *

Эртасига эрталаб у офисига борди. Хонасига кириши билан биринчи мижозининг ҳамма шубҳаларини тасдиқловчи далиллар тўпланган папкани очди. Барча суратлар ва аудио-видеоёзувларни тартиб билан териб чиқди ва хулосани тўлдириб, Гулноза опага қўнғироқ қилишга чоғланди. Иш беш кунга қолмай битди, мижоз хурсанд бўлса керак. Лекин аёл турмуш ўртоғининг хиёнатини қандай қабул қиларкин? Бунинг аҳамияти

йўқ, Шерзод ўзига юклатилган вазифани виждонан бажарди, пулини ҳалоллаб оляпти.

Телефон гўшагини кўтарган чоғда эшик очилди. Шерзод гўшакни ушлаганича қотиб қолди. Эшиқдан кириб келган одам Шерзоднинг биринчи «мижози» Анвар Саломович эди. Унинг қатъият билан боқиб турган кўзларида «Кутмагандинг-а?» деган истехзоли савол мужассам бўлганди.

Ҳаяжонини босишга уринаётган Шерзод гўшакни қўйиб ўрnidан турди.

– Келинг, хизмат?

– Келдик, уагинам, келдик. Кичик бошимизни катта остоналарига уриб, илтижо билан келдик, – кўзларини тешиб юборгудек қилиб қадаб жавоб берди Анвар Саломович.

– Қандай ёрдам беришим мумкин?

– Шерзодмиди исминг? Сенлаганимга хафа бўлмайсан, ўзимдан кичикларнинг ҳаммасига сенлаб мурожаат қиламан. Қўл остимда ишлайдиган уч юз етмишта укаларим буни яхши билишади ва хафа бўлишмайди. Нимага келганимни иккимиз ҳам жуда яхши биламиз. Шунинг учун ёш болага ўхшаб бекинмачоқ ўйнамайлик-да, мақсадга ўтақолайлик.

– Жуда яхши бўларди. Хўш, нима истайсиз мendan?

Анвар Саломович «Қанақа гап укмас тўнкасан?» дегандек бир муддат тикилиб турди. Кейин овозига янада салобат аралаштириб деди:

– Менга оиламнинг тинчлиги керак. Сен шу тинчимга раҳна солмоқчисан. Мен дангал одамман. Столинг устидаги папканинг нархини айт!

Шерзод гапни айлантиришнинг фойдаси йўқлигини англади ва иложи борича босиқлик билан жавоб берди.

– Бу папканинг ҳақи тўлаб қўйилган. Энди эгасига етиб борса бўлгани.

Анвар Саломович чўнтагини ковледи ва бир боғлам долларни стол устига ташлади.

– Олган беш юзинг ўн марта кўпайди. Рози бўл, ука!

Шерзод пулга қарамай жавоб берди:

– Ака, айтдим-ку, бунинг иложи йўқ.

– Демак, жуда ҳалол ва бир сўзли йигитсан. Пулдан кўра обрўйингни, янги очган ишингнинг келажagini ўйлайсан...

Тушунарли. Энди менга айт-чи, мана шу папка хотинимга етиб боради, у мен билан аразлашади. Бирор ҳафта гаплашмай юради. Ўртага совуқчилик тушса-да, оилам бузилиб кетмайди, деб умид қиламан. Чунки хотиним ақлли аёл. Хўш, ўртамиздан ола мушук ўтказишнинг сенга нима нафи бор?

– Бу саволни сиз менга эмас, ўзингизга беринг. Оилангизни шунчалик авайлар экансиз, нега бунақа йўлга юрдингиз?!

– Уйланганмисан?

– Йўқ.

– Тушунарли... Русларда шунақа латифа бор: Бир эрақдан «Хотинингга хиёнат қиласанми? деб сўрашса, бошқа кимга ҳам хиёнат қиламан?!» – деб жавоб қайтарган экан. Демак, сенинг хиёнат қиладиган одамнинг йўқ...

– Ҳаммани ўзингизга ўхшатманг!

– Ҳа-а... Ўттиз ёшимгача мен ҳам шундай ўт-олов эдим. Дунёда ҳақиқат ўрнатишни орзу қилгандим. Қирқ беш ёшимда, орзумдаги ҳамма нарсага эришганимда, ана шу ҳақиқат мени сенинг ёнингга етаклаб келиб турибди. Менга айт-чи, шу папкангни хотинимга кўрсатсанг, у хурсанд бўлади, деб ўйлайсанми?

– Бунинг менга аҳамияти йўқ, мен ўз вазифамни бажаряпман.

– Ўз вазифангни эмас, ўзинг ўйлаб топган вазифани! Сен телевизорда томоша қилган, чет элларда кўриб келган нарсаларинг ўша ёқларга муносиб. Бизда ҳаммаси бошқача, бутунлай бошқача!

– Илтимос, менга ақл ўргатманг!

– Янги иш бошладинг, бу ишингнинг келажагини ўйлаяпсанми?

– Ҳаммасини вақт кўрсатади.

– Хоҳласанг иккимиз келишиб оламиз. Шаҳарнинг манаман деган юзта бойидан саксонтасини жуда яхши биламан. Шу саксонтадан ўттизтаси менинг яқин дўстларим бўлишса, қолган элликтасининг тақдири мен учун аҳамиятсиз. Ўша элликтадан қирқтаси роса сенбоп мижозлар. Агар рози бўлсанг, ҳаммасининг сирларини бирма-бир оча оласан. Пулга кўмилиб кетасан.

Шерзод ўйлиниб қолди.

Бу одамнинг гапларига қараганда у бугун Шерзодни бир

ёқлик қилса қиладики, папкани олиб кетмаса қўймайди. Ундан кўра секинлик билан диктофонни ёқиш керак. Гапларини тасмага тушириш, унга қарши далилларни кўпайтириш ва келажакда ҳимоя бўладиган гапларни ёзиб олиш, кейин номига бўлса-да, папкани топшириш лозим. Суратларнинг негativi ва ёзувлар нухаси компьютерда бор. У секинлик билан шимининг камарига тақилган диктофон тугмасини босиб қўйди.

– Анвар ака, биринчи ишимданоқ фирромлик қилолмайман. Одамларнинг менга нисбатан ишончи сўнади. Қолаверса, Гулноза опанинг ёнида ноқулай...

– Хўш, ўша фирромликни биринчи ишингда эмас, иккинчи ишингда қилсанг, нима ўзгаради? Укагинам, берганимга розиман, опангдан олганинг ҳам ҳалолнинг бўлсин. Ишингни кўнгилдагидек бажарганингни исботлайдиган далилларни ўзим бераман. Мана, айнан сен кузатган саналарда ўртоқларим билан ресторанда ўтирганим пайтидаги суратлар, керак бўлса видеоёзувларни ҳам етказаман. Менга ишон, опачанг ҳам шубҳаси ўз тасдиғини топмаслиғини чин дилдан истайди. Қолаверса, гапим гап, бойваччаларни битта-битта кўрсатавераман, сен эса маза қилиб шилаверасан. Мен сенинг биринчи емишинг бўлишга ўз ихтиёрим билан рози бўляпман. Пулни олу, папкани узат!

Шерзод пулга тегмасдан стол устидаги папкани Анвар Саломович томон узатди. Анвар Саломович папкани очиб суратларга бирма-бир қараб чиқди.

– Ҳа-а, анчагина уста бўлиб қолибсан. Бу ҳунаринг ҳали иккимизга анча иш бериши мумкин.

– Мен шартингизга рози бўлдим. Энди бир саволимга жавоб берсангиз. Мен тўғримда қандай билдингиз?

– Буни вақти келиб билиб оласан. Мана бу менинг ташриф қоғозим. Сен ўзингникини менга бер, энди ака-ука, ҳамкорлармиз ахир. Бугун ҳаётингдаги энг тўғри қарорни қабул қилганинга ҳали ўзинг ҳам амин бўласан.

Папкани қўлига олган Анвар Саломович дераза ёнига борди ва еттинчи қаватдан фақат томлари кўриниб турган машиналарга ишора қилди.

– Оқ «Матиз» сеники-а?

– Ҳа, меники.

– Бир оздан кейин ғаладонига бир қараб кўярсан. Майли, мен кетдим, яқинда учрашамиз.

Анвар Саломович чиқиб кетиши билан Шерзод пулни санаб чўнтагига солди ва шоша-пиша компьютерни очиб, кечаги сурат ва видеоёзувларни алоҳида файлга жойлади ҳамда унга пароль ўрнатди. Кейин эшикни қулфлаб, пастга тушди. Машинани пулт билан очиб, ғаладонни тутқичидан кўтарди. Ғаладон ичидаги бир талай қоғозларни олиб титкилади. Қоғозлар орасидан оқ кукун солинган учта кичкина елим пакетчалар тўкилиб тушди. Уларни қўлига олган Шерзод титраб кетди: героин!

Уни совуқ тер босиб кетди. Сониянинг юздан биричалик муддатда хаёлидан шу ишга киришганидан бошлаб, кеча йўлига югуриб чиққан йигит, Анвар Саломовичнинг ўқдай нигоҳи югургилаб ўтиб кетди. Шоша-пиша пакетларни қоғозга ўраб, атрофга аланглади. Йўқ, ниқоб кийган хавфсизлик ходимлари шартта машинани ўраб олишмади. Шаҳар ҳаёти ўзанида бир маромда оқиб борар, атрофдаги одамлар ўз ташвишлари кетидан югуриб юришарди. Чўнтак телефони жиринглади. Яширин рақам:

– Шерзод, укам. Қўлингдаги нарса билан бирга компьютерингдаги далилларни ҳам йўқот. Дарвоқе, қайишингдаги диктофон ҳам эсингдан чиқмасин. Кўришгунча.

Шерзод бўшашиб ўтириб қолди. Бу одам ким ўзи, наҳот шу даражада қудратли бўлса? Энди аёлга нима дейди? Барибир Анвар Саломовичнинг куйига йўрғалашдан ўзга илож йўқ, бу ишники қила олган одамнинг қўлидан ҳар қандай қабихлик келади... Шерзод “мижози”ни усталик билан қопқонга туширдим, деб ўйлаб юрган онларида ўзи бундан ҳам мураккаб қопқонга тушиб қолган, энди чиқолмай тўлғанарди.

Йўқ, бу ҳали ҳаммаси тугади, дегани эмас. Келишув бўйича яна тўрт кун вақти бор. Демак, бу орада Гулноза ундан натижа талаб қилмаслиги аниқ, унгача эса бир гап бўлар...

У қўлидаги пакетчаларни қоғозга ўради ва чўғни ушлаб олгандай титраб-қақшаб бурчакдаги ахлат кутисига сочиб ташлади. Кейин худди ўғрилар каби у ёқ-бу ёққа аланглади. Ҳеч ким унга эътибор бермаётганига ишонч ҳосил қилгач, шоша-пиша

кабинетига чиқди. Эшикни ичкаридан қулфлаб олиб компьютердаги Анвар Саломовичга оид маълумотларни бирма-бир йўқота бошлади. Кейин фотоаппаратдаги суратларни ҳам ўчириб ташлади. Ҳаммаси ўчганига ишонч ҳосил қилганидан кейин юзидаги терни артиб, графиндан сув қуйиб ичди. Телефони жиринглади. Ўша! Яна нима истайди ундан?!

– Шерзод, сен жуда ақлли йигитсан. Барчасини тўғри қилдинг. Фақат сенга маслаҳатим: бунчалик кўрқоқ бўлма. Машиналдаги оддий оҳак кукуни эди. Ишонмасанг ўриндиғинг тагида яна биттаси ётибди, текшириб кўр. Гаплашамиз, омон бўл.

Шерзод яна югургилаб пастга тушди. Ўриндиқ тагида ҳақиқатдан ҳам яна битта ўшанақа пакетча ётарди. Олиб ҳидлаб кўрди. Бўрнинг майдалангани! Аниқ! Кукунни тупроқ устига тўкиб ташлаб, яна хонасига чиқди.

Бу одам ким ўзи?! Наҳотки шу қадар ўйинчоқ қилиб олди?

Хонани кўздан кечира бошлади. Компьютер бирорта тармоққа уланмаган, демак, унинг ичидаги маълумотларни четдан туриб ўрганиш мумкин эмас. Ичкарига камера ўрнатишнинг иложи йўқ, чунки бу хонага ўзидан бошқа ҳеч ким кирмайди. У одам Шерзоднинг қандай ҳаракат қилишини аниқ билган. Ҳаяжон ақлни четга суриши, барибир ўзининг йўриғига ўйната олишини англаб етган ва шунга кўра ишонч билан ҳаракат қилган. Шерзод роса унинг найига ўйнади...

Лекин биргина таскин бор. Фурур топталганини ҳисобга олмаса, Шерзод бу ишдан фойда билан чиқяпти. Дарвоқе, пул!

Шерзод шоша-пиша тортмадаги долларларни олиб лупа ёрдамида текшира бошлади. Йўқ, алдамабди. Пуллар қалбаки эмас, ҳеч қанақа белгилар ҳам қўйилмаган, демак унинг нияти жиддий, ҳақиқатдан ҳам Шерзод билан аллақандай ишлар қилмоқчи...

Шерзод Гулноза опани уч кундан кейин чақирди. Аёл айтилган вақтда келди. Шерзод унинг қўлига Анварнинг ўзи ташлаб кетган суратларни тутқазди.

– Эрингиздан бекорга шубҳаланяпсиз. Кузатув давомида хиёнат тасдиғини топмади. Тўғри, кузатувнинг учинчи кунида эрингиз ўша аёл билан учрашди. Лекин бу учрашув аёлнинг

офисида бўлиб ўтди. Аллақандай ҳужжатларга имзо чекиб, тезда хайрлашишди. Қолаверса, ҳар иккиларининг олдида шериклари бор эди. Мен хизматимни бажардим. Хоҳласангиз кузатувни давом эттиришим мумкин.

Аёл суратларга бир-бир кўз югуртирди-да, жавоб берди:

– Ҳожати йўқ.

* * *

Яна бир ҳафта, асосан, бекорчиликда, бўлар-бўлмас кўнғи-роқларга жавоб бериш билан ўтди. Кимдир етти йил аввал оиласини ташлаб, Исроил давлатига кетиб қолган хотинини қайтаришини сўради, яна кимдир эрини иссиқ-совуқ қилиб олишганини айтиб роса вайсади. Ҳаммасидан ҳам бир йигитнинг илтимоси қизиқ бўлди.

– Ўртоғим уйланыпти, – деди у шивирлаб, – бой одамнинг боласи. Ўшанинг чимилдиғига камера ўрнатиб берсангиз. Суратга тушириб олиб ўзига кўрсатамиз, икковлашиб битта зиёфатга тушираемиз. Роса прикол бўлади-да.

Шерзод уни ҳайдаб чиқариб юборишдан зўрға ўзини тийиб жавоб берди:

– Биз бунақа бемаъни ишлар билан шуғулланмаймиз.

– Э, ока, пулидан ғам еманг, ўзидан ундираемиз. Ошналар олдида шарманда бўлишдан кўрқиб, неча пул десам тўлайди. Ундан ундирганимдан сўнг ҳақингизни бераман.

Шерзод индамай ўрнидан туриб эшикни очди ва йигитга йўлакни кўрсатди. Йигит унга истехзо билан бошдан оёқ қараганича ўрнидан туриб чиқиб кетди.

Яхшики моддий қийинчиликлар йўқ. Анвар Саломович берган пуллар унга бир йил давомида тирикчилик қилиш учун етади.

Қўл телефони жиринглади. Сирли рақам. Хизрни йўқласа бўларкан. Кўнғироқ қилаётган Анвар Саломович эди.

– Шерзод укам, ўзингдამисан, бир акамиз билан ёнингга бормоқчи эдик.

– Яхши, келаверинглар, тинчликми ўзи?

– Борганда гаплашамиз.

Анвар ака унинг хонасига элликни қоралаб қолган тепакал одамни бошлаб кирди.

– Бу киши менинг энг яқин акахонларимдан бири Шавкат ака бўлади. Сенда бир иши бор экан. Рози қилади.

Шавкат ака деганлари худди ялинаётгандек овозда гап бошлади.

– Очигини айтсам, дардимни кимга айтишни билмай, анча бошим қотганди. Яхшиям Анваржонга ёрилганим. Укамиз сизни тавсия қилдилар. Гап шундаки, менинг йигирма уч яшар ўғлим бор. Эр-хотин беш йил деганда кўрган яккаю ягона фарзандимиз, ёлғиз меросхўрим шу ўғлим. Фарзандим Шухрат бир қизга илакишиб қолди. Хотиним ҳам, мен ҳам севгани билан оила қуришига қарши эмасмиз. Лекин бу қиз бизнинг шаҳардан эмас. Келиб чиқиши номаълум. Энг ёмон шубҳам, аввал оила қилган, бир-икки эр кўрган ҳалигинақа аёлларга ўхшаяпти. Ўғлимни ўзига шунчалар ром қилиб олганки... Менинг бойлигим илинжида юрган бу пихини ёрганга қарши бирор чора тополмаяпман. Ўғлим бу ҳақдаги гапларни эшитишни ҳам истамаяпти. Агар шубҳаларим тасдиғини топса, ўғлим ўз-ўзидан бу ниятидан қайтармиди, дейман.

Шерзод жавоб бергунича бўлмай Анвар Саломович гапни илиб кетди:

– Шерзоджон яхши йигит, албатта ҳаммасини чиройли қилиб беради.

– Агар ўғлим шу ниятидан қайтса, оғзингизга сиққанини бемалол сўрайверинг. Пул мен учун муаммо эмас, лекин кўнгил ишига ожизлик қилиб қолдим.

Шавкат ака деганлари стол устига иккита сурат қўйди.

– Манови менинг ўғлим, ёнидаги «БМВ» ўзининг машинаси. Иккинчиси ўша мегажин. У Шухратдан уч ёш катта. Қаранг, ўғлимдан «Ласетти» ундиришга ҳам улгурибди.

Шерзод суратларни қўлига олиб диққат билан тикилди. Охирги русумдаги «БМВ» рулига суяниб суратга тушган йигитнинг кўзлари соддалик билан боқиб турарди. Иккинчи суратдаги кип-қизил «Ласетти» ёнида суратга тушган, малла сочлари шамолда шаршарадек ўйнаб турган гўзал қизнинг кўзларида эса аксинча, қандайдир сеҳр жо бўлганди.

Шавкат ака худди Шерзод ҳам дарров қизга ошиқ бўлиб қоладигандек қўшиб қўйди:

– Бу қизнинг бир жодуси бор, бўлмаса ўғлим бунчалик ёпишмасди. «Ласетти»сиям бошидан қолсин, оиламни тинч қўйса, шаҳар марказидан уй олиб беришга ҳам тайёрман, лекин назаримда у кўпроғини хоҳлаяпти. Урушми, урушдек бўлсин. Мен унинг кўзига кўрсатаман ҳали!

Шавкат ака стол устига пул ташлади.

– Бу ерда кўкидан мингта. Кам бўлса беҳижолат сўрайверинг.

– Йўқ, етарли. Менга камида ўн беш кун муддат керак.

– Мен шошаётганим йўқ. Муҳими, ўша алвастининг барча сирларини очиб ташлаб, ўғлимни бу йўлдан қайтарадиган далилларни тўплаб берсангиз бўлгани.

Иккаласи ҳам ўрнидан туришди. Чиқиб кетаётганларида Анвар Саломович бир муддат Шерзоднинг ёнида тўхтади ва секин шипшиди:

– Кеннайинг роса хурсанд бўлди-да. Ишқилиб сен ҳазилимга хафа бўлмадингми? Кўнглингга олма, мана шу баҳона иккимиз анча синашта бўлиб қолдик. Оканинг ишларини миҳдай қилиб тўғирлаб бер. Жуда қўли узун, бели бақувват одам. Бу олганинг хамир учидан патир.

Анвар ака Шерзоднинг елкасидан қоқиб чиқиб кетди. Уларни кузатиб қайтганидан кейин пулларни текшириб сейфга жойлади ва Шуҳратни қидириб, Шавкат ака айтган манзилга равона бўлди.

Тамадди қилиб олиш учун қаҳвахонага кирган Шерзод «Кока-кола» олиб, ташқаридаги стуллардан бирига бориб жойлашди. Официант буюрилган таомларни олиб келгунича ичимликдан симириб ўтирди. Уч кундирки у буюртмага кўра Шуҳрат билан севгилисини кузатади. Иккаласи ҳар куни учрашишади. Усмирлардек истироҳат боғларини айланишади, музқаймоқ ейишади, кинога тушишади. Шерзод ҳам уларни изма-из кузатади, суратларга туширади. Лекин бу ишлардан нима фойда? Ахир ҳамма биладиган нарсани қайта тасдиқлашнинг кимга кераги бор? Шерзод қизга алоқадор маълумотларни, унинг ғарзли ниятини тасдиқловчи далилларни тўплаши керак...

Лекин аксига олиб кузатув бот-бот боши берк кўчага кириб қоляпти. Ҳар сафар Шуҳрат қизни квартирасига олиб ке-

либ қўйганидан кейин қиз ҳеч қаяққа чиқмайди. Машинани ҳам навбат билан бошқаришади. Баъзан қиз ўз машинасида Шухратни бирор жойдан олиб кетади ва яна биргаликда шаҳар кезишади. Кузатув давомида Шухрат бирор марта қизнинг хонадонидан қолмади, қиз ҳам бирор марта ноҳўя ҳаракатни сездирмади.

Шерзоднинг қиз ҳақида аниқлаганларидан бирор нарса чиқариш қийин. Исми Севинч, минг километр наридаги вилоятдан келган, олий маълумотни Москвадаги нуфузли институтлардан бирида олган. Ҳозирги хонадонда ижарада туради. Ижара пулини, табиийки, Шухрат тўлайди. Хуллас, Шавкатбойнинг юрагига далда бўлгудек, Шухратбойваччани бу қизнинг чангаллаб олишга арзигудек ҳеч маълумот йўқ...

Бокалга яна ичимлик қуяётганида тўғрисидаги стол ёнидаги стулга бир қиз келиб ўтирди. Официант келиб буюртма олгунича бежирим сумкасида Англияда чиқадиган «Хэлло» журналини олиб варақлай бошлади. Кейин диққат билан ўқишга киришди. Шерзод бу нашрни яхши билади. Асосан шоу-бизнес оламини ёритадиган бу журнал хорижда анча машхур. Русча варианты ҳам бор, лекин қизиғи шундаки, қизнинг қўлидаги журнал унинг инглизча нашри эди. Ажойиб, шундайлар ҳам бор экан-ку.

Шерзод Америкадан қайтиб келиб иш кидирганида қайси ташкилотга кирмасин оғзини тўлдириб инглизчани яхши билишини айтиб мақтанар, деярли ҳамма унинг бу гапига елка қисиб қўя қоларди. Ўтган йиллар ичида интилувчан ёшларнинг анчагина қисми чет тилларни ўрганаётган, инглиз тилини билиш Шерзод ўйлагани қадар мақтангулик хислат бўлмай қолганди. Лекин шунча одам тил ўрганса-да, ҳали ҳеч кимнинг қўлида хорижий нашрни кўрмади. Бу қиз эса нафақат ўқияпти, балки шу қадар тез ўқиб, таҳлил қила олганидан кулиб ҳам қўйяпти.

Шерзод қизга зимдан разм солди. Бўйнидан қирқилган қоп-қора сочлари сутга чайилгандек оппоқ юзига андак сочилиб турибди. Кўзлари шу қадар чиройлики...

Шерзод қаҳвахонанинг ойнасига боқди. Ёруғ таъсирида қаҳвахонанинг ойнаванд девори ҳамма нарсани худди кўзгудек акс эттириб турарди. Ойнага тикилган аксида Шерзод келишган

қадди қоматни, калта қилиб қирқилган сочлар остидаги кенг пешонани, одатда фақат бўйдоқлардагина бўладиган қизиқувчан нигоҳларни кўрди. Унинг ҳам ёши ўттизга қараб кетяпти. Бирор кишидан кам жойи йўқ. Моддий муаммоларни ҳал қилган, ўзича янгилик деб ҳисобловчи соҳада ишляпти, шундай гўзал қиз билан танишишга қандай тўсиқ бўлиши мумкин?!

Шерзод қизга бурилиб қаради ва инглизчалаб сўради:

– «Ҳэлло»нинг янги сони анча қизиқ чиқибдими дейман-а?

Қиз хайрон бўлиб қаради. Беғубор нигоҳлари уни янада гўзал қилиб кўрсатарди. Қиз инглизчада худди она тилида гапирётгандек жавоб берди:

– Ҳа, жуда ажойиб журнал, айниқса Анжелина Жоли ва Бред Питтнинг ажрашаётгани ҳақидаги мақола роса қизиқарли экан.

Шерзод мулоқот учун иккаласи танлаб олган тилда суҳбатни давом эттирди:

– Лекин бу нашрдаги кўплаб маълумотлар тасдиғини топмайди. Хориж шоу-бизнеси миш-мишларга тўла. Лекин ўзимизникиям уларникидан қолишмайди. Шерзод!

Қизнинг чиройли кўзлари катта-катта бўлиб кетди. Кейин ўзбек тилида деди:

– Ие ўзбекмисиз, менинг исмим Малика. Танишганимдан хурсандман.

Шерзод егуликларни Маликанинг столига қўйдирди. Ўн дақиқадан сўнг улар худди минг йиллик танишлардек суҳбатлаша бошладилар. Малика нафақат инглизчани мукамал ўрганган, балки ўша хорижлик қизлар сингари киришимли, тез тил топишиб кетишни ҳам яхшигина ўзлаштирганди. Қизнинг сўзларини тингларкан Шерзод ўзи қидириб юрган оламини топиб олгандек тобора кўнгли ёришиб борар, охири кунларда унмаётган ишлар тўғрисидаги фикрлар хаёлидан борган сари узоқлашарди. Малика Англияда ўқиб келган, ҳозир дадасининг фирмасида иш бошлаш ниятида экан. Иқтисод соҳасига нафақат ўзининг қизиқишлари, балки оилавий бизнесларининг эҳтиёжи учун ҳам ўқиганлиги, бу йўналишда анча ютуқларга эришмоқчилигини айтиб берди. Бир соатча давом этган ширин суҳбатдан кейин Малика узр сўраб ўрнидан турди ва чўнтагидан пластик карта чиқарди. Официант унга ҳаммаси учун тўланганини айтганида Шерзодга қараб маънодор жилмайиб

қўйди. Кейин бақани эслатувчи, ранги ҳам бақа сингари ям-яшил, ярқирок автомобиль ёнига борди. Эшикни пулт ёрдамида очиб Шерзодга ўгирилди.

– Бу дадамнинг диплом олиб келган куним берган совғаси. Илтимос, кулманг. Шундоқ ҳам дугоналарим «Бақангни чоптириб юрибсанми?» деб масхара қилишади. Аслида жуда қимматбаҳо машина, лекин тушунишмаса қийин экан. Бир марта жаҳлим чиқиб сотиб юбормоқчи ҳам бўлдим. Ҳамма қизиқиб томоша қилди. Лекин ҳеч ким сотиб олмади. Ҳатто ўз нархининг учдан бирига ҳам сота олмаганимдан кейин тақдирга тан бериб мина бошладим. Лекин ўзи жуда қулай машина.

Шерзод «Бақа»ни яхши билади. Камида эллик минг кўкидан турса керак. У ёнида камтарлик билан турган «Матиз»ига ишора қилди:

– Истасангиз алмаштирамиз.

Малика чиройли кулди.

– Э, бу машинани йигитлар бошқарса роса кулгили бўлса керак. Менинг «Матиз»им ҳам бор. Энди ўшани мина қоламан. Хўп бўлмаса, кўришгунча.

Шерзод у билан хайрлашаркан кўнглида ажиб ҳислар қолди. Шу даражада кенг имкониятлар эшигининг калитига эга бўлса-да, Малика жуда самимий қиз эди. Ҳозиргина унинг рақами сақланган қўл телефонига яна бир марта қараб олди. Яна учрашишармикан?.. Учрашишлари керак, Шерзодга қолса шарт учрашишлари.

Кейинги кун кўзлар кузатувда бўлса-да, хаёл Маликанинг беғубор кўзларида бўлди. Ҳар сафар қизга сим қоқиш истагида рақамни қидирган бармоқлар яшил тугмани босишга ожизлик қилиб қоладилар. Аввало андиша, кейин шунчаки бошни айлантиришни одат қилиб олган йигитларга ўхшамасликка интилиш хисси Шерзодни тўхтатиб қолаверди. Ҳеч бўлмаса бир кун ўтиши, бу муддат ичида ҳаммасини яхшилаб ўйлаб кўриши керак. Чунки ҳамиша ишқ-муҳаббат деган ҳисларни писанд қилмай келган кўнгил ҳозир ўртанаётган бўлса-да, барибир сабр қилиш лозим. Ҳали Малика нима дейди, балки одоб доирасида йигит билан очилиб гаплашгандир, озгина суҳбат кургани учун шартта муҳаббат даво қилиш бемаънилиқдан ўзга нарса эмас...

Қарама-қарши ҳислар туғёнида яна бир тонг отди. Эрталаб кабинети эшигини очган Шерзод шошиб кириб жиринглаётган телефон гўшагини кўтарди.

– Шерзоджон иним, яхшимисиз? Мен Шавкат акангизман, ўғлимнинг иши қай даражада силжияпти, шуни сўрамоқчи эдим.

– Ҳозирча сизни хурсанд қила олмайман, лекин тинимсиз кузатяпман. Бирор нарса топишим билан сизга хабар бераман.

– Шерзоджон, сиз билан кўришсак бўладими? Ўша куни айтишга истиҳола қилган баъзи гапларим бор эди.

– Марҳамат, эшигим ҳамиша очик.

Орадан ярим соат ўтар-ўтмас Шавкат ака кириб келди. Негадир унинг кўлида инглиз бойваччалари ичадиган бир шиша виски ҳам бор эди.

– Хорижга охирги сафаримда олиб келгандим. Икковлашиб бир отамлашайлик.

Шерзод қаршилик қилмади. Иккита қадаҳга қуйилган тиниқ ичимликдан озгина хўплаганларидан кейин Шавкат ака яна ўзига хос ўкинч оҳангида гап бошлади:

– Ўғлим онаси иккимизнинг яккаю-яғонамиз, кўзимизнинг оқу қораси эканлигини сизга тушунтиргандим. Лекин ўша куни Анвар укамизнинг олдида айтолмаган гапим шуки, Анваржоннинг ҳам якка-ёлғиз фарзанди – ой деса ойдек, кун деса кундек қизи бор. Онаси иккимиз шу қизга ҳамиша ҳавас қилиб келганмиз, ҳали оғиз солмаган бўлсак-да, ниятларимиз жуда ажойиб. Анваржон ҳам рози эди, тўғрироғи, ҳали ҳануз рози. У йигитликда бўладиган бунақа ишларни жуда яхши тушунади. Дарвоқе, у билан боғлиқ ишни кўнгилдагидек ёпганингиз учун сизни ҳамиша алқайди. Энди бу бебошлик биз, эркакларнинг қонимизга сингиб кетган бўлса керак-да. Мен ҳам элликдан ўтиб, олтмишга қараб кетяпман. Лекин кўнгил қурғур ҳамон гўзалларни қўмсаб қолади. Жуда ўтлаб кетдим. Яна мавзуга қайтадиган бўлсак, хуллас, Анваржон иним ўғлимнинг бу юришини билса-да, менга берган ваъдасидан қайтмади. Ҳали болаларимиз бу режаларимиздан беҳабар, лекин шуни аниқ биламанки, ўғлимни ўша жодугарнинг тўридан эсон-омон қутқариб олсам, унинг учун Анваржоннинг қизидан яхшироқ келин топилиши даргумон. Анваржоннинг ҳам тузуккина мол-мулки бор, ҳозирча келин иккилари бошқариб турган компания барибир қизига

қолиши аниқ. Гапларимни нотўғри тушунманг. Мен унинг бойлиги илинжида эмасман, ўзимники етарли, лекин бу оиланинг интилишлари, дўстлигимиз, энг муҳими, ақлли қизи бизнинг қудачилигимизга яхшигина асос бўла олади.

– Тушунарли. Лекин менга бу жиҳатларнинг унчалик аҳамияти йўқ. Мен шундоқ ҳам вазифамни сидқидилдан бажаряпман.

– Ҳамма гап шунда, иним. Мени сизнинг олдингизга яна етаклаб келган илтимос салгина бошқача тус оляпти. Қўлингиздан нафақат бор нарсаларни йўқотиш, балки йўқ нарсаларни бор қилиш ҳам келишига ишонаман. Сиз ҳаракат қилсангиз бас, ҳаммаси кўнгилдагидек бўлади.

– Гапингизга тушунмадим.

– Тушундингиз, иним, тушундингиз. Очигига кўча қолай. Менга шу қиздан ўғлимнинг кўнглини қолдиришга қодир далиллар керак. Уларнинг рост-ёлғонлигининг аҳамияти йўқ. Бор бўлса борини кўрсатинг, йўқ бўлса яратинг!

– Ахир...

– Гапимни эшитинг, – Шавкат аканинг сўзлари тобора жангалаб чиқа бошлади. – Агар мен истасам шу қизни бир соат ичида қайтиб топилмайдиган қилиб йўқотиш кўлимдан келади. Лекин бу ҳолатда ўғлим биринчи навбатда мендан гумонсирайди. Иккимизнинг ўртамиздаги жарлик янада кенгаяди. Ҳозир унинг бу йўлдан қайтиши ҳар қачонгидан ҳам муҳим. Чунки шуни аниқладимки, бугун эрталаб икковлари биргаликда расмий никоҳга ариза беришган. Бор бойлигим, энг муҳими, ўғлимнинг, унга қўшилиб менинг оилам ҳам тақдири аллақандай енгилтакнинг измига ўтиши қонимни қайнатмоқда!

Охириги сўзларни айтаётганида Шавкат аканинг аввалги майин овозидан асар ҳам қолмай, тобора жаҳлга миниб борарди. У худди ҳаммасига Шерзод айбдордек қўлларини сермаб гапини давом эттирди:

– Никоҳ қайд қилингунча бир ой вақт берилади. Лекин ўғлим истаса бу муддатни қисқартириш йўлини албатта топади. Шунинг учун икки оёғим бир этикка текилиб бўлди. Ишланг, қидиринг, йўқ бўлса ўйлаб топинг. Лекин нима қилсангиз ҳам бу қизнинг домидан ўғлимни қутқаринг!

Шерзод хайрон бўлиб қараб турарди. Бу одам нималарни ўйлаяпти? Ахир Шерзод кўнгилга, айниқса бировнинг кўнгли-

га буйруқ бера олмайди-ку. Тўғри, шубҳага арзигулик суратни компьютерда ишлаш, овозни ўхшатиб ёзиш мумкиндир. Лекин бу ёлғоннинг умри қисқалиги аниқ. Шерзод ишлаган сурат қанчалик мукамал бўлмасин, компьютерни озгина тушунган мактаб боласиям қалбакилигини дарров пайқайди. Буларнинг бари пуч хомхаёллар.

Шерзоднинг ўйланиб қолгани сабабини ўзича тушунган Шавкатбой чўнтагидан аввалдан тайёрлаб қўйилган конвертни чиқариб, стол устига қўйди.

– Мана бу сизнинг яхшироқ фикрлашингиз ва тўғри йўл топишингизга ёрдам беради. Ҳаммаси кўнгилдагидек битса, бошингиздан зар сочаман. Ҳазиллашяпти ёки мақтаняпти деманг. Бунга ҳар қандай маънода қудратим етади. Ҳар бири кундан кунга кенгайиб бораётган еттита ишлаб чиқариш корхонам, шаҳарнинг йигирма битта нуқтасида заргарлик дўконларим бор. Олтин илинжи пул топганнинг ҳаммасини менинг ҳузуримга етаклаб келаверади. Лекин бу олтинлар анови мегажинни чорлаётганини ўйласам, ғазабдан титраб кетаман, шунча нарсага келиб-келиб таги зоти номаълум, энгилоёқ бурнини суқадими?!

Шавкатбой столи муштлаб ўрнидан турди.

– Мен сиздан яхши хабарларни кутаман!

Уни кузатиб қўйган Шерзод бошини чангаллаб ўйланиб қолди. Бу ишни қандай ҳал қилиш мумкин, наҳотки фирромликка йўл қўйса?!

У стол устидаги конвертни очиб кўрди. Кутганидек юзталиқ долларлар. Фақат уларнинг сони бу сафар ўттизтага чиқибди. Уч минг долларнинг жавоби бир инсонни ёмонотлиқ қилишдир. Энди ҳалоллигини пеш қилиб, бу ишдан бош тортса ҳам ишонишмайди. Чунки дастлабки ишиданоқ ноҳақликка йўл қўйиб бўлган.

Шерзод чуқур хўрсинди. Биринчи ишида узоқни кўзлаб шундай йўл тутишга мажбур бўлганди. Ўзи кўзлаган узоқ манзилга мана етиб келиб турибди... Энди у нима қилади? Бирорта йигитни ёллаб, ўша қизни кучтириб расмга тушириб оладими? Фирт беъманилик-ку бу.

Пулга тикилиб турган нигоҳлар жойини топа олмаган қадаҳдаги вискига кўчди. Шиша ҳам кимгадир маҳталдек турар-

ди. Ўзи ҳўплаган қадахни шартта кўтарди. Вужудини киздираётган ичимлик барибир ечим топишга имкон бермади. Ҳта чигал иш бу, ечими бормикан ўзи?

* * *

Энди Маликанинг соғинчи билан Шухратбойваччанинг бўлмағур иши миясида қоришиб кетди. Бири тўғрисида ўй сурганида ширин бир титроқни ҳис қилар, иккинчисини ўйлаганида бошини деворларга уриб юборгудек бўларди.

Маликага нисбатан ҳислар қафасдаги кушдек потирлаётган бир пайтда, иккинчи ишида кескин бурилиш юзага келди. Шерзоднинг жонига оро кирувчи воқеа содир бўлди.

Шухрат кузатувдаги қизни квартирасига қўйдию, ўзи жўнаб кетди. Шерзод яна ҳар кунги ҳолат такрорланиши, қизнинг кириб кетиб қайтиб чиқмаслигини тахмин қилса-да, одатига кўра яна бироз кутди. Бу сафар сабр самарасини берди. Подъезддан қайтиб чиққан қиз йигити кетганига ишонч ҳосил қилгандай у ёқ-бу ёққа бир қараб олди-да, қўл телефонида ким биландир гаплаша бошлади. Кўп ўтмай чорраҳа томондан «Тойота» компаниясининг «Авалон» моделидаги ҳашаматли машина чиқиб келди ва айнан қизнинг ёнида тўхтади. Севинч тезгина машинага ўтирди. Шерзод «Матиз»ини буриб улар ёнига яқинлашаётганида «Авалон»ни миниб келган йигит қизнинг бўйнига қўл югуртириб бағрига тортаётган эди. Шерзод машинани қулай жойга қўйди ва шоша-пиша фотоаппаратни олди. Шиқиллатиб суратга тушира бошлади. Шавкатбойнинг гапларида жон борга ўхшайди, бақувват елкалари спортчиларни эслатувчи йигитнинг йўғон қўллари қизнинг елкасида ҳодадай турар, бу қўлларга арзирлик бармоқлар Севинчнинг сочларини силарди. Қора кўзойнак тақиб олгани боис йигитнинг кўзларини кўриб бўлмади. Лекин аксарият боксчиларники сингари сочлари калта қилиб олинган, сергўшт бўйин кенг елкаларга тутшиб кетганди. Энг қизиғи ва Шерзод учун муҳими, қизнинг бу йигит бағрига сингиб кетишида ҳали Шухрат билан кузатилмаган нозли бир эркаланиш бор эди. Шерзоднинг фотоаппарти ҳар сафар шиқилларкан унинг вазифаси адо этилар, чўнтаги даромадга тўлиб борарди. Энди бир амаллаб микрофон ўрнатиш йўлини топиш лозим, шунда иш мукамал бўлади. Шерзоднинг

елкасини босиб турган тоғлар ниҳоят ағдарилади. Бу сафар хато қилиши мумкин эмас!

Овозларини ёзиб олиш ва видеога олиш имконияти иккилари қўлтиқлашиб кўп қаватли уйлар тагида қурилган «Боулинг» клубга кириб кетганларида туғилди. Йигит билан Севинч бу ўйинга уста бўлиб кетган эканлар шекилли, қийқирганларича оғир тўпни думалата бошладилар. Айниқса қизнинг тўпи кўпроқ мўлжалга етиб борди ва у завқланиб чапак чалиб кўярди. Шерзод ҳам боулинг ўйинини яхшигина ўйнар, хориждалигида бу ўйин унинг асосий эрмакларидан бири эди. Бир йўлакни банд қилди ва у ҳам ҳеч гап бўлмагандек тўпни филдиратиб ўйнай бошлади. Охирги отганида тўп барча устунчаларни йиқитган бўлса-да, Шерзод ўз ютуғига эътибор бермай, ўйин залидан чиқди ва зал биқинидаги қаҳвахона сари йўналди. Уста боулингчи сифатида у яхши билади – ҳар қандай ҳаваскор ўртача ярим соат, бир соатда ўйиндан зерикади, чарчайди. Уларнинг ўйиндан кейинги кирадиган биринчи жойлари мана шу қаҳвахона бўлиши керак.

Қаҳвахонада саккизта стол ўрнатилган, уларнинг тўрттаси мижозлар томонидан банд қилинганди. Зудлик билан режа тузиб олган Шерзод хизматчи йигитни имлаб чақирди:

– Уртоқларим келишмоқчи эди, мана шу учта столни банд қилиб турсангиз.

Хизматчи қўлини кўксига қўйди. Шерзод узатган пулнинг кучи билан учта столда «Банд қилинган» деган лавҳ пайдо бўлди.

Шерзод ўзи банд қилган ўртадаги стол тагига секинлик билан, худди чайналган сақични беркитиб ёпиштириб қўяётган боладек ҳаракат қилиб микрофон ўрнатди. Кейин ёнидаги столга ўтиб, дераза ёнига гугурт қутисидек митти камерани жойлаштирди. Ускуналарнинг барча диққати шу ўртадаги столга жамланганига ишонч ҳосил қилганидан кейин «Банд қилинган» деган қоғозни олиб четдаги столга қўйиб қўйди ва ўзи ҳам шу стол ёнидаги стуллардан бирига ўтирди. Хизматчи йигит унинг бу ҳаракатларига эътибор бермади.

Шерзод стол устига ноутбугини чиқариб мониторни очиб, камера тиниқлигини созлай бошлади. Ишини охирига етказишга улгурмай Севинч йигит билан қўлтиқлашиб кириб келишди ва худди Шерзод ўйлаганидек ўша ягона бўш стол ёни-

даги стулларга ўтиришди. Хизматчи йигит улардан буюртма ола бошлади. Шерзод уларга кўринмаётган бўлса ҳам эҳтиёт юзасидан монитордаги тасвирни яширди ва кулоғига овоз узатиш мосламасини тақди. Кўп ўтмай бироз шовқин аралаш овозлар етиб кела бошлади. Улар рус тилида сўзлашишарди.

– Маратчик, ҳар доимгидек бугун ҳам ютқаздинг. Мағлуб бўлганингнинг аввалги қарзлариям бўйнингда осилиб ётибди, қачон узасан?

– Менинг ўзим сен ҳаётда топган энг катта ютуқ эмасми?

– Марат деганлари шундай дея Севинчнинг бўйнидан кучиб, ёноғидан енгил бўса олди.

Қиз нозланиб кулди. Монитордаги тасвир қотиб-қотиб қолаётган бўлса-да, ҳар иккиларининг юзларини қамраб олаётганди. Йигит бир қўлини қизнинг елкасидан олмай иккинчи қўли билан қадахларга тиниқ ичимлик куйди.

– Ҳўш, бойвачча билан ишлар битяптими?

Қиз қадахдан бир ҳўплади ва жавоб берди:

– Шурикни эсласам қилаётан ишларимдан афсусланиб кетаман, виждоним азоб беради. Бечора шунақаям беғуборки...

– Виждон! Қанақа виждон? – йигит ҳазил аралаш дўқлаб гапирди. – Бизнинг ишимизда виждон деган нарсага ўрин йўқ! Уни хаёлингдан чиқариб ташла.

– Биламан, ўргатмай қўя қол. Ҳозир отажониси менга машина билан квартира совға қилишга тайёр, яна озгина қўштиришим мумкин.

– Бунақа майда-чуйдалар учун бошингни ҳам қотириб ўтирма. Бизнинг мўлжалимиз бошқа. Сен у болакай билан қонуний никоҳдан ўтишинг, бу оила ичига кириб боришинг керак. Акциялар! Мана бизнинг мақсадимиз! Отахоннинг бойлиги кўп, улар эртами кечми ўғлига қолади. Бу сен «чол ўлгунча ўша йигит билан яшаб ўтишинг керак», дегани эмас. Муҳими, ўша оила аъзоси бўлсанг бас, қолгани ҳамирдан қил суғургандек битади. Ҳаммасини ўйлаб қўйганман.

– Буни яхши тушунаман. Лекин отаси изимга тушганми, деб қўрқаман. Ҳар бир қадамимни кузатиб юргандек...

– Қўрқма, сенинг тирноғингга ҳам зарар етказишларига йўл қўймайман. Отаси барибир эрка ўғлидан воз кечолмайди, сени қабул қилишга мажбур бўлади. Энг муҳими, чолнинг Москвада-

ги меҳмонхонасини қўлга киритиш. Шундай қилишимиз керакки, у ўз ихтиёри билан меҳмонхонасини қўлимизга топширсин. Бу иккимиз учун бутун умрга етадиган бизнес бўлади. Қараб-санки... – йигит бармоқларини қарсиллатиб «ҳаммаси аъло бўлади» дегандек килди.

Ким учунлиги ноаниғу, лекин бу тасвирларнинг ҳаммаси Шерзод учун ҳаммаси аъло бўлаётганини кўрсатарди. Буёғи силлиқ кечди. Бошқа бу мавзуга қайтмаган бўлсалар-да, ҳар дақиқада бир-бирларига эҳтиросларини изҳор қилиб овқатланишди. Кейин икковлашиб тун кирганига қарамай уммон тўлқинларидек қалқиб ётган шаҳар қўйнига, ҳашаматли меҳмонхоналардан бирига кириб кетишди.

Шерзодга бу томонга эшик ёпиқ эди. Лекин у бу вазиятдан кўпам афсусланмади. Бугун ёзиб олганлари Шавкатбойнинг ваъдаси устидан чиқиб, бошидан зар сочишига, Шухратнинг у қиздан воз кечиб, дадасининг ўртоғининг қизи билан бемалол оила кураверишига асос бўла оларди.

Ишхонасига қайтиб келганида тун ярмидан оған, унинг офиси жойлашган кўп қаватли бинонинг деярли барча деразаларидаги чироқлар ўчиб бўлганди. Шерзод барча тасвирларни компьютерга кўчирди ва тартибга солиб чиқди. Ҳар эҳтимолга қарши дискка ҳам ёзиб, машинасига ташлаб қўйди. Бир кўнгли Шавкат акага тунда бўлса ҳам кўнғироқ қилиб ҳаммасини топширмоқчи бўлди. Кейин оиласида гап ўрмалашини ўйлаб, ярим кечаси безовта қилиши мумкинлигини фикрлаб бу режасидан воз кечди. Қолаверса Шавкат ака ваъда қилган суюнчиларни олиш учун у билан бафуржа гаплашган маъқул.

Шерзод уйига бориб ўринга чўзилди. Ишидаги ютуқларидан хурсанд бўлса-да, хаёлида Малика чарх ураверди. Наҳот севги деганлари шу бўлса?..

Телефони оқиш нур таратди ва хат келганини майин овозда билдирди. Қўлига олиб очиб қаради: «Нега «Агент 007»дек йўқолиб қолдингиз?» Савол ортидаги жилмайиб турган бўғирсоқ сурати Маликанинг кўзларидек беғубор эди. Хат ёзибди, демак, қиз ҳам учрашувларини, Шерзодни унутмабди!

Бугун ажойиб кун шекилли, ҳақиқатдан ҳам ажойиб! Шоша-пиша жавоб ёзди: «Мен Жеймс Бонд каби ортингиздан кузатиб юрибман, лекин олдингизга боришга журъат қилолмаёп-

ман» – узатиш тугмасини босди-ю юраги дукиллаб урганича, экрандан кўз узмай тикилиб турди. Жавоб кўп куттирмади. Ҳаттич сониялардан кейин яна экранда сатрлар пайдо бўлди: «Журъат сиздан, кутиш биздан...» Охири хат бу ҳаяжонли суҳбатга мантикий яқун ясади: «Эртага соат 11:00 да ўша жойда кутаман, интизор б-б...»

Қачон тонг отаркин? Эрталаб Шавкат ака билан гаплашади ва қушдек енгил бўлиб учрашувга боради. Нима совға олса экан?..

У кабинетига кириб кечаги суратлар ва видеотасвирларни қайтадан текшириб чиқди. Овозларни эшитиб кўрди, айрим қисмларини кучайтирди. Кейин ҳаммасини бир папкага жойлаб, Шавкат аканинг чўнтак телефонига кўнғироқ қилди. Лекин улана олмади, «абонент аппарати ўчирилган» деган жавоб олди. Ташриф қоғозига қараб унинг кабинети рақамини терди. Котибаси олди.

– Шавкат ака керак эди.

– Шавкат Ботирович бугун эрталаб хориж сафарига жўнаб кетдилар.

– Ҳм... Қачон қайтадилар?

– Сиз ким бўласиз, нима масалада кўнғироқ қилиясиз?

Шерзод индамай гўшакни кўйди. Иш ортга сурилди, кеча кўнғироқ қилаверса бўларкан. Лекин бу иш битиб бўлган. Бугуннинг энг муҳим масаласи Малика билан учрашув! Бутун вужуди билан ўшанга интиляпти.

У папкани сейфга жойлаб, пастга тушди. Кейин кўча қирғоғи бўйлаб сочилиб кетган дўконлардан Маликага муносиб совға қидиришга тушди. Кўзлари чакнаб турган момик қуёнча сотиб олди. Қуёнчанинг қўлига тарикдек олмосли узукни кутичаси билан қистириб кўйди. Бу узукни Америкадан олиб келганди. Кўксини ёриб чиққудек потирлаётган юраги бу совғага Маликадан муносиброқ номзод учрамаслигини ҳар уришида таъкидлаб турибди...

– Нега кўринмай кетдингиз? – тонгги сабодек ёқимли кўзларини ерга тикиб сўради Малика. – Ишларингиз кўп эдими?

Қизнинг оҳиста сўзлаши у ҳам шу кунлар ичида Шерзодни ўйлаб юрганидан далолат берарди гўё. Шерзод ҳали бирор марта бу қадар ҳаяжонланганини эслай олмайди. Ғўлдираб жавоб қайтарди:

– Ҳа... ишларим кўпайиб кетди. Кейин сизнинг ҳам вақтингизни олмай деб... Узингизда нима гаплар?

– Ҳаммаси жойида. Сизга бир китоб олиб келгандим.

Малика «Алкимёгар» асарининг инглизча вариантини Шерзодга узатди.

– Кеча кечкурун ўқиб тугатдим. Шунчалар таъсирландимки... Инсон ўзи шунақа, бахтни узоклардан излайдию, ёнгинасида турганини сезмайди ҳам. Ўқиб бўлганимдан кейин сизга хат юбордим...

Шерзод қизариб кетди. у нимани кутяпти? Наҳот Малика севги изҳор қилишини кутса?.. Ахир булбулнинг ҳам эркаги сайрайди-ку!

У шоша-пиша пакет ичидаги куёнчани олди ва Маликага узатди.

– Мен сизга совға қидириб юргандим. Топишим билан олдингизга югурдим.

Малика куёнчани олиб момик қулоқларини юзларига босди. Кейин қўлига боғлаб қўйилган қутичани олди. Қиз нозик бармоқлари билан қутичани очди. Ингичка узукни олди ва ҳайрат билан Шерзодга тикилди.

Шерзод шундагина иккинчи учрашувдаёқ бундай совға бериш ноқулайлик туғдиришини англаб етди. Лекин ғишт қоллипдан кўчиб бўлганди. У бор иродасини жамлаб Маликанинг кўзларига нигоҳини қадади:

– Бу ҳам сизга.

– Ахир... Нега бундай қилдингиз?.. Ноқулай...

Қизнинг овозида хижолат билан қоришиб кетган ўзгача бир ўтинч бор эди. Шерзод барибир шу довондан ошиб ўтиши лозимлиги боис бор кучини жамлади:

– Шу кунларда фақат сизни ўйладим... Ҳар дақиқада хаёлан сўзлашдим, ҳар сонияда кўзларингизни қидирдим...

Малика кўзларини узукдан, қўлларини куёнчанинг қулоқларидан олмади. Унинг унсиз жавоблари Шерзоднинг ҳаёти бутунлай янги босқичга кираётганидан далолат бериб турарди.

* * *

Кейинги икки кун ичида Шерзод бахт уммонида сузиб юрди. Малика билан кунига икки марталаб учрашишди. Муҳаббат уларни қаёққа етакласа, ўша томонга кетаверишди. Музқаймоқхўрлик, кино деганларидек... Шерзодга энди аввал кўрса энсаси қотадиган тижорат фильмлари ҳам жуда қизиқарли туюлади. Чунки уларда ҳам севги тараннум этилади-да. Шу кунларда у Маликани анча яқиндан билиб олди. Билганлари ичида энг муҳими Маликанинг қалби ҳали забт этилмаган. Қолаверса, ўзининг айтишича, ота-онаси ҳам у танлаганига қаршилиқ қилишмайди. Ҳозир бу қизсиз ҳаётини тасаввур ҳам қила олмайдиган Шерзод икковларининг келажаги тўғрисида ўйласа, юраги энтикади. Энди ота-онасини совчиликка жўнатиш, қиз тарафни рози қилиш, чиройли тўй-томоша тўғрисида ҳам ўйлаб кўриш лозим.

Ширин хаёллар, осмондек орзулар ичида иши ҳақида ҳам ўйланиб қолди. Маликага ўзини хусусий тадбиркор деб таништирган, бу ҳам нотўғри эмас. Вақти келса очигини айтади, тушунтириб беради...

Учинчи куни, Малика билан истироҳат боғидаги ўриндикда суҳбатлашиб ўтирганларида Шерзоднинг қўл телефонига хабар келди: «Сўралган абонент хизмат доирасида». Демак, Шавкат ака ҳам қайтиб келибди. Тезроқ учрашиб, барча маълумотларни топшириб, бойнинг кўнглини хотиржам қилиб қўйиш лозим. У бу ҳақда ўйлаб, кўнғироқ қилгунича бўлмай телефони жиринглай бошлади. Афтидан Шавкат акага ҳам Шерзоднинг кўнғироқлари тўғрисида хабар етиб борган, у ҳам шошилиб сим қоққанди. Шерзод ўриндикдан туриб яшил тугмани босди:

– Салом, Шавкат ака.

– Шерзодбек иним, омонмисиз?

– Раҳмат, ўзингиз яхшимисиз?

– Шукр. Шошилиш сафарга жўнашга тўғри келди. Москвада эдим. Сўраган экансиз?

– Москвадаги меҳмонхонадан хабар олиб келдингизми?

Шавкат ака бир муддат жим қолди.

– Москвадаги меҳмонхонамни сиз қаердан биласиз?

Шерзод ҳамсуҳбатига атайлаб эшиттириб кулиб, кейин жавоб қайтарди:

– Биз, ака, ҳамма нарсани биламиз, ишимиз шунақа.

Лекин унинг ўз наздида қувноқ ҳазили Шавкат акани кулдирмади. Аксинча, Шавкат ака овози титраб жавоб қайтарди.

– Сизда мени қизиқтирадиган маълумотлар борга ўхшайди. Қачон кўришамиз?

– Бир-икки соат ичида. Ҳозир бир жойда учрашувдаман, бўшашим билан сизга қўнғироқ қиламан.

– Кутаман.

Қизил тугмани босиши билан Шерзоднинг қўл телефони қуввати тугаганидан зорлангандек овоз чиқарди ва бутунлай ўчди. Шерзод Малика билан яна озгина ўтирди. Сухбатлари анча сокин босқичга кирган, энди иккаласи ҳам келажак тўғрисида гаплашишарди:

– Кейинги ҳафтада уйдагиларни жўнатаман, ишқилиб биз, ғарибларни ноумид қайтаришмаса бўлгани.

– Нега унақа дейсиз, ниятни яхши қилинг.

– Шунақа дейсизу, ҳар бир ота-она фарзандининг ҳеч нарсага зорикмай, тўқис ҳаёт кечирिशини истайди. Бу табиий ҳол, айби йўқ. Менинг ота-онам эса... оддийгина одамлар. Улар мени улғайтириб, ўқитганлар. Лекин бирор бир айтарлик моддий бойлик қолдиришга имкониятлари бўлмаган. Оилаларимиз ўртасидаги ана шу тафовутни ўйласам, рости, озгина кўрқиб ҳам кетаман.

Малика унга аразлагандек қаради.

– Наҳотки сиз мени бойликка ўч деб билсангиз? Менинг фикримча, ҳар бир одам ўз ҳаётини ўзи қуриши лозим. Ахир буни иккимиз ҳам яхши биламиз-ку!

Шерзод Маликанинг қўлидан ушлади ва кўзларига тикилиб жавоб берди:

– Сиз менинг ҳаётим давомида топган энг катта бойлигимсиз, сизни бахтли қилиш учун бор кучимни аямайман.

Малика жилмайиб ерга қаради:

– Сизга ишонаман. Раҳмат...

Кетаётганларида Шерзод Шавкат акага хабар бериш учун ён атрофдан телефон кидира бошлади. Малика унга ўз телефонини узатди.

– Мана, меникидан қўнғироқ қила қолинг.

Шерзод қизнинг охириги русумдаги япалоқ телефонини қў-

лига олди ва рақамларни териш учун экранга тикилди. Балки унинг бошига болға билан урганларида бунчалик ҳолга тушмаган бўлар... Қўллари титраб, телефон тушиб кетай деди. Экрандан кўзини узиб, Маликанинг кўзларига саволларга тўлиб кетган нигоҳини қадади:

– Сиз... сиз... Бу одам ким?

Икковлашиб телефон экранига қарашди. Унда барваста эркак Маликанинг елкасидан қучиб турарди.

Малика ҳайрон бўлиб жавоб берди:

– Ким бўларди, дадамлар!

Шерзоднинг бутун вужудини совуқ тер босди.

– Сиз Анвар Саломовичнинг қизимисиз?! Аянғизнинг исмлари Гулноза опа, а?!

– Ҳа, сиз ота-онамни танийсизми?

Шерзод ҳолсизланиб ўриндиққа қайта ўтирди. Нега тақдир уни бунчалик ўйинчоқ қияпти? Ўзи олиб кирган янги соҳада фақат бир тўда одамларнинг ўртасида тепки бўлаётгандек... Ким унга мурожаат қилмасин, фақат бир гуруҳ таниш-билишларнинг хизматини қилиб юрибди. Ишига ҳам ачинмайди, лекин топган дуру гавҳари, севгилиси Маликанинг Анвар Саломовичнинг қизи бўлиб чиққани ҳаётнинг аччиқ бир синовими?! Энг ёмони, ҳозир Шерзод Шавкат ака билан учрашади, тайёрлаб қўйган маълумотларини топширади. Шухратбойваччанинг йўли очилди. Шу тарзда Шерзод ўз қўллари билан Маликани Шухратга топширади. Бундан кўра ўзини жарга улоқтиргани яхши эмасми?!

Малика унинг ранги оқариб кетганини кўриб елкасига қўлини қўйди:

– Сизга нима бўлди, мазангиз бўлмаяптими? Оиламизни қаёқдан танийсиз?

Шерзод қизнинг меҳр ила боқиб турган кўзларига қараб, юраги тилка-пора бўлиб кетди. Нима қилиб бўлса ҳам бу вазиятдан чиқиш лозим.

– Ҳа, бошимга озгина оғриқ кирди. Дадангизнинг компанияси билан бир ошнам олди-берди қилганди, шунда кулоғимга чалинган. Юринг, сизни кузатиб қўяман...

Қиз индамай унга эргашди. Малика машинасига ўтириб кетганидан сўнг анча вақт ўрнидан қимирламай ўйланиб турди. Кейин ишхонасига йўл олди. Бино тагига етганида машинага

тормоз берди. Шавкат аканинг ҳайдовчиси бошқараётган қора «Жип» эндигина бино ёнидаги майдончадан чиқиб кетаётган эди. Ҳаммаси тушунарли, Шавкат ака унинг кўнғироғини кута-кута, ўзи ҳам боғлана олмай хуноб бўлиб, охири сабри чидамай ўзи қидириб келган. Бунча шошилмаса? Бойнинг иши битган, Шерзоднинг маълумотлари кўлига тегиши билан мақсадига етади. Лекин папка билан Шерзоднинг бахти ҳам бой берилиши ҳеч гап эмас...

«Жип» узоқлашиб кўринмай кетиши билан Шерзод «Матиз»ини майдончага олиб кириб қўйди ва зинадан юқорига кўтарилди. Кириш жойида турган кўриқлаш хизмати ходими уни кўриб кўзлари чақнаб гапира кетди:

– Битта оқохон сизни кутиб-кутиб роса дикқат бўлди. Ҳозиргина кетди-я. Сизга хат ташлаб кетганди, мана.

Шерзод хушламайгина қоғозчани олди. Унда шундай сўзлар ёзилганди:

«Бу жуда муҳим, соат неча бўлишидан қатъи назар мен билан боғланинг. Шавкат акангиз».

Шерзод учун бу хат мазмуни янгилик эмасди. Ҳозир у икки ўт ўртасида қовуриляпти. Ҳаммасини яхшилаб ўйлаб кўриши лозим... Ичкарига кирдию телефонини электр тармоғига улади, лекин ёқмади. Кейин бошини бармоқлари билан чангаллаб яна ўйга чўмди. Бу вазиятдан чиқиш йўли борми? Наҳотки у ўз муҳаббатига эришиш учун ноҳақликка йўл қўйиши шарт бўлса? Бу жуда осон, озгина қизарса-да, Шавкат акага шубҳалари асоссиз эканлигини айтади. Шухрат Севинчдан воз кечмайди. Ўз-ўзидан Малика иккаласининг йўли очилади. Гарчи Анварбой қизини қўшқўллаб тутқазиб қўймаса-да, ҳар қалай шундай вазиятагина Шерзодда қандайдир имконият туғилиши мумкин.

У папкани очиб суратларга тикилди. Икки четидан ушлаб йиртишга чоғланди.

Хона телефони эзилиб жиринглади. Кўтармади. Телефон ҳам қасдма-қасдига узлуксиз жиринглайверди. Бу одам Шерзодни топмаса қўймайди. Иложсизликдан гўшакни кўлига олди. Ўша...

Шавкат аканинг овозига кучли ҳадик қоришиб кетган эди.

– Шерзоджон, иним. Қаерда эдингиз? Сизни анчадан бери қидиряпман!

– Ҳозиргина келдим, телефоним ўчиб қолганди, энди ёқаман...

– Ишлар жуда тескарисига кетяпти. Москвадаги меҳмонхонам қўлдан кетиши мумкин. Гап шундаки, мен ўша меҳмонхонани гаровга қўйиб кредит олгандим. Бу қарз айтарли катта эмас, меҳмонхонанинг тўртдан бирига ҳам арзимаёди. Кредит ўғлимнинг номидаги фирмага расмийлаштирилган. Бу кредит бўйича барча пуллар вақтида тўланган, тўғрироғи, ўғлим тўлаши учун пулни унинг фирмасига тушириб турганман. Лекин охири уч ой ичида бирор марта пул тўланмабди. Менга жўнатилган огоҳлантириш хатларининг нусхаларини кўрсатишди. Лекин менга бу хатлар етиб келмаган. Пул тўланмагани учун суд ҳам бўлиб ўтибди. Ҳозир суд қонуний асосда меҳмонхонамни олиб қўйяпти. Мен буни тасодифан билиб қолдим. Эртага тўловнинг охири куни. Пулни ҳам топаман, лекин муаммо бошқа жойда. Ўғлим Шуҳрат эрталабдан буён ерга кириб кетгандек йўқолган. Телефони жавоб бермаяпти, ўртоқлари ҳам қаердалигини билишмайди. Молиявий ишларни бажариш учун ўғлимнинг имзоси керак. Келгушимча ҳам кидиришди, ҳозир ўзим ҳам шаҳарнинг тит-питини чиқариб ташладим. Йўқ ҳеч жойда! Ишончим комил, буларнинг ҳаммаси ўшанинг иши, лекин қўлимда бирорта далилим йўқ. Гапларингизга қараганда сиз ниманидир биласиз шекилли.

Шерзоднинг пешонасидан совуқ тер чиқиб кетди. Демак, Марат билан қиз кузатилаётганларини сезишган ва дарҳол изларни йўқотишга киришганлар. Балки ҳозир улар Шерзодга ҳам қасд қилишгандир...

Унинг мияси яшин тезлигида ишлаб кетди. Режаси амалга ошса, сиз ҳам куймайди, кабоб ҳам!

Марат билан Севинчни кузатаётганида шаҳар четидаги бу уйга икки марта келганди. Тахминича, Шуҳратни ихтиёрий ёки мажбурий ушлаб туриш учун бундан қулайроқ жой йўқ. Қизнинг эгри қадам ташлаши ва мақсадлари аниқ бўлганидан кейин Шерзод Маратнинг «Авалон» машинаси ортидан шу маҳаллага келганида ишнинг бу даражада мураккаблашиб кетишини хаёлига ҳам келтирмаганди. Ҳозир ўзида журъат топиб

келгани билан аниқ пишган режаси йўқ, ҳаммаси тахминлар ва таваккалчиликка асосланган. Агар Шухратни бу ергача олиб келишган ва икки кундан буён сақлашаётган бўлишса, демак, ишга жиддий киришганлар. Лекин уларга қандай қилиб ҳа-лақит бериш мумкин?

Шерзод машинасини ҳовлидан юз одимча нарига қўйди ва салондан чиқмай кузата бошлади. Кузатиш ва кутишнинг ўзига хос бир жиҳати бор: инсон, аввало, диққатини бир жойга жам қилиб туради, кейин минг уринмасин барибир хаёл ҳар томон-га югураверади. Ҳозир Шерзоднинг сурадиган хаёллари жуда мўл...

Муҳаббат уммонида қулочкашлаб сузиб юрган сурурли кун-ларнинг бирида Малика унга ҳазил тарзида бир савол берганди:

– Шерзод, агар мен бошқа бировга узатиб юборишса нима қиласиз?

Шерзод аввалига ҳазиллашиб, «Тўйингиз куни куёвингиз билан муштлашаман», демоқчи бўлди-ю ўзини тутди. Савол гап орасида гап сифатида айтилган бўлса-да, унда юракни ўртаб юборувчи, ҳазилдан ҳақиқатга яқинроқ ҳаёт синови борлиги учун ўйга чўмиб қолди. Аслида ҳам у ҳар қанча замонавий ва уддабуррон йигит бўлмасин, бегона, бунинг устига жуда ба-давлат оиланинг куёви бўлиш орзуси орзулигича қолиб кети-ши ҳеч гап эмас.

Ушанда Шерзод кизнинг самимий кўзларига қараб: «Илти-мос, мени қийнаманг, ниятни яхши қилайлик», дея гапни қисқа қилганди.

Кейинчалик, Малика Анвар Саломовичнинг қизи эканлиги маълум бўлгач, унинг шундоқ ҳам арзимас имкониятлари яна-ям камайиб кетди. Ким ҳам ўзининг ортидан кузатиб юрган, яна энг нозик сирларини биладиган йигитга қизини берарди?! Лекин энди Шерзод ўз ҳаётини Маликасиз тасаввур ҳам қила олмайдиган даражага етган. Айнан шу ҳислар уни шу жойлар-га етаклаб келган. Ягона илинжи Маликанинг қатъиятида, ота-онасини ўз танловига рози қила олишида энди...

Ҳовли дарвозаси тирқишидан машина чироқларининг ёғдуси кўринди. Шерзод шоша-пиша ўзини панага олди. Ҳов-лининг пулт ёрдамида бошқариладиган дарвозаси очилди ва Маратнинг «Авалон»и сирғалиб чиқди. Катта йўлга чиқиш ол-

дидан баҳайбат автомобиль Марат оқимга кириб кетиш учун қулай пайтни топгунича бир неча сонияга тўхтади. Автомобилнинг олд ўриндиғида ўтирган аёл Севинчга ўхшамасди. Кўчадаги автомобиль чироқларининг бир лаҳза ёритиб ўтиши Шерзоднинг аёлни таниб олиши учун кифоя қилди.

Шерзод яна ҳайрат жарига қулади. Буниси энди тасодиф эмас, чунки тасодиф бу даражада бўлмади!

«Авалон» оқимга қўшилиб кетиши билан Шерзод «Матиз» и-ни физиллатганича уларнинг ортидан тушди. Шаҳар марказига қараб интилаётган машина узлуксиз ишлайдиган, ойнаванд деворлари тунги чироқлар кучи билан чароғон бўлиб турган авиакассалардан бири ёнига келиб тўхтади. Улар кириб кетиши билан Шерзод ойна ёнига бориб пойлай бошлади. Марат узатган иккита паспорт хорижники, биттаси яшил рангига қараганда миллий паспорт эди. Шиқиллатиб суратга олди ва бир четга ўтиб фотоаппартдаги суратни катталаштириб кўрди. Россия фуқароси паспорти. Демак, иккаласи ҳам қаёққадир учишяпти, лекин қаёққа?

Авиакасса ходими чиптани паспортнинг ичига солиб бергани учун суратга тушириш, аниқлашнинг иложи бўлмади. Марат пулни тўлаб, ортига бурилди. Икковлари машинага ўтириб йўлга тушишди. Шерзод уларнинг ортидан қолмади. Марат йўл-йўлакай уяли телефонда гаплашиб кетди. Тунги кафелардан бири ёнидаги дарахтзорга бориб тўхташди. Кўп ўтмай Севинч бошқараётган «Ласетти» уларнинг ёнига келиб тўхтади.

Марат машинадан тушди ва Севинчнинг ёнига келди. Икковлари озгина гаплашиб туришди. Шерзод машинасидан тушиб, дарахтларни оралаб уларнинг ёнига яқинлашди. Севинч машинасининг орқа ўриндиғидан кодли дипломатни олди ва Маратга узатди. Марат рақамларни териб, дипломатни қия қилиб очди. Унинг ичида тахи бузилмаган доллар ва евролар бор эди. Марат дипломатни тиқиллатиб ёпди ва машинасидаги аёлга узатди. Аёл ҳам уни очиб кўриб ишонч ҳосил қилганидан сўнгигина машинадан тушиб Севинчнинг ёнига келди ва русча-лаб гапирди:

– Тонгда Москвага учамиз. Пулни ўзим билан олиб кетаман. Сен бориб бойваччадан хабар ол. Шундай қилгинки, эртага тушдан кейингача уйғонмасин. Банклар ёпилганда, биз етиб

борганимиздан кейин ота-онасига телефон қилиб қаерда эканлигини айтасан. Бу пайтда иш битган бўлади.

– Менинг ҳақим нима бўлади?

– Буёғидан хавотир олма, Анвардан ундирилганнинг ҳаммаси сенинг ҳисоб рақамингга тушади. Москвага етиб боргандан кейин ҳисоб-китоб қиламиз. Кафолат сифатида эртага банкка ўзинг бор, мана ишончнома, буниси эса ҳисоб рақамимдаги маблағ тўғрисида маълумотнома. Пулни ўзинг кўчирасан, банкдагиларни огоҳлантириб қўйганман. Бу сенга олинган чипта, индинга кечкурун Москвада, Маратнинг квартирасида кўришамиз.

– Шуҳратни нима қилай?

– Нима қилардинг, бугун охирги марта кўнглини овла, муҳими, эртага тушгача, банкларда иш тўхтагунича сендан ажралмаса бўлгани. Ҳалигиндан кўпроқ бер. Муҳаббати яна бир суткага етса кифоя. Эртага тушдан кейин қаёққа кетса кетаверсин. Кейин ҳеч нарса қила олмайди. Сендан шубҳаланмаяптими?

– Йўқ, аксинча, мендан умуман ажралгиси келмайди.

Аёл жарангдор овозда кулди.

– Ишқилиб ўзингнинг ҳам ишқинг кетиб қолмадими? Бизни олдинда булардан ҳам каттароқ бойваччалар кутиб турибди. Мен ундирадиганимни ундирдим, энди янги ўлжаларни суриштираверсам бўлади. Москвада озроқ дам олганингдан кейин Астанага учасан. У ерда яна бир йигит билан танишишинг керак.

Шерзод машинасига миниб қўллари титраганча телефондаги рўйхатни титқилай бошлади. Анвар Саломовичнинг рақамини топиб, яшил тугмани босди. Узун чақириқ товушлари гўё қулоғини тешиб юборгудек бўлар, юраги дуқиллаб урарди. Олтинчи чақириқдан кейин Анвар Саломович гўшакни кўтарди:

– Эшитаман.

– Анвар ака, бу мен Шерзодман. Сизга муҳим гапим бор.

Анвар ака таниб турган бўлса-да, хотини ёнидалиги учун гапни бурди:

– Иш масаласида эртага кўнғироқ қилинг, ҳозир дам оляпман. Зарур бўлса ўзим боғланаман.

Гўшак қўйилди. Шерзод ўзини кўярга жой топа олмай қолди. Бу пайтда Севинч «Ласетти»га миниб кетаётганди. Шерзод унинг ортидан тушди. Севинч ўн олти қаватли уйлардан бири-

нинг ёнида тўхтади ва подъездга кириб кетди. Шерзод унинг ортидан кирмоқчи бўлганида телефони жиринглади. Анвар Саломович кўнғироқ қилаётган эди. Шерзод ортига қайтиб машинага ўтирди ва гўшакни кўтарди.

– Шерзод укам, тинчликми? Кеннаинг ёнимда эди, гаплаша олмадим.

– Анвар ака, узр, жуда зарур гап чиқиб қолди. Бу иккимиз учун ҳам муҳим. Айтинг-чи, Жасмин хоним билан шу кунларда каттароқ олди-берди қилганмисиз?

– Нима гап ўзи, тинчликми?

– Илтимос, саволимга жавоб беринг, – Шерзод машинанинг олд ойнаси орқали кўп қаватли уйнинг чироқларига бўйнини чўзиб тикилганича сўради. Ҳали бу уйдан Севинчнинг изини топиш керак...

– Жасмин хоним билан шахсий муносабатларимиздан ташқари ўзаро бизнесимиз ҳам бор. Шунинг учун олди-берди бўлиши табиий. Кунни кеча янги дастгоҳларга буюртма бердим. Бир ой ичида етказиб келиши керак.

– Қанча пул бергансиз?

– Бунинг сенга алоқаси йўқ. Менинг бизнес сирларим нега сени қизиқтириб қолди?

– Гап шундаки, Шавкат аканинг ўғли Шуҳратнинг севгилиси ортида ҳам Жасмин хоним турибди.

Анвар аканинг овози жадаллашди:

– Нималар деяпсан?

– Берган пулларингиз қора дипломатда, доллар ва евро аралашмиди?

– Ҳа-ҳа, кўкидан беш юзтага ҳисоблаб, нақд қилиб берганман. Сен буларни қаердан билдинг?!

– Ҳозироқ етиб келмасангиз пулингиздан айриласиз.

Шерзод унга Жасмин хоним ва Марат яшаётган ҳовлининг манзилини тушунтирди. Гўшакни кўйганидан сўнг Севинчни қидириб, у кириб кетган подъездга кирди. Шу подъезднинг ўзида ўттиз иккита квартира бор. Энди уни қандай қилиб топади? Ечим кутилмаганда топилди. Лифтнинг юқорисидаги «б» рақами тагида чироқ ёниб турарди. Демак, охириги марта олтинчи қаватга чиқилган. Шерзод буни тасдиқлаб олиш учун олтинчи қаватга пиёда чиқди ва лифт тугмасини босди. Қўш

тавақали эшик шақиллаб очилди, лифт ҳақиқатдан ҳам шу қаватда чақирикни кутиб турарди. Бу қаватда иккита квартира бор. Шерзод қизил рангга бўялган темир эшикка қулоқ тутди. Ёш болаларнинг югуриб ўйнаётгани овози эшитилди. Демак, бу хонадон эмас. Оқ эшик ортида эса умуман овоз эшитилмади. Шерзод эшикдаги қулфга эътибор берди, ўзидаги асбоблар билан бу эшикни очиш ҳеч гап эмасди. Бир кўнгли Шавкат акани чақириб, унга бор гапни айтиб, эшикни кўрсатиб қўймоқчи ҳам бўлди. Лекин ўзининг режаси чиппакка чиқишини ўйлаб, бу фикрдан қайтди. Шерзод Шухратни бу ердан бир ўзи олиб чиқишни, унга бор гапни тушунтириб, Малика иккиларининг муносабатларини ҳам билдириб қўймоқчи эди.

Пастга тушиб ноутбугини ёқди ва клавиатурани тикиллатганича манзил бўйича уй телефони рақамини қидира бошлади. Топиб, кўнғироқ қилди. Учинчи чақириқдан сўнг гўшак кўтарилди ва Севинчнинг овози эшитилди:

– Алло?

Шерзод олдиндан ўйлаб қўйган гапини айтди:

– Дўкон қоровулиман, «215» рақамли «Ласетти» сизникими, йўлни тўсиб турибди. Юк туширмоқчи эдик, уйнинг нариги ёнидаги стоянкага олиб бориб қўйсангиз.

– Беш дақиқада тушаман.

– Хўп.

Шерзод гўшакни қўйдию тепага қараб югурди. У зинадан чиқиб пойлаб турганида Севинч эшикни очиб чиқди ва ўзи қулфланадиган эшикни итариб ёпиб, лифт томонга кетди. Лифт пастга шўнғиганига ишонч ҳосил қилган Шерзод мушукдек чаққонлик ва эҳтиёткорлик билан эшик ёнига борди. Унинг ихтиёрида кўпи билан ўн дақиқа вақт бор. Очқични тикиб бир бурашидаёқ эшик шақиллаб очилди.

Ичкарига кирди. Икки хонали хонадон жуда шинам эди. Ётоқхонадаги диванда Шухрат ярим яланғоч бўлиб ухлаб ётарди. Шерзод уни туртиб ўйғота бошлади.

– Шухрат, туринг. Тезроқ.

Шухрат кўзларини қия очди. У ниманингдир таъсирида қаттиқ маст эди. Кўзларини очган бўлса-да, воқеликни англаб етмади ва яна юмиб олди. Шерзод унинг қўлидан кўтариб елкасига олди ва судраганича эшик томон йўналди.

Шухрат мастона гапирди:

– Кимсиз?.. Нима истайсиз мендан? Севинч...

– Шухрат, ўзингизни тутинг. Гапимни эшитяпсизми, зудлик билан бу ердан кетишимиз керак!

– Кетмайман, ҳеч қаёққа боришни истамайман! Сен ҳам дадамнинг югурдақлариданмисан? Кўйвор мени, кўзимдан йўқол, – Шухратнинг овози жуда паст, шивирлаганча аранг гапирар, қаршилиқ қилишга уринар, лекин Шерзоднинг бакуват қўллари уни маҳкам тутиб олганди.

Шерзод йигитни елкасига опичлаб чиқди. Эшикни қулфлаб, зина томон йўналди. Минг азобда пастга тушиб Шухратни машинасига ўтказди ва подъезд томонга қаради. Севинч калит ўйнатганича подъездга кириб кетаётганида Шерзод машинасини юргизиб кетди.

Ишхонаси ёнига бориб дўкондан муздек сув сотиб олди ва Шухратнинг юзига сепди.

Шухрат сесканиб кўзларини очди. Атрофга аланглаб машинадан тушишга уринди.

– Шошилманг, ўша севгилингизнинг ёнига боришга улгурасиз.

– Кимсиз, нима истайсиз мендан?!

– Беш дақиқа вақт берсангиз ҳаммасини тушунтириб берман. Аввал мановини эшитинг...

Анвар Саломович икки йигити билан Шерзод тушунтирган манзил бўйича ўша ҳовлини топиб боришган бир пайтда тун ярмидан оғган, Марат билан Жасмин «Авалон»ни учирганларича шаҳар марказига қараб кетишаётганди.

Шерзод билан суҳбат чоғида кайфи узил-кесил тарқалиб бўлган Шухрат эшитганлари ва ўз наздида пок муҳаббатга нисбатан қилинган хиёнат таъсирида бошини чангаллаб турарди. Айниқса Марат билан Севинчнинг суҳбатидан кейин асабийлашганича ўрнидан туриб кетди ва Шерзодга деди:

– Ҳаммаси тушунарли... Мен Севинч билан кўришишни истайман. Унинг кўзларига қараб айтадиган икки оғиз гапим бор!

Шерзод яхши билади, хиёнатга учраганлар ўзларига озор берганлар билан юзма-юз кўришиш, ҳаммаси учун ҳисоб бе-

ришни талаб қилишни истайдилар. Гўё хиёнат қилгувчи оёқларига йиқилиб кечирим сўрайди-ю, жабрдийда гурур билан кечирмайдигандек... Лекин бу ишни ўзига эп кўрганларга бирор сўз таъсир қилиши даргумон.

– У қизга сизнинг гапларингиз кор қилмайди, буёғини энди дадангизга қўйиб бераверганингиз маъқул.

– Ёрдам бермоқчи бўлсангиз, мен билан юринг! Бўлмаса ўзим кетавераман.

– Шу аҳволда-я? Мана буларни кийиб олинг, – Шерзод доим машинасида олиб юрадиган спорт кийимини Шуҳратга узатди.

Икковлашиб йўлга тушишди. Яна ўша оқ эшик олдига боришди.

– Мен ўзим кириб чиқаман. Илтимос, аралашманг.

Шерзод елкасини қисганича подьездда қолди. Шуҳрат кириб борганида Марат Севинчга қараб бақираётган эди.

– Битта сўтакни тутиб туролмадингми?! Қандай қилиб кетиб қолиши мумкин?!

– Ўзи кета олмасди, кимдир ёрдам берган бўлса керак...

Улар ишнинг бу даражада тескари кетганидан асабийлашиб турганларида ўзи қайтиб кириб келган Шуҳратни кўриб Севинч ҳам, Марат ҳам бир лаҳза каловланиб қолишди. Биринчи бўлиб қиз ўзига келди:

– Шуҳрат, жоним, мен сизга ҳаммасини тушунтириб бераман, бу киши курсдошим Марат.

– Учир овозингни, қанақа курсдошинг эканлигини яхши биламан!

Бунақа ҳолатларда нима қилишни яхши биладиган Марат истехзо билан гапирди:

– Билсанг жуда яхши. Энди яна бир кунгина ошиқлик қилиб тур.

– Сен ўртага суқилма! Мен Севинч билан орани очиқ қилгани келдим.

Шуҳрат «Ласетти»нинг стол устида турган калитини олди ва чўнтагига тикди.

– Машинани сенга янги ўйнашинг олиб берсин. Бўйнингдаги исминг ўйиб ёзилган олмосни ҳам еч, хайф сенга бундай совға, – Шуҳрат шахд билан қўлларини олдинга чўзиб Севинчга яқинлашди. Лекин етиб бора олмади. Маратнинг мушти уни

ерга қулатди. Шухрат ерга йиқилганида лабидан қон сизиб чиқди. Алам билан оғриқ таъсирида бўралаб сўкинди. Кейин ўрнидан туриб Маратга ташланди. Лекин Марат учун Шухрат билан олишиш суваракни чертиб учириб юбориш билан тенг эди. Елкасига тушган зарбадан Шухрат бу сафар Севинчнинг оёқлари тагига йиқилди. Қиз эгилиб уни ўрнидан турғизишга уринмагани етмагандек заҳарли жилмайиб кўйди ва Маратга деди:

– Ўзининг бир муштлиқ ҳоли бору димоғи осмонда-я! Бўлди қил, ўлиб қолса уволига қолмайлик. Энди буни эртагача боғлаб қўйиш керак.

– Отасига хабар берганлиги аниқ, ҳали замон югурдаклари билан етиб келади. Буни энди бошқа жойга олиб бориш керак. Агар эртага кечгача қўлдан чиқиб кетса, иш пачава бўлади.

Шухрат бу гапларни эшитиб турган бўлса-да, бирор қаршилик қилишга ожиз, лабидан сиркираб оқаётган қон оғзини тахир қилиб ташлаган эди. Марат унинг елкасидан кўтариб қўларини қайирди.

– Ўзингни бос, бойвачча. Менга сенинг жонинг керакмас. Лекин типирчилайверсанг ўз жонингга ўзинг қасд қилган бўласан! Севинч, кетдик бу ердан.

Шерзод хонага отилиб кирганида ҳали нима қилишини ўзи ҳам билмас, муҳими, Шухратга ҳозир ёрдам бермаса бўлмаслигини тушунган эди. У югуриб келиб Маратнинг кўкрагини мўлжаллаб тепди. Кутилмаган зарбадан Марат гандираклаб кетса-да, йиқилмади. Унинг қўлидаги Шухрат гурсиллаб полга кулади. Марат ўзини ўнглаб олгунича Шерзод унинг юзини мўлжаллаб мушт урди. Лекин Марат чап берди ва Шерзоднинг қўлини қайириб, тирсаги билан юзига қаттиқ туртди. Кейин оёғини чалиб йиқитмоқчи бўлди. Шерзод ҳам анойилардан эмасди. Мункиб кетаётганида Маратнинг болдирига тепди. Оғриқнинг зўридан Марат тиззалаб ўтириб қолди ва русчалаб сўкина кетди.

Эшик очилиб Жасмин хоним кириб келди. Шерзод унга қараётганида бир лаҳза хаёли қочди. Марат айнан шу пайтдан фойдаланди ва сакраб туриб елкаси билан Шерзодни уриб йиқитди. Кучнинг зўридан Шухратнинг ёнига юмалаб тушган Шерзод устма-уст тушаётган тепкилардан ҳимояланиш учун

юзини мушлари билан тўсиб олди. Кўксига тушган пошнанинг зарбидан кейин дунё чирпирак бўлиб кетгандек бўлди. Кўз олдида чақнаган чақин нигоҳини қамаштириб ташлади.

Туман тарқалгандек очилаётган манзарада аввал Шавкат ака билан Анвар Саломович, кейин тўртта барзанги йигит, уларнинг ортидан оғзи ва кўзларига қараганда чинқириб ўзи томон отилаётган Маликани кўрди...

* * *

У тушлик қилиш учун кирган чоғида телефони жиринглади. Шухрат кўнғироқ қилаётган эди:

– Шерзод, қаердасиз?

– Анҳор бўйидаман. Қориннинг кўнглини овлаш учун тамади қилишга киргандим.

– Ҳозир етиб бораман.

Икковлашиб чақчақлашганча овқатланишди. Кейин Шухрат мақсадга кўчди:

– Ҳозир нотариусга борамиз.

– Тинчликми?

– Борганда биласиз.

Бордилар. Шерзодга шартнома тутқазилди. Унда Шухратга тегишли «Ласетти» автомобили Шерзодга ҳадя қилинаётгани ёзилган эди. Шерзод имзо чекмай Шухратнинг кўзларига тикилди.

– Фақат йўқ деманг, хафа бўламан, – эътирозга ўрин қолдирмади Шухрат.

Шерзод жилмайиб қўйди.

– Йўқ деб, ақлимни ебманми? Бу машина аввал бошқа бировга совға қилинганди-ку, қандай қилиб расмийлаштираяпсиз, деб сўрамоқчи эдим.

– Шу жойида ақлим ишлаб кетиб, фақат ишончнома орқали бергандим. Ўша ишончномани ҳозиргина йиртиб ташладим. Машина энди сизники, қуллуқ бўлсин. Тўйда хизматнинг каттасини ўзимга юклайсиз.

Шерзод эндиликда қалин дўстига айланган Шухратнинг елкасидан кучди.

Ташқарига чиққанларида Анвар Саломович билан Шавкат ака етиб келишди. Анвар Саломович унинг қўлига бир даста қоғоз узатди.

– Бу ерда уч юзта таклифнома. Қариндош-уруғларингга тарқатарсан. Етмаса яна бераман.

– Етади. Энди бир саволимга жавоб беринг. Биринчи учрашувимиздаёқ қандай қилиб менинг изимга тушгандингиз?

Анвар Саломович ёйилиб кулди:

– Эсингдами, келинойингдан олдин ёнингга бир қиз борганди...

Шерзод пешонасини ушлаб қолди. Ҳа-а... Йигитини кузатишни илтимос қилган қиз... Стол остига телефонини тушириб юборгандек қилганди. Демак, микрофон ўрнатиб кетган экан-да...

Анвар Саломович айёрлик билан кулиб турарди:

– Топдинг, келинойинг сенга телефон қилганини тасодифан эшитиб қолиб, ундан олдинроқ ўша қизни жўнатгандим. Хуллас, ўша шўхликларнинг ҳаммаси сал қолди бошимга етишига, яхшики хушёрлик қилибсан, бўлмаса ҳам пулдан, ҳам обрўдан айрилардим. Буёғини эшит, гап мундоқ, энди сен менинг куёвимсан. Шу кунгача нима иш билан шуғулланганингни Маликага айтмай яхши қилибсан. Бу ишлар бизга ярашмайди. Бундан буён янги корхонани бошқарсан. Мен эса бошқа ножўя қадам босмайман, оиламга садоқатли бўламан.

Шавкат ака гапга аралашди.

– Биз энди Анваржон билан дам оламиз. Ҳаммаси сиз, ёшларнинг кўлингизга ўтади. Энди Шуҳрат дўстингизга ҳам айтинг, бирортанинг қулоғини тишласин.

Шуҳрат қизариб жавоб берди:

– Хорижга ўқишга кетаман. Бирорта негр олиб келмасамми...

Ҳаммалари шарақлаб кулиб юборишди.

Адабий-бадиий нашр

Аброр Зоҳидов

ХИЁНАТ

Детектив-саргузашт қиссалар

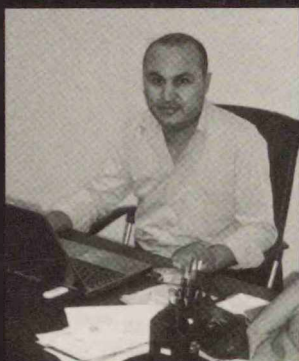
Муҳаррир: Анвар НАМОЗОВ
Мусаҳҳиҳ: Наврӯз БЕКМУРОДОВ
Бадиий муҳаррир: Фирдавс ДУСТМАТОВ
Техник муҳаррир: Алимардон АҚИЛОВ

Нашриёт лицензияси: АИ № 255, 31.12.2014.
Теришга берилди: 03.03.2017 й.
Босишга рухсат этилди: 18.04.2017 й.
Газета қоғози. Қоғоз бичими: 84x108 1/32.
Ариал гарнитураси. Офсет босма.
Ҳисоб-нашриёт т.: 5,65. Шартли б.т.: 6,72.
Адади: 1000 нусха.
Буюртма № 119.

«Янги китоб» нашриётида нашрга тайёрланди.
100138, Тошкент шаҳри Учтепа тумани
Чилонзор даҳаси 13-мавзе 45-уй

Тел.: (+99891) 132-36-64, (+99890) 992-35-01
e.mail: yangikitob@mail.ru

«Print Line Group» ХК босмахонасида чоп этилди.
100097, Тошкент ш., Бунёдкор шоҳкўчаси, 44.

Аброр Зоҳидов 1979 йилда Асакада туғилган. Асл касби шифокор. Лекин ижодга бўлган кизиқиши устунлик қилиб, кўп йиллардан бери етакчи газеталарда раҳбарлик қилади. Унинг асарлари айнан шу нашрлар орқали ўз ўқувчисини топган десак адашмаймиз.

Кўлингиздаги «Хиёнат» – Аброр Зоҳидов қаламига мансуб иккинчи китоб.

Мен Аброр Зоҳидовнинг ижоди билан ўн беш йилдан буён танишман. Аброрэсон қўлга қалам олиш ва қизиқарли воқеаларнинг баёнини ёзишнинггина мақсад қилмайди. Адиб учун энг муҳими китобхонни шу воқеаларга алоқадор қаҳрамонлар руҳий оламига олиб кириш, қаҳрамонларнинг ички кечинмаларини ҳис этиб, уларнинг дардига шерик бўлишга даъват этишидир. Бунга эриши олган ёзувчи ўзини бахтли ҳис қилиши мумкин. Аброрэсон шу бахтга эришганлардан бири.

Муҳтарам ўқувчи мазкур китобни ўқиб, бизнинг фикримизни тасдиқлайди, деган умиддамиз.

Тоҳир Малик,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ISBN 978-9943-4804-9-0

9 789943 480490